

Het gebruik van tabak, alcohol, cannabis en andere middelen in het praktijkonderwijs en cluster 4-onderwijs

Resultaten van het EXPLORE-onderzoek 2019

Colofon

Auteurs

M. Rombouts, MSc
T. Scheffers-van Schayck, MSc
Drs. S. van Dorsselaer
Prof. Dr. M. Kleinjan
Dr. S. Onrust
Dr. K. Monshouwer

Met dank aan:

Nelleke van Zon, Esther Rijnders, Fleur Lugten, Sanne Westhoff, Justin van Aalten, Auke Rothoff, Elsemieke van Belzen en Linde Goedhart.
Alle scholen en leerlingen die hebben deelgenomen aan het onderzoek.
Alle onderzoeksassistenten die de dataverzameling hebben uitgevoerd.

Financiering

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport

Productie

Canon Nederland B. V.

Beeld

www.istockphoto.com

Personen afgebeeld op de omslag van deze uitgave zijn modellen en hebben geen relatie tot het onderwerp van deze uitgave of ieder onderwerp binnen het onderzoeksdomein van Trimbos-instituut.

Deze uitgave is als download beschikbaar of te bestellen via www.trimbos.nl/webwinkel artikelnummer **PM0577**.

Trimbos-instituut
Da Costakade 45
Postbus 725
3500 AS Utrecht
T: 030-297 11 00
F: 030-297 11 11

© 2020, Trimbos-instituut, Utrecht. Alle rechten voorbehouden. Het overnemen van teksten is toegestaan, mits met juiste bronvermelding.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
2	Methode van onderzoek	10
3	Roken.....	18
4	Alcohol.....	26
5	Cannabis	35
6	Harddrugs, paddo's en lachgas	42
7	Elektronische sigaret en waterpijp	53
8	Conclusies.....	60
	Bijlage Roken	68
	Bijlage Alcohol	73
	Bijlage Cannabis.....	79
	Bijlage XTC	83
	Bijlage Cocaïne	86
	Bijlage Amfetamine	89
	Bijlage Enige Harddrug (XTC, Cocaïne, Amfetamine, Heroïne, Crack, GHB of LSD)	92
	Bijlage Paddo's	95
	Bijlage Lachgas.....	98
	Bijlage Elektronische sigaret en waterpijp	100
	Referenties	103

1 Inleiding

1.1 Achtergrond

1.2 Praktijkonderwijs en voortgezet speciaal onderwijs cluster 4

1.3 De situatie in 2008: praktijkonderwijs en speciaal onderwijs in relatie tot VMBO-b

Roken

Alcoholgebruik

Cannabisgebruik

Gebruik van harddrugs

Samenvattend

1.4 Nieuwe middelen

1.5 Leeswijzer

1 Inleiding

1.1 Achtergrond

Over het algemeen gaat het wat betreft het middelengebruik redelijk goed met de Nederlandse jeugd. Landelijk onderzoek onder leerlingen in het VMBO, HAVO en VWO (het Peilstationsonderzoek scholieren 2019) liet zien dat tussen 2011 en 2015 het percentage scholieren van 12 tot en met 16 jaar dat ooit alcohol, tabak of cannabis heeft gebruikt fors is gedaald (Rombouts e.a., 2020a). Sinds 2015 lijkt deze daling wel te stagneren, maar het middelengebruik ligt tegenwoordig behoorlijk lager dan twee decennia geleden.

Het gaat echter niet met alle jongeren even goed. Voor elk van de middelen zijn er behoorlijke verschillen tussen de schoolniveaus. Zo rookt 4% van de leerlingen van de VMBO basis- en kaderberoepsgerichte leerweg (VMBO-b) dagelijks tegenover 0,5% in het VWO (Rombouts e.a., 2020a). Hetzelfde patroon doet zich voor bij drinken: 10% van de drinkende VMBO-b leerlingen drinkt meer dan 20 glazen in een weekend tegenover 4% van de drinkende VWO-leerlingen. Scholieren op de lagere schoolniveaus lijken dus een groter risico te hebben op (overmatig) middelengebruik. Daarnaast lijken jongeren met psychische- en/of gedragsproblemen een extra kwetsbare groep voor vroeg en riskant middelengebruik en het later ontwikkelen van verslavingsproblematiek (Kepper e.a. 2014; Vermeulen-Smit e.a., 2014). Binnen het voortgezet onderwijs treffen we deze groep jongeren voornamelijk aan in het speciaal voortgezet onderwijs cluster 4. Het EXPLORE-onderzoek uit 2008 liet zien dat er in het cluster 4-onderwijs beduidend meer gerookt en gebloed wordt in vergelijking met het VMBO, HAVO en VWO (Kepper e.a., 2012). In het praktijkonderwijs bleek het middelengebruik beduidend lager te zijn dan in cluster 4-onderwijs en vergelijkbaar met het VMBO. Uitzondering hierop was het risico op het gebruik van harddrugs dat in het praktijkonderwijs significant hoger was dan in het VMBO (Kepper e.a., 2012).

Het EXPLORE-onderzoek uit 2008 was het eerste en ook laatste landelijk representatieve onderzoek dat is uitgevoerd onder jongeren binnen het praktijkonderwijs en speciaal voortgezet onderwijs. Er is dus een gebrek aan actuele cijfers over vroeg en riskant middelengebruik onder deze groep jongeren in Nederland. Ook kunnen we ons qua cijfers niet baseren op internationale studies omdat de schoolsystemen in de verschillende landen slecht vergelijkbaar zijn. Daarom is het EXPLORE-onderzoek in 2019 opnieuw uitgevoerd.

De cijfers uit dit EXPLORE-onderzoek kunnen beleidsmakers, onderzoekers en gezondheids-, onderwijs-, en zorgprofessionals ondersteunen in hun werk. Door het gebruik van een stabiele onderzoeksmethode én representatieve steekproeven, kan met de resultaten van het EXPLORE-onderzoek uit 2019 niet alleen de huidige situatie in kaart worden gebracht, maar kan er ook een vergelijking worden gemaakt met het EXPLORE-onderzoek uit 2008. Dit maakt het mogelijk om te onderzoeken of het middelengebruik binnen het praktijkonderwijs en cluster 4-onderwijs in de afgelopen 11 jaar in dezelfde mate is gedaald als binnen het VMBO, HAVO en VWO. Daarnaast is het door de overeenkomsten in methode tussen het EXPLORE-onderzoek, en het Peilstationsonderzoek en het *Health Behaviour in School-aged Children* onderzoek (HBSC-onderzoek, Stevens e.a., 2018; landelijke onderzoeken naar middelengebruik in het VMBO, HAVO en VWO), mogelijk om de verschillende onderwijstypen met elkaar te vergelijken.

Naast het onderzoek onder de leerlingen zelf, zijn interviews gehouden onder professionals werkzaam op de scholen. Met dit onderdeel willen we een actueel beeld krijgen van de manier waarop in het praktijkonderwijs en cluster 4-scholen omgegaan wordt met middelengebruik en de knelpunten en behoeften die daarbij worden ervaren. De resultaten van dit onderdeel van de studie worden in een aparte rapportage beschreven (Visser & Onrust, 2020).

Naast het praktijkonderwijs en cluster 4-onderwijs, waar dit rapport zich op richt, worden binnen het EXPLORE-onderzoek ook data verzameld over het middelengebruik onder jongeren met een licht verstandelijke beperking op cluster 3-scholen en onder jongeren verblijvend in justitiële jeugdinrichtingen (JJI) en residentiële jeugdzorginstellingen (RJZ). De resultaten over deze jongeren worden in aparte rapportages belicht (Rombouts e.a., 2020b; de publicatie over de JJI en RJZ wordt naar verwachting gepubliceerd in 2021).

1.2 *Praktijkonderwijs en voortgezet speciaal onderwijs cluster 4*

Het praktijkonderwijs is een vorm van voortgezet onderwijs gericht op jongeren die beter door praktijkervaring dan door theorie leren en niet in staat worden geacht om een diploma op het VMBO te halen. Het voortgezet speciaal onderwijs is er voor leerlingen die specialistische of intensieve begeleiding nodig hebben. Op basis van de problematiek van de leerlingen is het voortgezet speciaal onderwijs in vier clusters verdeeld. Cluster 4 biedt onderwijs aan leerlingen met psychische stoornissen en/of gedragsproblemen.

1.3 *De situatie in 2008: praktijkonderwijs en speciaal onderwijs in relatie tot VMBO-b*

Voordat we overgaan naar de kerncijfers in de verschillende hoofdstukken van deze rapportage geven we hier eerst een beschrijving van de situatie in 2008 en hoe het middelengebruik binnen het praktijkonderwijs en speciaal onderwijs zich destijds verhield tot het middelengebruik binnen het VMBO-b. Dit maakt het mogelijk om de resultaten van het huidige EXPLORE-onderzoek goed te plaatsen. De focus ligt hierbij op de leeftijdsgroep 12 t/m 16 jaar en verschillen in uitkomsten op het gebruik van tabak, alcohol, cannabis en harddrugs ooit in het leven. Voor een vergelijking van het middelengebruik onder leerlingen binnen het praktijkonderwijs en speciaal onderwijs in 2008 met het middelengebruik onder leerlingen in het VMBO-b in diezelfde periode, gebruiken we het Peilstationsonderzoek scholieren uit 2007. We maken een vergelijking met het VMBO-b omdat het qua onderwijsniveau dichterbij het praktijkonderwijs dan VMBO-t, HAVO en VWO. Vergeleken met VMBO-t, HAVO en VWO ligt de prevalentie van middelengebruik doorgaans het hoogst onder VMBO-b leerlingen.

Roken

Binnen het cluster 4-onderwijs rapporteerden in 2008 behoorlijk meer leerlingen ooit gerookt te hebben (61%) dan binnen het praktijkonderwijs (47%) en VMBO-b (46%). Een soortgelijk beeld was zichtbaar voor de prevalentie van roken in de afgelopen maand, met respectievelijk 43%, 26% en 23%. Ook het dagelijks gebruik van sigaretten lag hoger binnen het cluster 4-onderwijs (32%) in vergelijking met het praktijkonderwijs (14%) en het VMBO-b (11%). De verschillen in dagelijks roken tussen cluster 4 en de andere onderwijstypen waren het grootst in de jongste groepen (12 en 13 jaar).

Alcoholgebruik

In 2008 had 73% van de cluster 4-leerlingen en 61% van de leerlingen in het praktijkonderwijs ooit alcohol gedronken. Het ooit gebruik van alcohol was in het VMBO-b gelijk aan het cluster 4-onderwijs (73%).

Een vergelijkbaar beeld was zichtbaar voor het alcoholgebruik in de afgelopen maand en *binge* drinken (5 of meer glazen op één gelegenheid). Dat wil zeggen dat er weinig verschil was tussen het cluster 4-onderwijs en VMBO-b en een iets lager percentage in het praktijkonderwijs (afgelopen maand: 41% cluster 4, 44% VMBO-b en 36% praktijkonderwijs; *binge* drinken: 36% cluster 4, 36% VMBO-b en 32% praktijkonderwijs).

Cannabisgebruik

In het cluster 4-onderwijs hadden meer leerlingen ervaring met het gebruik van cannabis (37%) dan in het praktijkonderwijs (13%) en het VMBO-b (15%). De verschillen tussen de onderwijstypen waren groot binnen alle leeftijdscategorieën, maar ook hier was het verschil in de jongste leeftijdscategorieën van 12 en 13 jaar weer het grootst.

Gebruik van harddrugs

Onder harddrugsgebruik wordt het gebruik van XTC, cocaïne, amfetamine, heroïne, crack, GHB of LSD verstaan. In 2007 hadden vooral veel cluster 4-leerlingen (17%) ooit in het leven een van de zeven genoemde harddrugs gebruikt, in vergelijking met leerlingen in het praktijkonderwijs (10%) en het VMBO-b (4,4%).

Samenvattend

Rond 2008 lag het gebruik van middelen onder leerlingen in het cluster 4-onderwijs beduidend hoger dan dat van VMBO-b leerlingen. De uitzondering hierop was alcoholgebruik. Ooit en laatste maand gebruik van alcohol en *binge* drinken was in het VMBO-b vergelijkbaar met cluster 4. Wat ook opvalt zijn de grote verschillen tussen het cluster 4-onderwijs en VMBO-b binnen de jongste leeftijdsgroep van 12 en 13 jaar. Voor het praktijkonderwijs waren er wat betreft de *lifetime*- en maandprevalenties van roken en cannabis geen grote verschillen zichtbaar met het VMBO-b. De *lifetime*- en maandprevalentie van alcoholgebruik lag voor het praktijkonderwijs zelfs behoorlijk lager dan in het VMBO-b. Dit was anders voor dagelijks roken en het ooit gebruik van harddrugs wat meer prevalent was in het praktijkonderwijs. In 2008 leken leerlingen binnen het cluster 4-onderwijs dus het meest kwetsbaar voor het (overmatig) gebruik. Het EXPLORE-onderzoek biedt ons de mogelijkheid om niet alleen de ontwikkeling van middelengebruik binnen het cluster 4-onderwijs en het praktijkonderwijs in de afgelopen 11 jaar te onderzoeken, maar om tevens te bekijken of de verschillen tussen het cluster 4-onderwijs, praktijkonderwijs en VMBO-b over de tijd veranderd zijn.

1.4 Nieuwe middelen

In 2019 zijn voor het eerst vragen opgenomen over lachgas, de elektronische sigaret (e-sigaret) en de waterpijp, met name vanwege de toename in populariteit hiervan. Lachgas, ook wel distikstofoxide (N_2O) genoemd, wordt doorgaans ingeademd via een ballon. Door het inademen van lachgas wordt een sterke en korte roes veroorzaakt en je kan er lacherig worden. In Nederland is lachgas momenteel nog legaal en mag daarom zowel verkocht als gebruikt worden. Het streven is om 1 januari 2021 een wettelijk verbod op het recreatief gebruik van lachgas in te laten gaan. Het gebruik van lachgas geeft risico op onder andere duizelingen, evenwichtsstoornissen, slaperigheid, hoofdpijn en in sommige gevallen het verliezen van het bewustzijn. Wanneer er sprake is van frequente en langdurige blootstelling kan lachgas in ernstige gevallen een vitamine B12 tekort als gevolg hebben en daarmee samenhangende bloedarmoede en neurologische afwijkingen zoals tintelingen in vingers en spierzwakte (Van Goor, 2018). Ook kan er sprake zijn van een verhoogd risico op valongelukken, met mogelijk ernstige gevolgen zoals dwarslaesies. De resultaten van het Peilstationsonderzoek scholieren uit 2015 lieten zien dat naast jongeren in het uitgaansleven, ook jongeren in de schoolgaande leeftijd ervaring met lachgas hadden (Van Dorsselaer e.a., 2016). Waar in 2015 nog één op de twaalf jongeren ervaring had met lachgas, is dat in 2019 één op de tien. Hiermee ligt de *lifetime*-prevalentie van lachgas een stuk hoger dan die voor harddrugs. Leerlingen van het VMBO-b hebben de meeste ervaring met lachgas, zowel ooit in het leven (13%) als in de afgelopen maand (4%). Met name het verschil met het VWO is groot (respectievelijk 7% en 1%).

Onder een e-sigaret worden producten verstaan zoals de e-sigaret, de shisha-pen, e-hooka, e-smoker en flavor vape. De waterpijp is een instrument om pijp- of fruittabak mee te roken. De waterpijp wordt ook wel shisha, hookah, nargileh (narghile), ghaliyan, of hubble bubble genoemd. Naast tabak kunnen er ook aromatische stoomsteentjes, hasj of wiet mee gerookt worden (Willemse e.a., 2018). Rondom het gebruik van de e-sigaret en de waterpijp zijn er vooral zorgen over de (lange termijn) gezondheidsrisico's en de mogelijke 'renormalisering' van roken. Ook zijn er aanwijzingen dat de e-sigaret voor jongeren een opstap ('*gateway*') kan zijn naar het roken van gewone sigaretten (Troelstra, e.a., 2020). In 2015, 2017 en 2019 werd het gebruik van de e-sigaret en de waterpijp ook gemeten in het VMBO, HAVO en VWO (Rombouts e.a., 2020a). Hoewel in 2019 het ooit gebruik van de e-sigaret en waterpijp dat van de tabakssigaret evenaarde of zelfs oversteeg, lijkt het gebruik van deze twee alternatieve tabaksproducten wel licht afgenomen te zijn over tijd. Het percentage jongeren dat ooit een e-sigaret had gerookt was gedaald van 34% in 2015, naar 28% in 2017, naar 25% in 2019. Het percentage dat ooit waterpijp had gerookt was gedaald van 23% in 2015, naar 18% in 2017, naar 17% in 2019. Het EXPLORE-onderzoek uit 2019 maakt het mogelijk om te zien hoe het gebruik van lachgas, de e-sigaret en de waterpijp binnen het praktijkonderwijs en cluster 4-onderwijs zich verhoudt tot het gebruik in het regulier onderwijs.

1.5 Leeswijzer

In dit rapport staan de kerncijfers uit het EXPLORE-onderzoek uit 2019 en de ontwikkelingen door de tijd. Per hoofdstuk worden voor zowel de leerlingen van het praktijkonderwijs als cluster 4-leerlingen de *lifetime*- en maandprevalenties beschreven voor de totale groep 12- t/m 16-jarigen. Daarnaast bevat ieder hoofdstuk een beschrijving van de prevalenties voor de 12- t/m 16-jarigen uitgesplitst naar geslacht, leeftijd en migratieachtergrond. Voor een aantal middelen worden ook andere gegevens, zoals frequentie, hoeveelheid of locatie van gebruik beschreven. Tot slot wordt aan het einde van elk hoofdstuk een beschrijving gegeven van de trends, waarbij indien mogelijk een vergelijking wordt gemaakt met het EXPLORE-onderzoek uit 2008 en de trend onder VMBO-b leerlingen tussen 2007 en 2019. Aan het eind van het rapport vindt u de conclusies en een reflectie op de belangrijkste en meest opvallende bevindingen.

Wij wensen u veel leesplezier!

2 Methode van onderzoek

2.1 Populatie, steekproef en werving

Onderzoekspopulatie

Gewenste steekproefomvang

Het trekken van de steekproef

2.2 Werving

Respons

2.3 Dataverzameling

Toestemming van ouders en anonimiteit

Afname van de vragenlijsten

2.4 De vragenlijst

Achtergrondvariabelen

Thema's middelengebruik

Overige thema's

2.5 Beschrijving van de steekproef

Representativiteit van de steekproef

Leeftijd en geslacht

Migratieachtergrond

2.6 Analyses en trends

Vergelijkbaarheid met eerdere rapporten en trends

Bepalen van significantie van verschillen tussen groepen

2 Methode van onderzoek

In dit hoofdstuk wordt de onderzoekspopulatie, steekproef, werving en respons beschreven. Ook wordt er toegelicht hoe de vragenlijsten zijn afgenomen, wat er is gevraagd en hoe de analyses zijn uitgevoerd. Daarnaast wordt beschreven hoe de vergelijkingen met het voorgaande EXPLORE-onderzoek in 2008 en met het Peilstationsonderzoek scholieren in 2007 en 2019 worden gemaakt.

2.1 *Populatie, steekproef en werving*

Onderzoekspopulatie

De onderzoekspopulatie bestond uit leerlingen van 12 tot en met 16 jaar die in het praktijkonderwijs of in het voortgezet speciaal onderwijs cluster 4 zaten. Het praktijkonderwijs is een vorm van voortgezet onderwijs gericht op jongeren die beter door praktijkervaring dan door theorie leren en niet in staat worden geacht om een diploma op het VMBO te halen. Het voortgezet speciaal onderwijs is er voor leerlingen die specialistische of intensieve begeleiding nodig hebben. Op basis van de problematiek van de leerlingen is het voortgezet speciaal onderwijs in vier clusters verdeeld. Cluster 4 biedt onderwijs aan leerlingen met psychische stoornissen en/of gedragsproblemen. Op cluster 4 zitten leerlingen die verschillende schoolniveaus kunnen volgen (zoals VMBO, HAVO of VWO).

Gewenste steekproefomvang

Voor het praktijkonderwijs werd de gewenste steekproefomvang vastgesteld op 1500 leerlingen. Met dit aantal kunnen prevalenties van middelengebruik voor de totale steekproef en voor subgroepen (zoals naar geslacht, leeftijd en migratieachtergrond) met voldoende nauwkeurigheid worden weergegeven. Met 1500 respondenten kan bijvoorbeeld een prevalentie van 5% geschat worden met een betrouwbaarheid van hoogstens 0,5% aan weerszijde van de schatting. Dit wil bijvoorbeeld zeggen dat de geschatte prevalentie met 95% betrouwbaarheid tussen 4,5% en 5,5% ligt. Bij het vaststellen van het benodigd aantal scholen werd uitgegaan van 4/5 klassen per school (uit elk leerjaar één klas) en een klassengrootte van gemiddeld 15 leerlingen.

Voor het cluster 4-onderwijs werd de gewenste steekproefomvang vastgesteld op 1200 leerlingen. Met het oog op de haalbaarheid werd een wat kleinere steekproefomvang gekozen dan voor het praktijkonderwijs¹.

Een kleinere steekproefomvang betekent dat de schattingen iets minder nauwkeurig zijn. Uitgaande van het voorbeeld in de vorige alinea wordt met 1200 respondenten een prevalentie van 5% geschat met een 95% betrouwbaarheidsinterval van 4,2% tot 5,8%. Net als voor het praktijkonderwijs werd uitgegaan van 4 à 5 deelnemende klassen per school (uit elk leerjaar 1 klas).

¹ Er zijn minder scholen voor cluster 4 dan voor het praktijkonderwijs. Daarnaast lag het responspercentage in 2008 onder cluster 4-scholen lager dan onder scholen voor praktijkonderwijs.

Het trekken van de steekproef

Om de representativiteit van het onderzoek te waarborgen, is de steekproef in twee fasen en op *random* (willekeurige) wijze getrokken. Eerst vond een *random* selectie van de scholen plaats in het praktijkonderwijs en cluster 4-onderwijs, gevolgd door een *random* selectie van klassen.

Fase 1: Random selectie van scholen

Voor het trekken van de twee aparte steekproeven voor het praktijkonderwijs en cluster 4-onderwijs, werd gebruik gemaakt van een bestand met scholen van het praktijkonderwijs en voortgezet speciaal onderwijs van Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO). Voor zowel het praktijkonderwijs als het cluster 4-onderwijs kwamen scholen in aanmerking als er een zelfstandige directie was en ten minste vier leerjaren aanwezig waren.

Fase 2: Random selectie van klassen

Afhankelijk van het aantal leerjaren op een school werden willekeurig (*random*) vier of vijf klassen geselecteerd (uit elk leerjaar één klas). Daartoe werd bij aanvang van het nieuwe schooljaar 2019/2020 een overzicht opgevraagd van alle klassen op een school. Dit klassenoverzicht bevatte de naam van de klas, het aantal leerlingen en het niveau van de klas (praktijkonderwijs of cluster 4). Bij voorkeur had een klas minimaal 10 leerlingen.

2.2 Werving

Van april tot september 2019 (met uitzondering van de schoolvakanties) vond de werving voor het onderzoek plaats. Scholen werden via de post en mail uitgenodigd om deel te nemen aan het onderzoek. Deelname aan het onderzoek hield in dat een onderzoeksassistent eenmalig langskwam op een school om bij een aantal klassen vragenlijsten af te nemen. Indien scholen binnen twee weken niet hadden gereageerd op de uitnodiging werd een school gebeld om medewerking aan het onderzoek te vragen.

Respons

In totaal zijn 64 scholen van het praktijkonderwijs en 63 cluster 4-scholen benaderd voor het onderzoek. Uiteindelijk hebben 34 scholen van het praktijkonderwijs en 34 cluster 4-scholen (responspercentage 52% en 54%) deelgenomen aan het onderzoek. Met vier scholen van het praktijkonderwijs en vijf cluster 4-scholen kon geen uitsluitsel worden verkregen over deelname of kon er geen contact worden gelegd. De voornaamste redenen voor non-respons waren dat scholen al meededen aan een ander onderzoek, het organisatorisch niet rond zouden krijgen of er werd geen reden genoemd.

2.3 Dataverzameling

Toestemming van ouders en anonimiteit

Aan scholen is gevraagd om voorafgaand aan de vragenlijstafname ouders van leerlingen uit deelnemende klassen te informeren over het onderzoek. Hiertoe kon een door het Trimbos-instituut gemaakte informatiefolder worden gebruikt. Indien ouders bezwaar hadden tegen deelname van hun

kind aan het onderzoek, konden ze dit doorgeven aan de leerkracht of mentor van hun kind. Het kind werd dan uitgesloten van deelname. In dit onderzoek was veel aandacht voor de anonimiteit van de leerlingen. Met het oog op de Algemene Verordening Persoonsgegevens (AVG), die in mei 2018 is ingegaan, is een aangepaste systematiek toegepast waarbij iedere ingevulde vragenlijst niet langer gekoppeld werd aan de school of klas waarin de leerling zat. Dankzij deze aanvullende maatregelen werd de anonimiteit van de leerlingen nog beter gewaarborgd. Voor het privacy protocol werden ouders verwezen naar de website van het EXPLORE-onderzoek.

Afname van de vragenlijsten

De vragenlijsten zijn in oktober en november 2019 klassikaal afgenomen onder begeleiding van een getrainde onderzoeksassistent van het Trimbos-instituut. Leerlingen vulden de vragenlijst online in met behulp van een link naar de vragenlijst en een unieke inlogcode. Indien online afname niet mogelijk was, kregen leerlingen een papieren vragenlijst. Het invullen van de vragenlijst duurde gemiddeld 15-20 minuten.

2.4 De vragenlijst

Voor het praktijkonderwijs en het cluster 4-onderwijs is dezelfde vragenlijst gebruikt².

Achtergrondvariabelen

In de vragenlijst is er gevraagd naar: geslacht, leeftijd, migratieachtergrond (Nederlands, westers en niet-westers) en woonsituatie van de leerling. Daarnaast is door middel van de vier cijfers van de postcode de stedelijkheid van de woonplaats bepaald.

Thema's middelengebruik

In tabel 2a worden de thema's omtrent middelengebruik weergegeven die in de vragenlijst zijn uitgevraagd. In de tabel komen een aantal items voor die niet in deze rapportage worden gepresenteerd, maar in toekomstige rapportages worden gerapporteerd. Daarnaast wordt aangegeven welke variabelen nieuw zijn ten opzichte van de rapportage van 2008 (Kepper e.a., 2012).

² De vragenlijst is op te vragen bij de onderzoekers.

Tabel 2a: Onderwerpen in de vragenlijst voor het praktijkonderwijs en cluster 4

Items
Roken (H3)
Prevalentie ¹ (<i>lifetime</i> (tenminste een paar trekjes), maand, dagelijks roken)
Gemiddeld aantal sigaretten
Stoppen met roken ²
Verwachting toekomstig rookgedrag
Risicoperceptie ³
Regels ouders over roken ^{2,3}
Alcohol (H4)
Prevalentie ¹ (<i>lifetime</i> , jaar ³ , maand)
Gemiddeld aantal glazen alcohol (door de week en in het weekend)
Locaties alcoholgebruik ²
Hoe komen scholieren aan alcohol ²
<i>Binge</i> drinken (5 of meer glazen op één gelegenheid; maandprevalentie)
Risicoperceptie ³
Regels ouders over alcoholgebruik ³
Cannabis (H5)
Prevalentie ¹ (<i>lifetime</i> , jaar ³ , maand)
Gemiddeld aantal joints
Hoe komen scholieren aan cannabis ²
Cannabisgebruik onder schooltijd ²
Risicoperceptie ³
Regels ouders over cannabisgebruik ^{2,3}
Harddrugs, paddo's en lachgas (H6)
<i>onder harddrugs vallen: ecstasy (XTC), cocaïne, amfetamine, heroïne, crack, GHB en LSD</i>
Prevalentie ¹ ; <i>lifetime</i> en maand (XTC, cocaïne, amfetamine, heroïne, crack, GHB, LSD, paddo's en lachgas ²); jaar ³ (XTC, cocaïne, amfetamine, paddo's en lachgas ²)
Gemiddeld aantal lachgasballonnen ²
Risicoperceptie ³ (XTC en lachgas ²)
Elektronische sigaret en waterpijp (H7)
Prevalentie ^{1,2} ; <i>lifetime</i> (elektronische sigaret en waterpijp); jaar ³ en maand (waterpijp), huidig gebruik (elektronische sigaret)
Risicoperceptie ^{2,3} (elektronische sigaret en waterpijp)

¹ *Lifetime*-prevalentie: gebruik in het hele leven; jaarprevalentie: gebruik in het jaar voorafgaand aan het onderzoek; maandprevalentie: gebruik in de vier weken voorafgaand aan het onderzoek.

² Nieuw in 2019.

³ Dit item is niet opgenomen in deze rapportage.

Overige thema's

Naast de vragen over middelengebruik zijn er vragen opgenomen over mentale gezondheid, steun van anderen, kwaliteit van leven, zinvol leven en ervaren druk door schoolwerk. Deze cijfers worden niet in deze rapportage gepresenteerd, maar zullen in toekomstige rapportages worden gerapporteerd.

2.5 Beschrijving van de steekproef

Representativiteit van de steekproef

Tabel 2b geeft voor geslacht en leeftijd (12 t/m 16 jaar) de landelijke verdeling en de verdeling in de steekproef weer. De tabel laat zien dat de verdeling naar geslacht in de steekproef goed overeenkomt met de landelijke verdeling. Dit geldt ook voor de leeftijdsverdeling, met uitzondering van de 16-jarigen die wat ondervertegenwoordigd zijn in de steekproef. De steekproef werd als voldoende representatief beschouwd en is daarom niet herwogen.

Tabel 2b: Verdeling naar sekse en leeftijd in sociaal-demografische landelijke gegevens van het praktijkonderwijs (schooljaar 2019/2020) en cluster 4 (schooljaar 2013/2014)¹ en de verdeling in de steekproef

	Praktijkonderwijs		Cluster 4	
	% landelijk	% steekproef	% landelijk	% steekproef
Sekse				
Jongen	58.7	59.3	80.4	81.5
Meisje	41.3	40.7	19.6	18.5
Leeftijd				
12 jaar	8.2	11.5	8.5	10.4
13 jaar	21.1	24.1	18.5	20.4
14 jaar	23.2	26.8	22.1	27.5
15 jaar	23.8	22.3	26.0	25.1
16 jaar	23.7	15.3	24.9	16.7

¹ Van cluster 4 zijn de cijfers uit het schooljaar 2013/2014 het meest recent omdat het Centraal Bureau voor de Statistiek in de opvolgende schooljaren cluster 4 samen heeft genomen met cluster 3.

Leeftijd en geslacht

Tabel 2c beschrijft de kenmerken van de steekproef van de scholen van het cluster 4-onderwijs en praktijkonderwijs. Daarnaast zijn de kenmerken beschreven van een steekproef van leerlingen van het VMBO-b). De resultaten van de VMBO-b leerlingen worden als vergelijkingsgroep gebruikt. Zie voor een nadere toelichting hierop paragraaf 2.6. De steekproef van het cluster 4-onderwijs bestaat voor 82% uit jongens. In het praktijkonderwijs en het VMBO-b ligt het percentage jongens lager, respectievelijk 59% en 58%. De gemiddelde leeftijd van de groep 12 t/m 16 jaar is 14,1 jaar in het praktijkonderwijs, 14,2 jaar in het cluster 4-onderwijs en 13,9 jaar in VMBO-b.

Tabel 2c: Sociaal-demografische gegevens van steekproef praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b (percentages en aantallen)

	Praktijkonderwijs		Cluster 4		VMBO-b	
	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%
Totaal ¹	1118		1032		1100	
Sekse						
Jongen	662	59.3	838	81.5	637	58.0
Meisje	454	40.7	190	18.5	460	42.0
Leeftijd						
12 jaar	129	11.5	107	10.4	194	16.3
13 jaar	269	24.1	210	20.4	263	22.8
14 jaar	300	26.8	284	27.5	271	25.4
15 jaar	249	22.3	259	25.1	248	23.6
16 jaar	171	15.3	172	16.7	124	11.9
Migratieachtergrond						
Nederlands	636	57.5	782	76.2	725	65.6
Westers	106	9.6	62	6.0	87	7.9
Niet-westers	364	32.9	182	17.7	283	26.4

¹ Door afronding en weging is het mogelijk dat de aantallen niet optellen tot het totaal. VMBO-b: aantallen en percentages van de gewogen steekproef.

Migratieachtergrond

Of er sprake is van een migratieachtergrond is bepaald op basis van het geboorteland van de leerling en van diens vader en moeder. Hierbij is de methodiek gevolgd van het Centraal Bureau voor de Statistiek: een leerling heeft een migratieachtergrond wanneer ten minste één van beide ouders niet in Nederland geboren is (ongeacht het eigen geboorteland). Wanneer de leerling in Nederland is geboren en beide ouders in het buitenland, is het geboorteland van de moeder bepalend voor de migratieachtergrond van de leerling. In dit rapport worden drie groepen onderscheiden (tabel 2c): Nederlands, westerse migratieachtergrond en niet-westerse migratieachtergrond. In het cluster 4-onderwijs is het aandeel jongeren met een niet-westerse achtergrond relatief laag (18%) vergeleken met praktijkonderwijs (33%) en VMBO-b (26%). Er zijn geen landelijke cijfers bekend over de migratieachtergrond van de verschillende onderwijstypen. We kunnen dus niet vaststellen of de steekproef op deze variabele representatief is.

2.6 Analyses en trends

Vergelijkbaarheid met eerdere rapporten en trends

De cijfers van dit onderzoek worden vergeleken met cijfers uit het voorgaande EXPLORE-onderzoek uit 2008 (Kepper e.a., 2012). Voor een vergelijking met het middelengebruik onder jongeren in het VMBO, HAVO en VWO, is gebruik gemaakt van de gegevens over het laagste schoolniveau (VMBO-b) uit het Peilstationsonderzoek Scholieren 2007 en 2019 (Monshouwer e.a., 2008; Rombouts e.a., 2020a). Dit is een landelijk representatieve studie waarin elke vier jaar het middelengebruik onder scholieren in het VMBO, HAVO en VWO wordt onderzocht. Omdat het Peilstationsonderzoek niet is uitgevoerd in 2008 gebruiken we voor de vergelijking met het VMBO-b het dichtstbijzijnde jaar, namelijk 2007. Voor het EXPLORE-onderzoek is gestreefd naar een zoveel mogelijk vergelijkbare opzet, uitvoering en vraagstelling als het Peilstationsonderzoek scholieren, zodat de prevalentiecijfers met elkaar vergeleken kunnen worden.

Bepalen van significantie van verschillen tussen groepen

In deze rapportage zijn met (logistische) regressieanalyses en chi-kwadraattoetsen verschillen tussen groepen op significantie getoetst (naar leeftijd, geslacht, schoolniveau en migratieachtergrond). Dit betreft veel toetsen waardoor de kans op onterecht toevallige significanties toenemen, zogenaamde kanskapitalisatie. Om hiervoor te corrigeren is een Bonferroni-correctie toegepast waardoor de toetsing conservatiever wordt.

Als we in de tekst spreken van een verschil tussen twee percentages, dan is dit een significant verschil ($p < 0,05$). Indien in de tekst opvallende verschillen worden genoemd die niet significant zijn, zal dit worden vermeld. In nagenoeg alle tabellen in de bijlagen staan de betrouwbaarheidsintervallen bij de percentages vermeld om aan te geven hoe nauwkeurig de schattingen van de prevalenties zijn. Alle analyses zijn uitgevoerd met het statistisch pakket Stata (versie 12.1).

3 Roken

3.1 Belangrijkste bevindingen

Roken in 2019

Trends in roken

3.2 Roken onder scholieren

Hoeveel scholieren hebben ooit gerookt?

Hoeveel scholieren hebben in de afgelopen maand gerookt?

Hoeveel scholieren roken dagelijks?

Verschillen naar geslacht en leeftijd

Hoeveel scholieren denken in de toekomst te gaan roken?

3.3 De rokers nader bekeken

Gemiddeld aantal sigaretten

Stoppen met roken

3.4 Veranderingen in roken in de periode 2008-2019

Trends in de prevalentie van roken

Trends in de prevalentie van roken in VMBO-b

3 Roken

3.1 Belangrijkste bevindingen³

Roken in 2019

- Van de scholieren van 12 tot en met 16 jaar in het cluster 4-onderwijs heeft bijna één op de drie ooit gerookt (31%, minstens een paar trekjes). Dit is hoger dan de *lifetime*-prevalentie in het praktijkonderwijs (21%) en leerlingen van het VMBO-b (24%), maar het verschil met het VMBO-b is niet significant.
- Van de scholieren van 12 t/m 16 jaar in het cluster 4-onderwijs heeft bijna één op de vijf (19%) in de afgelopen maand gerookt. Dit is (niet significant) hoger dan de maandprevalentie in het praktijkonderwijs (13%) en het VMBO-b (12%).
- Eén op de tien cluster 4-leerlingen (10%) rookt dagelijks een sigaret. Dit is hoger dan bij VMBO-b leerlingen (4,3%). In het praktijkonderwijs rookt 6% van de leerlingen dagelijks.
- Meisjes in het cluster 4-onderwijs hebben vaker ooit en in de afgelopen maand gerookt dan jongens. Ook dagelijks roken komt bij meisjes in het cluster 4-onderwijs vaker voor dan bij jongens.
- Bij de *lifetime*-, maandprevalentie en het dagelijks roken is te zien dat alle leeftijdsgroepen van cluster 4-leerlingen de hoogste percentages rapporteren vergeleken met leerlingen van het praktijkonderwijs en VMBO-b. Ook bij de jongste leeftijdsgroep van 12-jarigen ligt de prevalentie tussen de onderwijstypen al ver uit elkaar.
- Bijna de helft van de rokers in het praktijkonderwijs (47%) en bijna vier op de tien rokers in het cluster 4-onderwijs (38%) wil niet stoppen met roken. In VMBO-b ligt dit lager: daar wil één op de vijf (21%) niet stoppen met roken.
- Van de leerlingen in het praktijkonderwijs die de afgelopen maand niet hebben gerookt, denkt bijna driekwart (73%) dat zij dat in de toekomst ook zeker nooit gaan doen. Onder cluster 4-scholieren ligt dat percentage op 67% en in het VMBO-b op 57%.

Trends in roken

- In 2019 is de *lifetime*-, maandprevalentie en het dagelijks roken gedaald ten opzichte van 2008. Deze daling is zowel in het cluster 4-onderwijs als in het praktijkonderwijs te zien. Ook onder VMBO-b leerlingen is de prevalentie van roken gedaald in 2019 ten opzichte van 2007.

³ Als we spreken van een verschil tussen twee percentages, dan is dit een significant verschil gebaseerd op een (logistische) regressie analyse ($p < 0,05$). Zie ook H2.

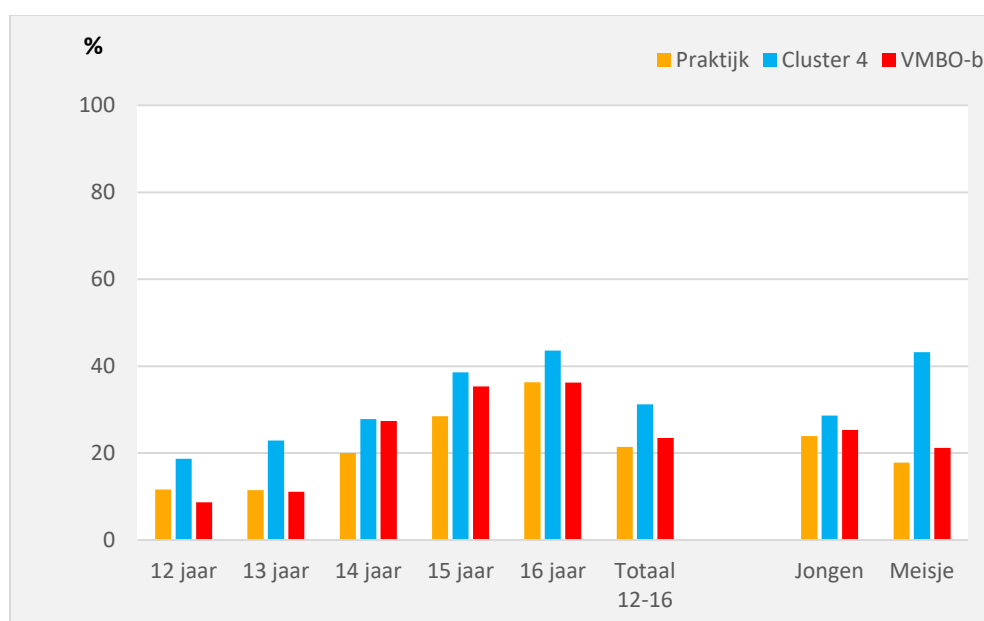
3.2 Roken onder scholieren

In deze paragraaf wordt beschreven hoeveel leerlingen ooit, in de maand voorafgaand aan het onderzoek (hierna omschreven als 'de afgelopen maand') en dagelijks hebben gerookt (totaal, naar leeftijd, sekse en migratieachtergrond). Deze percentages worden vergeleken met de prevalentiecijfers van leerlingen van het VMBO-b (resultaten van het Peilstationsonderzoek scholieren). Alle verschillen zijn getoetst op statistische significantie ($p < 0,05$; tweezijdig). Uitzondering hierop zijn de verschillen tussen de onderwijstypen naar leeftijd. Deze verschillen worden wel in grote lijnen besproken, maar zijn niet getoetst op statistische significantie vanwege de kleine aantallen.

Hoeveel scholieren hebben ooit gerookt?

Van de scholieren van 12 tot en met 16 jaar in het cluster 4-onderwijs heeft bijna één op de drie ooit gerookt (31%, minstens een paar trekjes). Dit is hoger dan de *lifetime*-prevalentie in het praktijkonderwijs (21%) en het VMBO-b (24%), maar het verschil met het VMBO-b is niet significant (figuur 3.1, bijlage tabel 3.1).

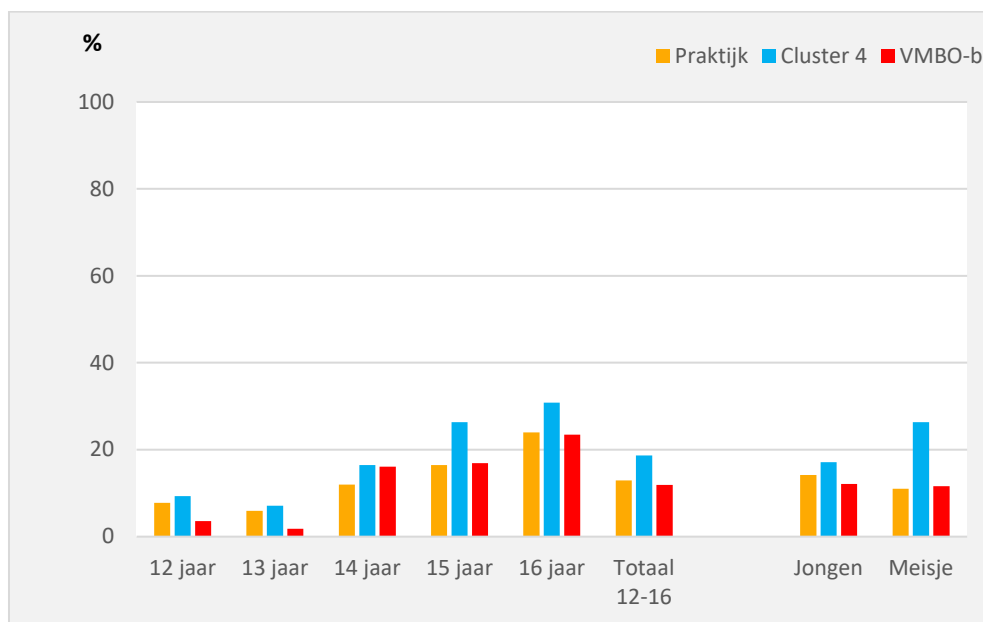
Figuur 3.1: Lifetime-prevalentie van roken in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b naar leeftijd en geslacht (%)

Hoeveel scholieren hebben in de afgelopen maand gerookt?

Van de scholieren van 12 t/m 16 jaar in het cluster 4-onderwijs heeft bijna één op de vijf (19%) in de afgelopen maand gerookt. Dit is hoger dan de maandprevalentie in het praktijkonderwijs (13%) en het VMBO-b (12%), maar de verschillen met het cluster 4-onderwijs zijn niet significant (figuur 3.2, bijlage tabel 3.2).

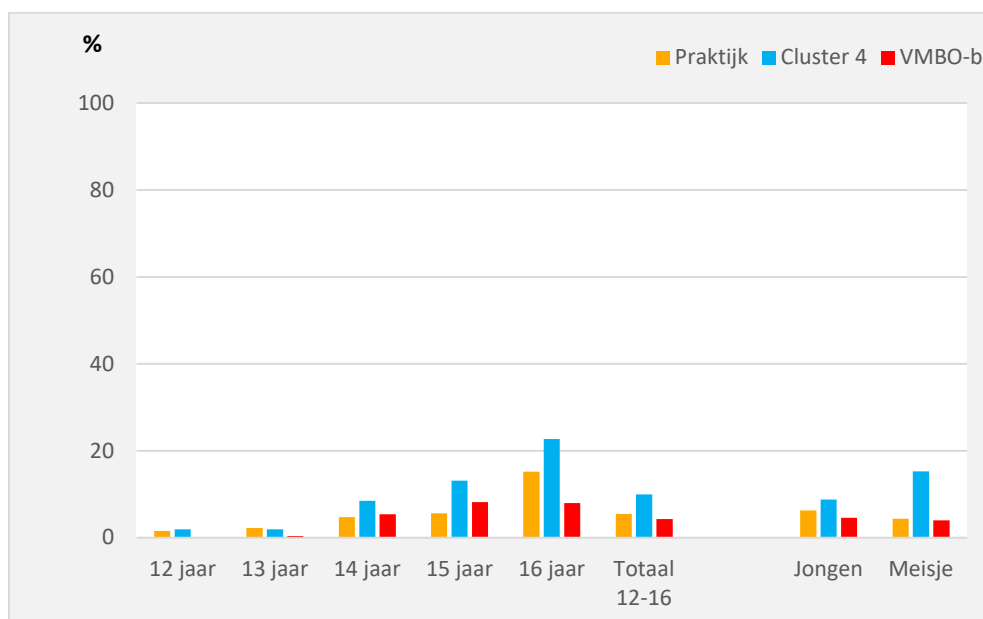
Figuur 3.2: Maandprevalentie van roken in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b naar leeftijd en geslacht (%)

Hoeveel scholieren roken dagelijks?

Dagelijks roken komt het vaakst voor onder cluster 4-leerlingen: één op de tien (10%) rookt dagelijks een sigaret (figuur 3.3, bijlage tabel 3.3). Dit is lager onder VMBO-b leerlingen (4,3%) maar verschilt niet significant van het praktijkonderwijs (6%).

Figuur 3.3: Dagelijks roken in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b naar leeftijd en geslacht (%)

Verschillen naar geslacht en leeftijd

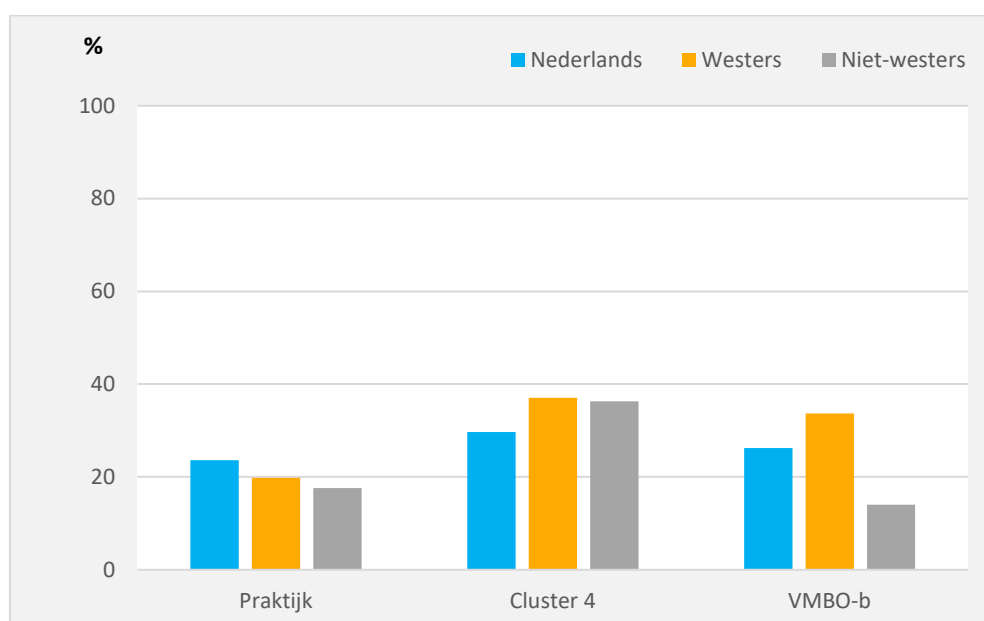
Meisjes in het cluster 4-onderwijs hebben vaker ooit (43%) en in de afgelopen maand gerookt (26%) dan jongens (*lifetime*: 29%, maand: 17%; figuur 3.1 en 3.2, bijlage tabel 3.1 en 3.2). Ook het dagelijks roken komt bij meisjes in het cluster 4-onderwijs vaker voor (15%) dan bij jongens (9%; figuur 3.3, bijlage tabel 3.3). Daarnaast is te zien dat meisjes in cluster 4 vaker ooit hebben gerookt (43%) dan meisjes in het praktijkonderwijs (18%) en het VMBO-b (21%). Dit verschil tussen meisjes van de verschillende onderwijstypen is ook te zien bij het maandelijks en dagelijks roken.

Voor vrijwel alle leeftijden geldt dat de percentages (*lifetime*, maand en dagelijks) het hoogst zijn in cluster 4. Voor de *lifetime*-prevalentie valt met name de relatief hoge prevalentie onder de 12- en 13-jarige cluster 4-leerlingen op. Zo heeft van de 12-jarigen in het cluster 4-onderwijs één op de vijf (19%) al eens gerookt vergeleken met 12% in het praktijkonderwijs en 9% in het VMBO-b. Voor de maandprevalentie en het dagelijks roken is te zien dat ook in de oudere leeftijdsgroepen de percentages onder cluster 4-leerlingen hoger zijn dan onder de andere onderwijstypen. Zo rookt bijna een kwart (23%) van de 16-jarige cluster 4-leerlingen dagelijks vergeleken met 8% in het VMBO-b en 15% in het praktijkonderwijs. Over het algemeen geldt in de drie onderwijstypen dat bovengenoemde prevalentiecijfers stijgen naarmate de jongeren ouder worden.

Verschillen naar migratieachtergrond

In het cluster 4-onderwijs en praktijkonderwijs zijn de verschillen naar migratieachtergrond klein en niet significant (figuur 3.4, bijlage tabel 3.4). In het VMBO-b zijn wel significante verschillen te zien: leerlingen met een westerse migratieachtergrond hebben vaker ervaring met het roken van een sigaret (34%) dan scholieren met een Nederlandse achtergrond (26%) of een niet-westerse migratieachtergrond (14%).

Figuur 3.4: *Lifetime*-prevalentie van roken in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b naar migratieachtergrond (%)

Hoeveel scholieren denken in de toekomst te gaan roken?

Van de leerlingen in het praktijkonderwijs die de afgelopen maand niet hebben gerookt, denkt bijna driekwart (73%) dat zij dat in de toekomst ook zeker nooit gaan doen. Onder cluster 4-scholieren ligt dat percentage op 67% en in het VMBO-b op 57%.

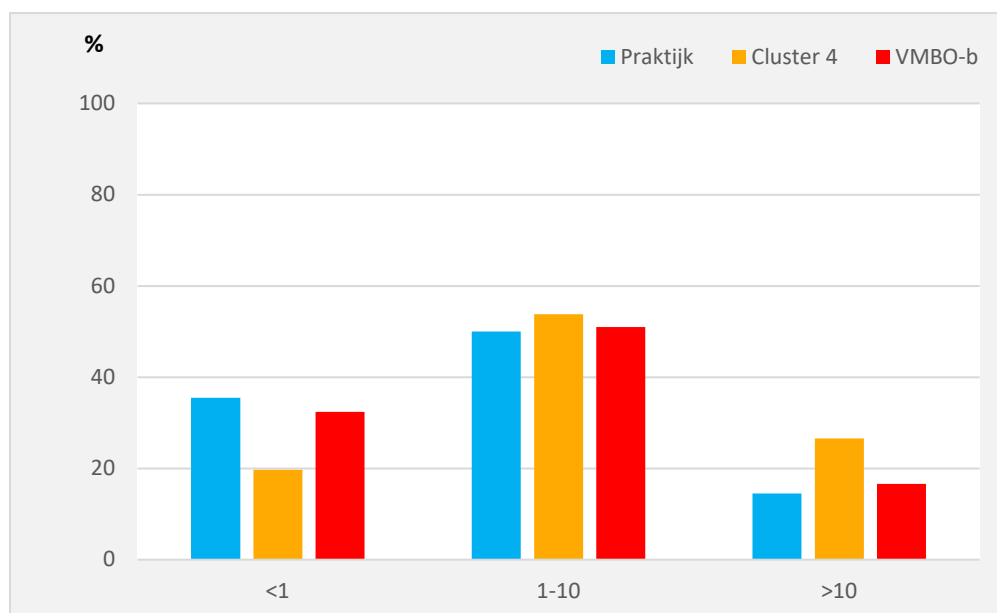
3.3 De rokers nader bekeken

In deze paragraaf worden de gegevens van de scholieren in het praktijkonderwijs, cluster 4-onderwijs en VMBO-b die in de afgelopen maand hebben gerookt (verder aangeduid als 'rokers') nader geanalyseerd. De verschillen tussen de onderwijstypen zijn hier niet getoetst op statistische significantie.

Gemiddeld aantal sigaretten

Cluster 4-leerlingen die de afgelopen maand hebben gerookt, roken gemiddeld het meeste aantal sigaretten per dag vergeleken met scholieren in het praktijkonderwijs en VMBO-b. Van cluster 4-leerlingen rookt meer dan een kwart (27%) meer dan 10 sigaretten per dag vergeleken met 17% in het VMBO-b en 15% in het praktijkonderwijs (figuur 3.5, bijlage tabel 3.5). De dagelijkse rokers in het cluster 4-onderwijs roken gemiddeld 8,8 sigaretten per dag. Dit is hoger dan in het praktijkonderwijs en VMBO-b (respectievelijk 5,3 en 5,2 sigaretten per dag).

Figuur 3.5: Scholieren die roken in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b¹ (gerookt in de afgelopen maand) gemiddeld aantal sigaretten per dag in de afgelopen maand (%)

¹Cijfer voor het VMBO-b wijkt af van het cijfer gepresenteerd in de rapportage Jeugd en riskant gedrag 2019 (figuur 3.5, bijlage tabel 3.11; Rombouts e.a., 2020a), omdat deze gebaseerd is op een andere vraag.

Stoppen met roken

Van de huidige rokers in het VMBO-b geeft 34% aan binnen één maand te willen stoppen met roken (tabel 3a). Dit percentage ligt een stuk lager in het praktijkonderwijs (13%) en het cluster 4-onderwijs (16%). Bijna de helft van de rokers in het praktijkonderwijs (47%) en bijna vier op de tien rokers in het cluster 4-onderwijs (38%) wil niet stoppen met roken. In VMBO-b ligt dit lager: daar wil één op de vijf (21%) niet stoppen met roken.

Tabel 3a: Scholieren die roken in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b (gerookt in de afgelopen maand): intentie om te stoppen met roken (%)

	Praktijk	Cluster 4	VMBO-b
Binnen één maand stoppen met roken	13	16	34
Binnen zes maanden stoppen met roken	8	8	4
Ooit stoppen met roken, maar niet binnen zes maanden	32	38	41
Niet stoppen met roken	47	38	21

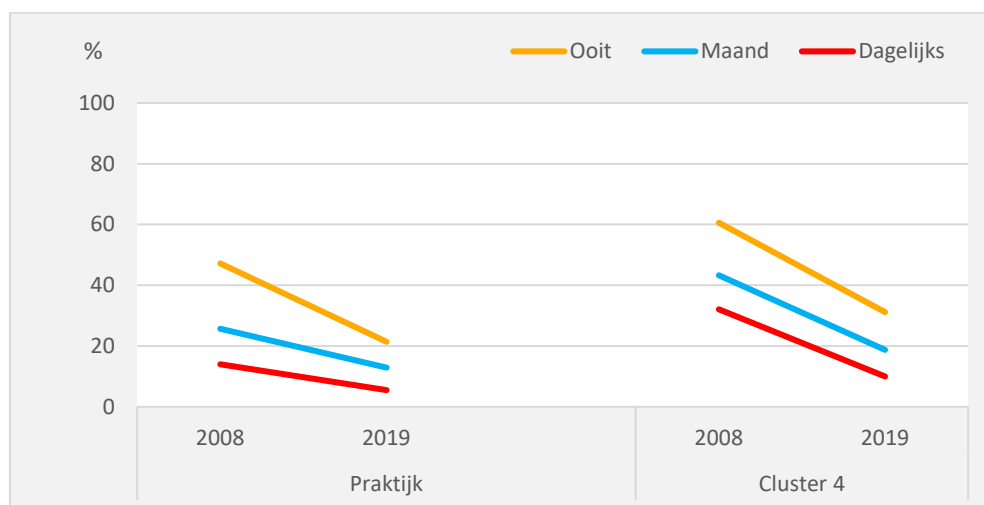
3.4 Veranderingen in roken in de periode 2008-2019

In deze paragraaf worden eerst de trends van het praktijkonderwijs en cluster-4 beschreven over de periode 2008-2019. Voor VMBO-b zijn geen cijfers beschikbaar over 2008, maar wel over 2007. De trends van VMBO-b over de periode 2007-2019 worden aan het eind van de paragraaf beschreven.

Trends in de prevalentie van roken

Het aantal leerlingen in het praktijkonderwijs dat ooit gerookt heeft, is gedaald van 47% in 2008 naar 21% in 2019 (figuur 3.6, bijlage tabel 3.6). Ook in het cluster 4-onderwijs is het aantal leerlingen dat ooit heeft gerookt gehalveerd: van 61% in 2008 naar 31% in 2019. De maandprevalentie en prevalentie van dagelijks roken vertoont ook bij beide onderwijstypen een daling (figuur 3.6, bijlage tabel 3.8 en 3.10).

Figuur 3.6: Trends van roken in het praktijkonderwijs en cluster 4 naar onderzoeksjaar (% , betrouwbaarheidsinterval)

Trends in de prevalentie van roken naar geslacht en leeftijd

Uitsplitsing van de trends in de *lifetime*- en maandprevalentie en dagelijks roken naar geslacht laat zien dat de dalende trend onder zowel jongens als meisjes heeft plaatsgevonden (bijlage tabel 3.6, 3.8 en 3.10). Ook heeft de daling van de *lifetime*-en maandprevalentie bij alle leeftijden plaatsgevonden (bijlage tabel 3.7 en 3.9). Alle verschillen waren significant, met uitzondering van de maandprevalentie onder de 12- en 16-jarigen in praktijkonderwijs en de 12-jarigen in cluster 4. Dagelijks roken nam in het cluster 4-onderwijs onder alle leeftijden af. In het praktijkonderwijs was de daling alleen significant onder de 14- en 15-jarigen (bijlage tabel 3.11).

Trends in de prevalentie van roken in VMBO-b

Onder VMBO-b leerlingen is in de periode 2007-2019 een vergelijkbare daling zichtbaar (tabel 3b). Voor de *lifetime*- en maandprevalentie was net als bij het praktijkonderwijs en cluster 4-onderwijs sprake van een halvering van de percentages. Het dagelijks roken daalde eveneens, maar iets minder sterk dan in het praktijkonderwijs en cluster 4.

Tabel 3b: Trends in de prevalentie van roken in het VMBO-b naar onderzoeksjaar (% , betrouwbaarheidsinterval)

	2007			2019		
	%	95% BI		%	95% BI	
Ooit	45.5	40.8	50.1	23.5*	18.1	29.0
Maand	23.4	19.4	27.3	11.9*	8.6	15.2
Dagelijks	11.1	8.6	13.5	4.3*	2.4	6.3

* Significant verschil met het voorgaande onderzoek.

4 Alcohol

4.1 Belangrijkste bevindingen

Gebruik van alcohol in 2019

Trends in alcoholgebruik

4.2 Alcoholgebruik onder scholieren

Hoeveel scholieren hebben ooit alcohol gedronken?

Hoeveel scholieren hebben de afgelopen maand alcohol gedronken?

Hoeveel scholieren hebben in de afgelopen maand 5 glazen of meer bij één gelegenheid gedronken (*binge* drinken)?

Verschillen naar geslacht en leeftijd

Verschillen naar migratieachtergrond

4.3 De alcoholgebruikers nader bekeken

Binge drinken in de afgelopen maand

Hoeveel glazen alcohol drinken de alcoholgebruikers?

Hoe komen scholieren aan alcohol?

Waar drinken scholieren alcohol?

4.4 Veranderingen in alcoholgebruik in de periode 2008-2019

Trends in de prevalentie van alcoholgebruik

Trends in de prevalentie van alcoholgebruik naar geslacht en leeftijd

Trends in de prevalentie van alcoholgebruik in het VMBO-b

4 Alcohol

4.1 Belangrijkste bevindingen⁴

Gebruik van alcohol in 2019

- Van de scholieren van 12 tot en met 16 jaar in het cluster 4-onderwijs heeft bijna de helft (46%) ooit alcohol gedronken en een kwart (24%) in de afgelopen maand. Dit is hoger dan in het praktijkonderwijs (30% en 17%) en vergelijkbaar met het VMBO-b (50% en 29%).
- Bijna één op de vijf cluster 4-leerlingen (19%) heeft in de afgelopen maand weleens 5 glazen of meer gedronken bij één gelegenheid (*binge* drinken). Dit percentage ligt iets lager in het praktijkonderwijs (15%) en wat hoger in het VMBO-b (23%), maar deze verschillen zijn niet significant.
- In het praktijkonderwijs is zowel de *lifetime*-, de maandprevalentie en het *binge* drinken significant hoger onder jongens dan onder meisjes.
- Onder jongeren met een niet-westerse migratieachtergrond zijn de minste drinkers (ooit en afgelopen maand). Dit geldt voor alle onderwijstypen.
- Alcoholgebruikers in het praktijkonderwijs drinken in het weekend gemiddeld 9,3 glazen. Dat is iets meer dan in het cluster 4-onderwijs (8,6 glazen) en VMBO-b (7,8 glazen).
- Voor alle onderwijstypen geldt dat ouders de belangrijkste bron voor alcohol zijn: ongeveer een derde zegt het meestal van ouders te krijgen.
- Alcohol wordt meestal thuis of bij anderen thuis gedronken. Dit geldt voor zowel praktijkonderwijs als cluster 4. Cluster 4-leerlingen drinken vaker dan het praktijkonderwijs op straat of op een hangplek.

Trends in alcoholgebruik

- Het alcoholgebruik (ooit, afgelopen maand, *binge* drinken) is in de periode 2008-2019 sterk gedaald in zowel het praktijkonderwijs als cluster 4.
- De afname is vergelijkbaar met die in het VMBO-b in de periode 2007-2019. Alleen de daling in het *binge* drinken lijkt in het praktijkonderwijs en cluster 4-onderwijs wat sterker.
- Onder cluster 4-leerlingen lijkt de daling het sterkst onder de meisjes. Dit geldt met name voor de maandprevalentie.

⁴ Als we spreken van een verschil tussen twee percentages, dan is dit een significant verschil gebaseerd op een (logistische) regressie analyse ($p < 0,05$). Zie ook H2.

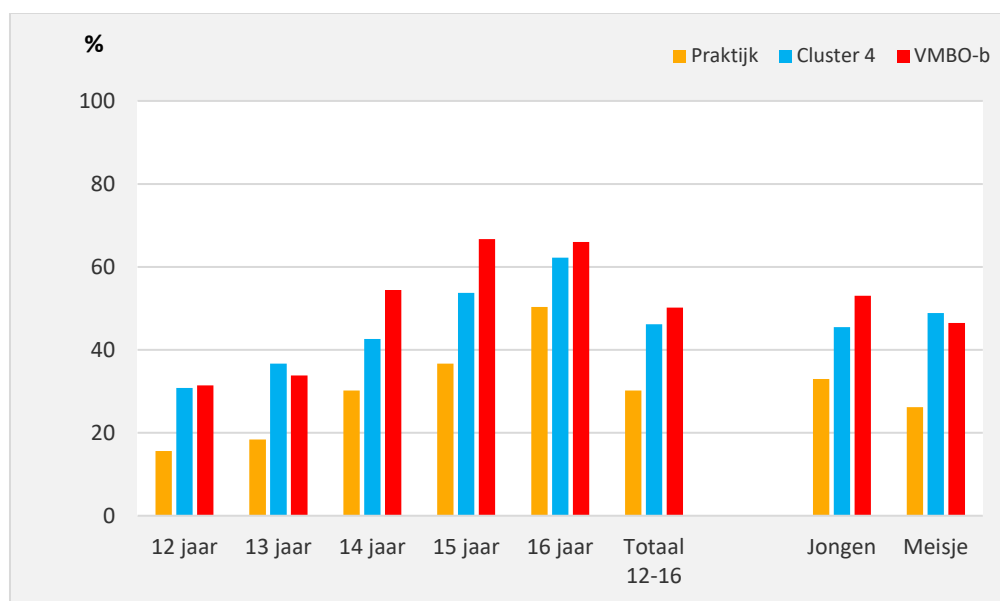
4.2 Alcoholgebruik onder scholieren

In deze paragraaf wordt beschreven welk percentage van de leerlingen ooit, in de maand voorafgaand aan het onderzoek (hierna omschreven als 'de afgelopen maand') en 5 glazen of meer bij één gelegenheid in de afgelopen maand heeft gedronken (*binge* drinken). De cijfers worden gepresenteerd naar leeftijd, sekse en migratieachtergrond. De percentages worden vergeleken met die onder leerlingen van het VMBO-b (resultaten van het Peilstationsonderzoek scholieren). Alle verschillen zijn getoetst op statistische significantie ($p < 0,05$; tweezijdig). Uitzondering hierop zijn de verschillen tussen de onderwijstypen naar leeftijd. Deze verschillen worden wel in grote lijnen besproken, maar zijn niet getoetst op statistische significantie vanwege de kleine aantallen.

Hoeveel scholieren hebben ooit alcohol gedronken?

Van de scholieren van 12 tot en met 16 jaar in het praktijkonderwijs heeft ongeveer één derde (30%) ooit alcohol gedronken. Dit is lager dan de *lifetime*-prevalentie in het cluster 4-onderwijs (46%) en VMBO-b (50%; figuur 4.1, bijlage tabel 4.1).

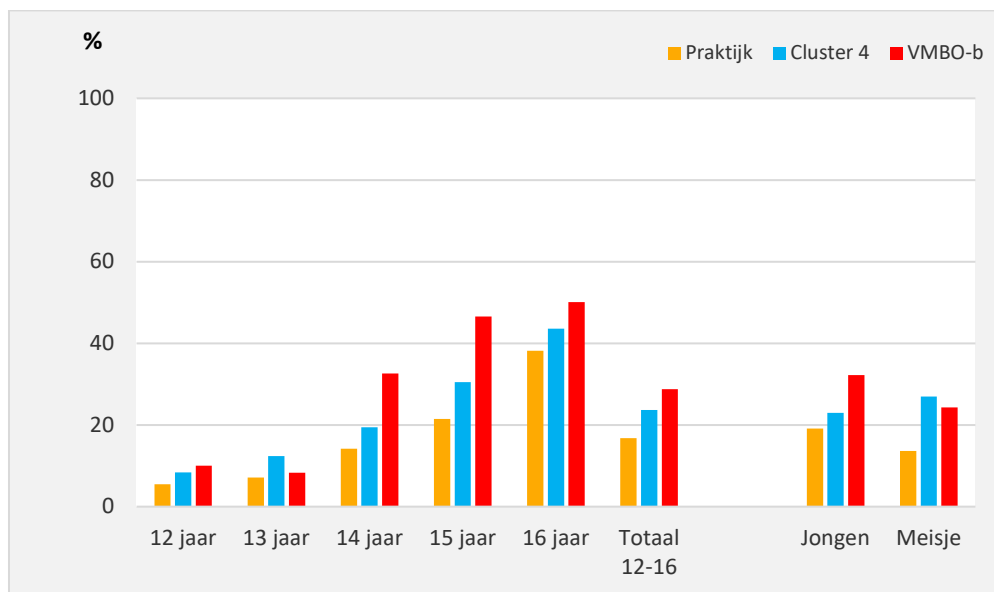
Figuur 4.1: Lifetime-prevalentie van alcoholgebruik in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b naar leeftijd en geslacht (%)

Hoeveel scholieren hebben de afgelopen maand alcohol gedronken?

Van de scholieren van 12 t/m 16 jaar in het praktijkonderwijs heeft 17% de afgelopen maand alcohol gedronken. Dit is lager dan bij leerlingen van het cluster 4-onderwijs (24%) en VMBO-b (29%; figuur 4.2, bijlage tabel 4.2).

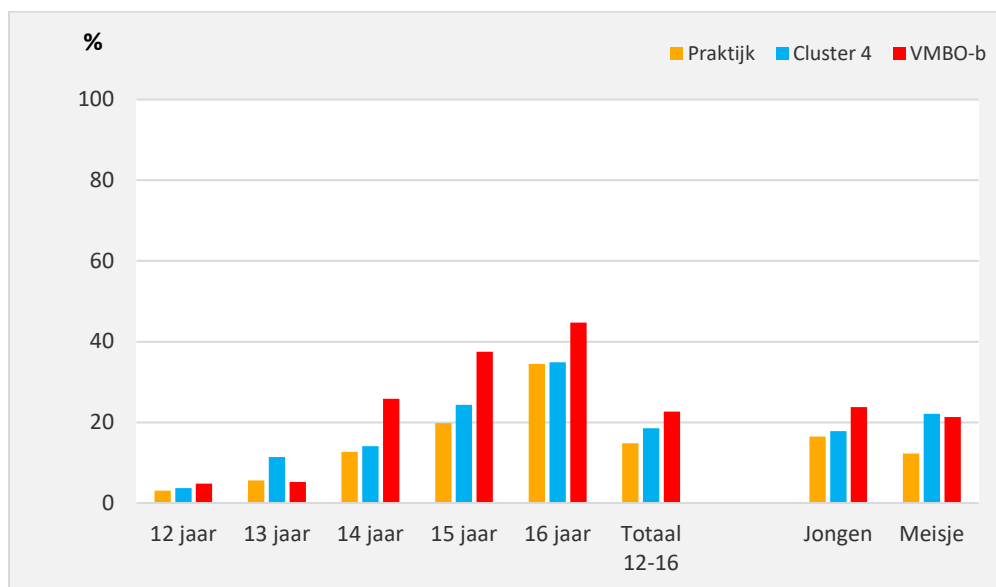
Figuur 4.2: Maandprevalentie van alcoholgebruik in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b naar leeftijd en geslacht (%)

Hoeveel scholieren hebben in de afgelopen maand 5 glazen of meer bij één gelegenheid gedronken (binge drinken)?

Bijna één op de vijf cluster 4-leerlingen (19%) heeft in de afgelopen maand weleens 5 glazen of meer gedronken bij één gelegenheid (het zogenaamde *binge drinken*; figuur 4.3, bijlage tabel 4.3). Dit percentage ligt iets lager in het praktijkonderwijs (15%) en wat hoger in het VMBO-b (23%), maar deze verschillen zijn niet significant.

Figuur 4.3: Maandprevalentie van *binge drinken* in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b naar leeftijd en geslacht (%)

Verschillen naar geslacht en leeftijd

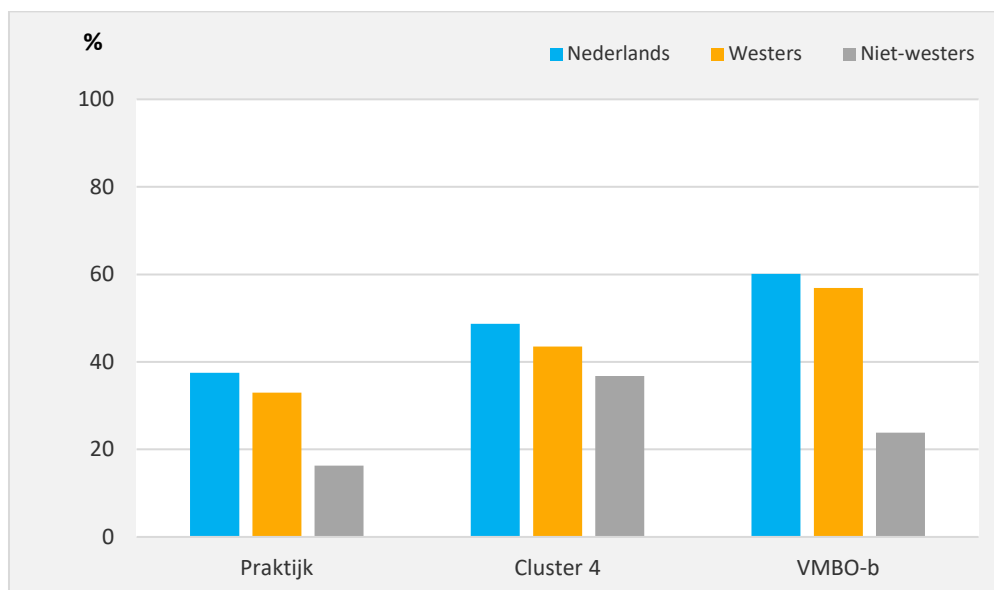
In het praktijkonderwijs drinken meer jongens dan meisjes alcohol (ooit en in de afgelopen maand). Ook *binge* drinken wordt vaker gerapporteerd door jongens (17%) dan door meisjes (12%; figuur 4.1, 4.2, 4.3, bijlage tabel 4.1, 4.2, 4.3). Ook bij jongens van het VMBO-b liggen de percentages iets hoger dan bij de meisjes, maar de verschillen zijn niet significant. In het cluster 4-onderwijs liggen de percentages juist iets hoger onder de meisjes, maar de verschillen met de jongens zijn niet significant.

Voor zowel de *lifetime*- en maandprevalentie en *binge* drinken geldt dat voor elke leeftijd de hoogste percentages in het VMBO-b voorkomen, gevolgd door het cluster 4-onderwijs en praktijkonderwijs. Alleen onder de 13-jarigen wijkt dit beeld iets af, waarbij de hoogste prevalenties onder cluster 4-leerlingen te zien zijn.

Verschillen naar migratieachtergrond

De *lifetime*-prevalentie is op elk van de drie onderwijstypen het laagst onder scholieren met een niet-westerse migratieachtergrond (figuur 4.4, bijlage tabel 4.4). De verschillen met de andere groepen zijn in alle gevallen significant met uitzondering van het verschil tussen cluster 4-leerlingen met een niet-westerse migratieachtergrond en een westerse migratieachtergrond.

Figuur 4.4: *Lifetime*-prevalentie van alcoholgebruik in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b naar migratieachtergrond (%)

4.3 De alcoholgebruikers nader bekeken

In deze paragraaf worden de gegevens van de scholieren in het praktijkonderwijs, cluster 4-onderwijs en VMBO-b die in de afgelopen maand alcohol hebben gebruikt (verder aangeduid als 'alcoholgebruikers') nader geanalyseerd. De verschillen tussen de onderwijstypen zijn alleen voor *binge* drinken getoetst op statistische significantie.

Binge drinken in de afgelopen maand

Bijna negen op de tien alcoholgebruikers in het praktijkonderwijs (87%) hebben in de afgelopen maand weleens *gebinged* (het drinken van 5 glazen of meer bij één gelegenheid (bijlage tabel 4.5)). In het cluster 4-onderwijs en het VMBO-b ligt het percentage met bijna acht op de tien *binge* drinkers iets lager (77% en 78%), maar de verschillen tussen de onderwijstypen zijn niet significant. Sekseverschillen zijn alleen gevonden in het VMBO-b waar het percentage *binge* drinkers onder meisjes (87%) hoger is dan onder jongens (74%).

Hoeveel glazen alcohol drinken de alcoholgebruikers?

Alcoholgebruikers in het praktijkonderwijs drinken in het weekend gemiddeld 9,3 glazen. Dat is iets meer dan in het cluster 4-onderwijs (8,6 glazen) en het VMBO-b (7,8 glazen). Voor alle onderwijstypen geldt dat de grootste groep, gemiddeld 1-4 glazen in het weekend, drinkt (praktijkonderwijs: 39%; cluster 4: 30%; VMBO-b: 32%, tabel 4a). In het cluster 4-onderwijs (11%) en VMBO-b (10%) zegt één op de tien drinkers gemiddeld meer dan 20 glazen in het weekend te drinken. In het praktijkonderwijs ligt dit met 14% iets hoger.

Tabel 4a: Scholieren die alcohol drinken (gebruikt in de afgelopen maand): gemiddeld aantal glazen dat scholieren in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b in het weekend (vrijdag-zondag) drinken (%)

	Praktijk	Cluster 4	VMBO-b
0	19	20	22
1-4	39	30	32
5-10	17	24	23
11-20	12	16	12
>20	14	11	10

Hoe komen scholieren aan alcohol?

De leerlingen van de verschillende onderwijstypen verschillen weinig in de wijze waarop ze meestal aan alcohol komen (tabel 4b). Voor elk van de onderwijstypen geldt dat ouders de belangrijkste bron zijn: ongeveer één derde zegt de alcohol meestal van ouders te krijgen. Ook vrienden zijn belangrijk, ongeveer een kwart van de leerlingen van cluster 4-onderwijs en praktijkonderwijs krijgt alcohol meestal van vrienden.

Tabel 4b: Scholieren die alcohol drinken (gebruikt in de afgelopen maand): wijze waarop scholieren in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b meestal aan alcohol komen (%)

	Praktijk	Cluster 4	VMBO-b
Koopt het meestal zelf	7	10	6
Laat het anderen kopen	11	17	13
Meestal van vrienden	25	24	31
Meestal van ouders	34	32	33
Meestal van broer of zus	7	5	5
Meestal van anderen	10	8	6

Waar drinken scholieren alcohol?

Aan de scholieren is gevraagd op welke plaatsen ze wel eens alcohol drinken. Tabel 4c laat zien dat er weinig verschil lijkt te zijn tussen praktijkonderwijs en cluster 4. Voor beide onderwijstypen geldt dat de grootste groep scholieren thuis of bij anderen thuis drinkt en ongeveer één derde in een hok/schuur of keet. Het percentage thuisdrinkers is in het cluster 4-onderwijs met 65% hoger dan in het praktijkonderwijs (52%). Verder is het opvallend dat cluster 4-leerlingen vaker op straat of hangplek drinken (25%) dan leerlingen in het praktijkonderwijs (14%). Vanwege een verschil in de vraagstelling kunnen de cijfers van praktijkonderwijs en het cluster 4-onderwijs niet vergeleken worden met het VMBO-b.

Tabel 4c: Scholieren die alcohol drinken (gebruikt in de afgelopen maand): locaties waar wel eens alcohol wordt gedronken in het praktijkonderwijs en cluster 4 (%)

	Praktijk	Cluster 4
Thuis	52	65
Bij anderen thuis	61	70
Hok, schuur of keet	31	31
Op straat, hangplek	14	25
Buurthuis of jeugdhonk	7	8
Sportkantine	4	5
School(plein)	4	5

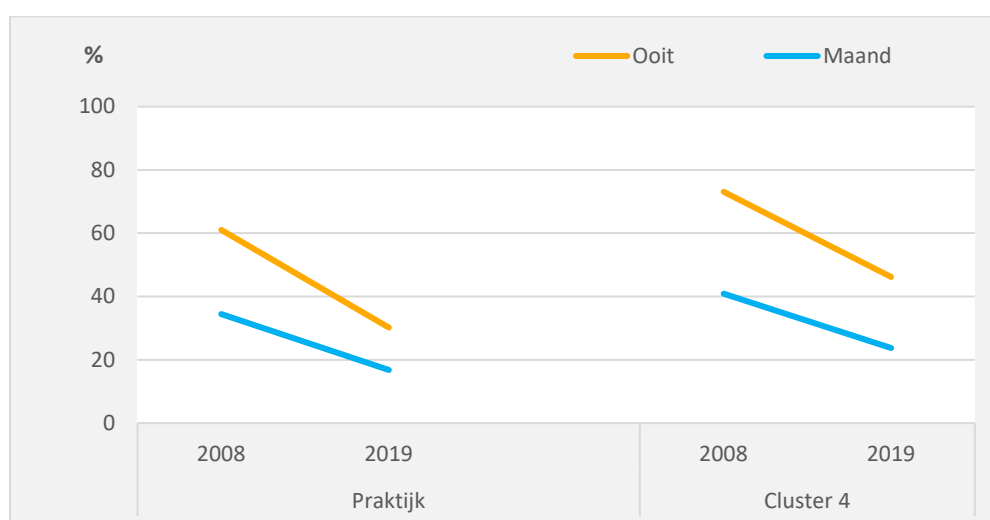
4.4 Veranderingen in alcoholgebruik in de periode 2008-2019

In deze paragraaf worden eerst de trends van het praktijkonderwijs en cluster-4 beschreven over de periode 2008-2019. Voor VMBO-b zijn geen cijfers beschikbaar over 2008, maar wel over 2007. De trends van VMBO-b over de periode 2007-2019 worden aan het eind van de paragraaf beschreven.

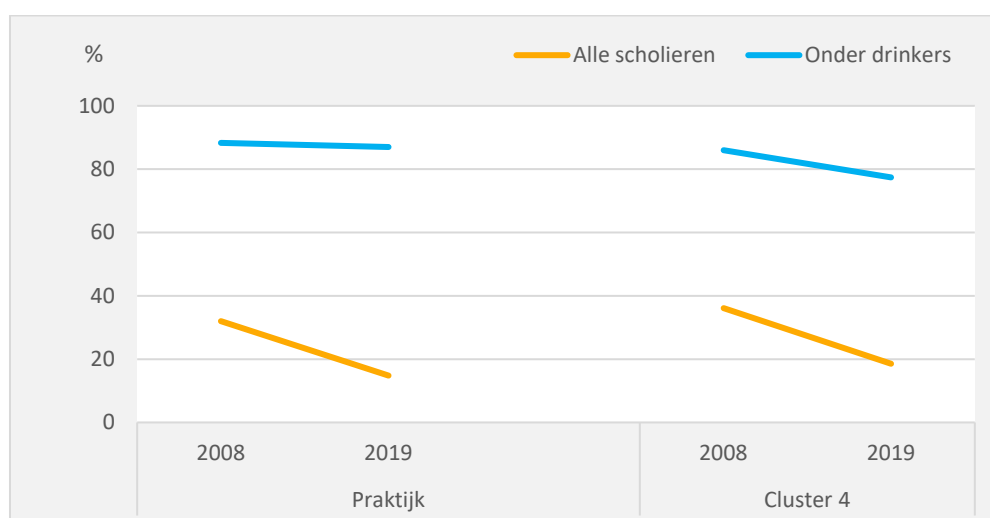
Trends in de prevalentie van alcoholgebruik

Het percentage leerlingen in het praktijkonderwijs en cluster 4-onderwijs dat ooit alcohol heeft gebruikt, is sterk gedaald tussen 2008 en 2019 (figuur 4.5, bijlage tabel 4.6). In het praktijkonderwijs is sprake van een halvering (van 61% naar 30%) en in het cluster 4-onderwijs daalde het percentage van 73% naar 46%. Het alcoholgebruik in de afgelopen maand en het *binge* drinken daalde eveneens, zowel in het praktijkonderwijs als in het cluster 4-onderwijs (figuur 4.5 en 4.6, bijlage tabel 4.8 en 4.10). Het percentage *binge* drinkers onder cluster 4-leerlingen nam af van 36% in 2008 naar 19% in 2019 en in het praktijkonderwijs van 32% naar 15%. Het percentage *binge* drinkers onder de drinkers in het praktijkonderwijs is licht (maar niet significant) gedaald van 88% in 2008 naar 87% in 2019 (figuur 4.6, bijlage tabel 4.12). In cluster 4 is dit percentage ook (niet significant) gedaald van 86% naar 77%.

Figuur 4.5: Trends in alcoholgebruik in het praktijkonderwijs en cluster 4 naar onderzoeksjaar (% , betrouwbaarheidsinterval)

Figuur 4.6: Trends in de maandprevalentie van *binge* drinken (5 glazen of meer bij één gelegenheid) onder alle scholieren en scholieren die alcohol drinken (in de afgelopen maand, 'de drinkers') in het praktijkonderwijs en cluster 4 naar onderzoeksjaar (% , betrouwbaarheidsinterval)

Trends in de prevalentie van alcoholgebruik naar geslacht en leeftijd

Uitsplitsing van de trends naar geslacht laat zien dat de daling tussen 2008 en 2019 in de *lifetime*- en maandprevalentie en het *binge* drinken zowel onder jongens als meisjes heeft plaatsgevonden (bijlage tabel 4.6, 4.8, 4.10). Onder cluster 4-leerlingen lijkt de daling sterker onder meisjes dan onder jongens. Dit geldt met name voor de maandprevalentie: onder de meisjes daalde de maandprevalentie van 52% naar 27% en onder de jongens van 38% naar 23%. Het percentage *binge* drinkers onder de drinkers is alleen significant gedaald bij de jongens in cluster 4 van 87% in 2008 naar 77% in 2019.

Uitsplitsing van de trends naar leeftijd laat zien dat de daling tussen 2008 en 2019 in de *lifetime*- en maandprevalentie en het *binge* drinken onder alle leeftijden heeft plaatsgevonden (bijlage tabel 4.7, 4.9 en 4.11). Alle verschillen tussen 2008 en 2019 waren significant, met uitzondering van de maandprevalentie onder de 12-jarigen in cluster 4 en het praktijkonderwijs, het *binge* drinken onder de 12-jarigen in het praktijkonderwijs en het *binge* drinken onder de 13-jarigen in cluster 4. Deze percentages daalde weliswaar, maar vanwege de kleine aantallen bereikte deze dalingen geen statistische significantie.

Trends in de prevalentie van alcoholgebruik in het VMBO-b

De trend laat zien dat er in de periode 2007-2019 onder de VMBO-b leerlingen een daling van de *lifetime*- en maandprevalentie heeft plaatsgevonden (tabel 4d). Deze daling is vergelijkbaar met de daling in cluster 4. Het *binge* drinken is in het VMBO-b eveneens gedaald, maar iets minder sterk vergeleken met het cluster 4-onderwijs en praktijkonderwijs.

Tabel 4d: Trends in alcoholgebruik in het VMBO-b naar onderzoeksjaar (% , betrouwbaarheidsinterval)

	2007			2019		
	%	95% BI		%	95% BI	
Ooit	72.8	68.3	77.3	50.2*	42.1	58.3
Maand	44.1	38.2	49.9	28.8*	21.5	36.1
<i>Binge</i>	35.8	30.4	41.3	22.7*	16.3	29.1
<i>Binge</i> drinken onder de drinkers	80.3	77.2	83.4	78.4	73.5	83.3

* Significant verschil met het voorgaande onderzoek.

5 Cannabis

5.1 Belangrijkste bevindingen

Gebruik van cannabis in 2019

Trends in cannabisgebruik

5.2 Cannabisgebruik onder scholieren

Hoeveel scholieren hebben ooit cannabis gebruikt?

Hoeveel scholieren hebben in de afgelopen maand cannabis gebruikt?

Verschillen naar geslacht en leeftijd

Verschillen naar migratieachtergrond

5.3 De cannabisgebruikers nader bekeken

Frequentie van cannabisgebruik en aantal joints per keer

Hoe komen scholieren aan cannabis?

Cannabisgebruik onder schooltijd of tijdens werk

5.4 Veranderingen in cannabisgebruik in de periode 2008-2019

Trends in de prevalentie van cannabisgebruik

Trends in de prevalentie van cannabisgebruik naar geslacht en leeftijd

Trends in de prevalentie van cannabisgebruik in het VMBO-b

5 Cannabis

5.1 Belangrijkste bevindingen⁵

Gebruik van cannabis in 2019

- Van de scholieren van 12 tot en met 16 jaar in het cluster 4-onderwijs heeft één op de vijf (20%) ooit cannabis gebruikt en één op de tien in de afgelopen maand. Dit is voor beide prevalenties tweemaal hoger dan in het VMBO-b en bijna drie keer zo hoog als in het praktijkonderwijs.
- In het cluster 4-onderwijs hebben meer meisjes dan jongens cannabis gebruikt (ooit en in de afgelopen maand). In het praktijkonderwijs en het VMBO-b is het andersom: meer jongens dan meisjes gebruiken cannabis.
- Leerlingen met een westerse migratieachtergrond hebben de meeste ervaring met cannabis. Dit geldt voor alle onderwijstypen.
- Cluster 4-leerlingen roken gemiddeld de meeste joints per keer (2,7), gevolgd door VMBO-b (2,1 joint) en praktijkonderwijs (1,7 joint).
- Eén derde van de cluster 4-leerlingen koopt de wiet/hasj meestal zelf. Dat is een hoger aandeel dan in het praktijkonderwijs (één op de tien) en het VMBO-b (één op de vijf).
- Ruim de helft van de cannabisgebruikers in het praktijkonderwijs en cluster 4-onderwijs gebruikt wel eens wiet of hasj tijdens schooltijd of werk. Dit is vergelijkbaar met het VMBO-b.

Trends in cannabisgebruik

- Het percentage leerlingen dat ooit cannabis heeft gebruikt is in de periode 2008-2019 sterk gedaald. Dit geldt voor zowel het praktijkonderwijs als cluster 4.
- In het cluster 4-onderwijs is het gebruik in de afgelopen maand eveneens sterk gedaald. In het praktijkonderwijs was sprake van een lichte, niet significante daling, maar de percentages liggen daar veel lager dan in cluster 4.
- De dalende trend is zowel onder jongens als meisjes zichtbaar.
- In het VMBO-b is in de periode 2007-2009 eveneens sprake van een daling van het gebruik ooit in het leven, maar deze lijkt minder sterk, met name vergeleken met cluster 4.
- De maandprevalentie daalde in het VMBO-b licht, vergelijkbaar met het praktijkonderwijs.

⁵ Als we spreken van een verschil tussen twee percentages, dan is dit een significant verschil gebaseerd op een (logistische) regressie analyse ($p < 0,05$). Zie ook H2.

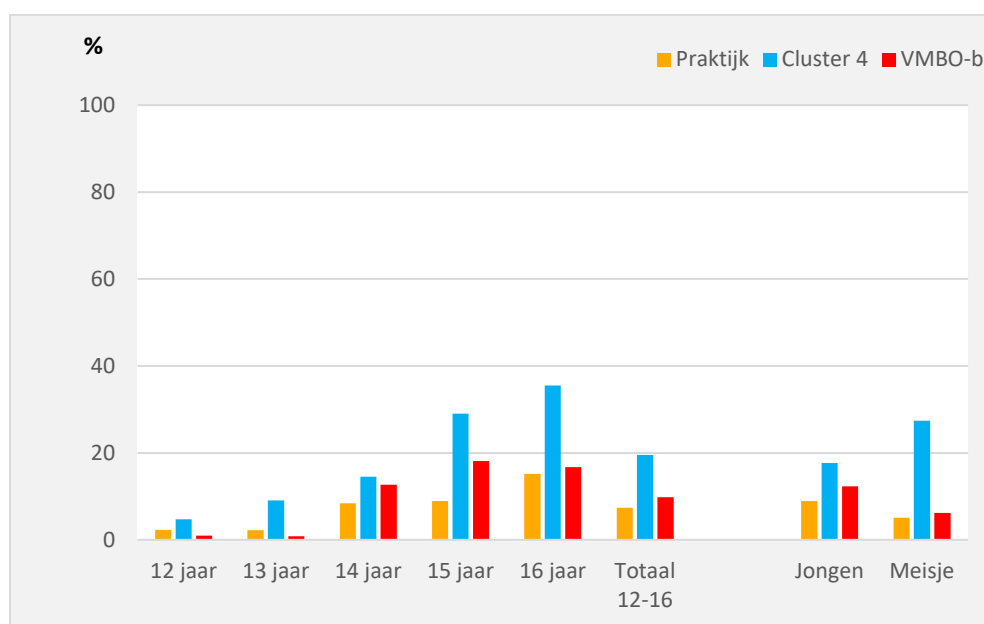
5.2 Cannabisgebruik onder scholieren

In deze paragraaf wordt beschreven hoeveel leerlingen ooit en in de maand voorafgaand aan het onderzoek (hierna omschreven als 'de afgelopen maand') cannabis hebben gebruikt (totaal, naar leeftijd, sekse en migratieachtergrond). Deze percentages worden vergeleken met die onder leerlingen van het VMBO-b (resultaten van het Peilstationsonderzoek scholieren). Alle verschillen zijn getoetst op statistische significantie ($p < 0,05$; tweezijdig). Uitzondering hierop zijn de verschillen tussen de onderwijstypen naar leeftijd. Deze verschillen worden in grote lijnen besproken, maar zijn niet getoetst op statistische significantie vanwege de te kleine aantallen.

Hoeveel scholieren hebben ooit cannabis gebruikt?

Van de scholieren van 12 tot en met 16 jaar in het cluster 4-onderwijs heeft één op de vijf (20%) ooit cannabis gebruikt. Dit is tweemaal hoger dan de *lifetime*-prevalentie in het VMBO-b (10%) en bijna drie keer zo hoog als in het praktijkonderwijs (7%; figuur 5.1, bijlage tabel 5.1).

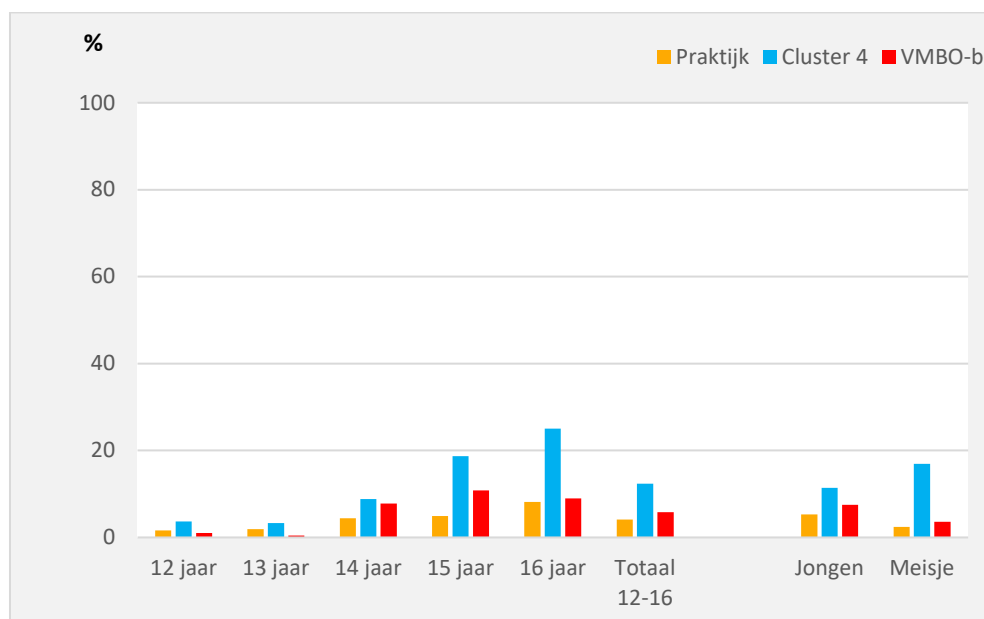
Figuur 5.1: Lifetime-prevalentie van cannabisgebruik in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b naar leeftijd en geslacht (%)

Hoeveel scholieren hebben in de afgelopen maand cannabis gebruikt?

Van de scholieren van 12 t/m 16 jaar in het cluster 4-onderwijs heeft ruim één op de tien (12%) in de afgelopen maand cannabis gebruikt. Dit is net als bij de *lifetime*-prevalentie tweemaal hoger dan in het VMBO-b (6%) en driemaal hoger dan in het praktijkonderwijs (4,1%; figuur 5.2, bijlage tabel 5.2).

Figuur 5.2: Maandprevalentie van cannabisgebruik in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b naar leeftijd en geslacht (%)

Verschillen naar geslacht en leeftijd

Meisjes in het cluster 4-onderwijs hebben vaker ooit (27%) en in de afgelopen maand cannabis gebruikt (17%) dan jongens (*lifetime*: 18%, maand: 11% (maandprevalentie is niet significant); figuur 5.1 en 5.2, bijlage tabel 5.1 en 5.2). Anders dan in het cluster 4-onderwijs zijn in het praktijkonderwijs de prevalenties onder jongens hoger dan onder de meisjes (*lifetime*: 9% versus 5% en maand: 5% versus 2,4%). Dit geldt ook voor het VMBO-b.

Opvallend is het hoge percentage meisjes in het cluster 4-onderwijs dat ooit en in de afgelopen maand cannabis heeft gebruikt vergeleken met het praktijkonderwijs en VMBO-b. Het gebruik in de afgelopen maand ligt bijvoorbeeld ruim viermaal hoger dan in het VMBO-b (17% versus 3,6%).

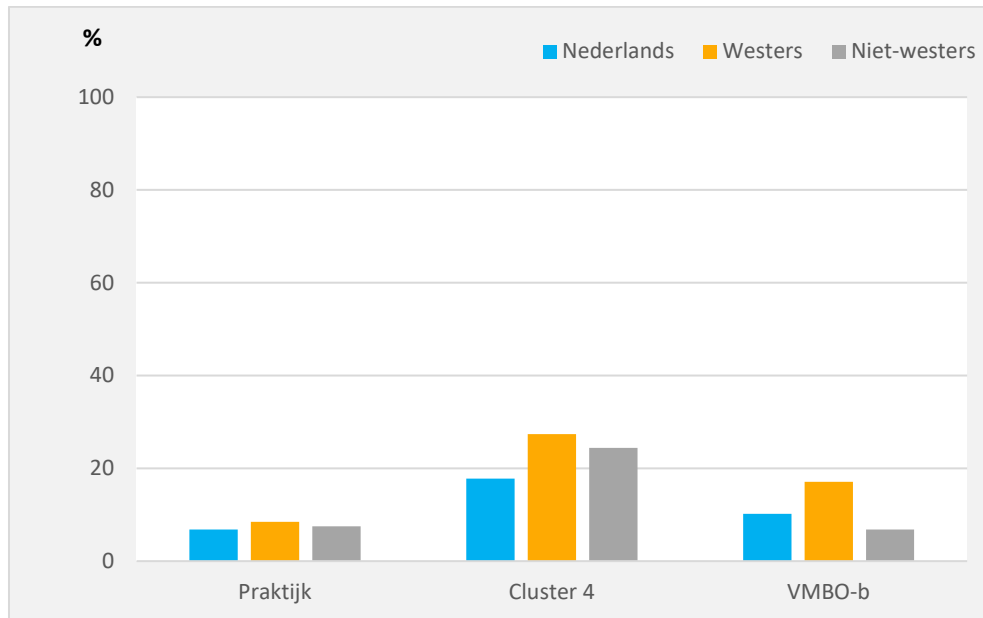
Er zijn grote verschillen te zien in het gebruik tussen de onderwijstypen bij dezelfde leeftijdsgroepen. Daarbij zijn de percentages onder de cluster 4-leerlingen het hoogst. Onder de 16-jarigen heeft bijvoorbeeld 36% van de cluster 4-leerlingen weleens gebloed, vergeleken met 17% in het VMBO-b en 15% in het praktijkonderwijs. Voor de *lifetime*-prevalentie valt daarnaast op dat de stijging met de leeftijd in het VMBO-B en praktijkonderwijs vanaf 14 jaar minder wordt, terwijl de stijging in het cluster 4-onderwijs nog sterk doorzet; van 15% onder de 14-jarigen naar 36% onder de 16-jarigen. Een vergelijkbaar patroon is zichtbaar voor de maandprevalentie.

Verschillen naar migratieachtergrond

In zowel het praktijkonderwijs, cluster 4-onderwijs als VMBO-b hebben leerlingen met een westerse migratieachtergrond de meeste ervaring met het gebruik van cannabis vergeleken met leerlingen met een Nederlandse achtergrond of niet-westerse migratieachtergrond (figuur 5.3, bijlage tabel 5.3). De verschillen in het praktijkonderwijs zijn echter klein en niet significant. Onder cluster 4-leerlingen zijn de verschillen wat groter, maar eveneens niet significant. In het VMBO-b verschillen alleen de westerse en niet-westerse groep significant van elkaar. Opvallend is dat in het cluster 4-onderwijs de prevalentie

onder leerlingen met een niet-westerse migratieachtergrond relatief hoog is vergeleken met het praktijkonderwijs en VMBO-b.

Figuur 5.3: Lifetime-prevalentie van cannabisgebruik in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b naar migratieachtergrond (%)

5.3 De cannabisgebruikers nader bekeken

In deze paragraaf worden de gegevens van de scholieren in het praktijkonderwijs, cluster 4-onderwijs en VMBO-b die in de afgelopen maand cannabis hebben gebruikt (verder aangeduid als 'cannabisgebruikers') beschreven. Vanwege de kleine aantallen cannabisgebruikers (praktijkonderwijs: $n = 46$; VMBO-b: $n = 63$; cluster 4: $n = 127$) worden er geen tabellen gepresenteerd en worden de resultaten slechts in globale zin beschreven. De verschillen tussen de onderwijstypen zijn ook niet getoetst op statistische significantie en moeten dan ook met voorzichtigheid worden geïnterpreteerd.

Frequentie van cannabisgebruik en aantal joints per keer

Cluster 4-leerlingen roken gemiddeld de meeste joints per keer (2,7 joint), gevolgd door VMBO-b (2,1 joint) en praktijkonderwijs (1,7 joint)⁶. Cluster 4-leerlingen lijken ook de meest frequente gebruikers: ruim één derde zegt tien keer of vaker cannabis te hebben gebruikt in de afgelopen vier weken vergeleken met ongeveer een kwart van de leerlingen in het praktijkonderwijs en één op de vijf in het VMBO-b. Door de kleine aantallen cannabisgebruiken zijn de relatief grote verschillen niet significant

⁶Aantal joints en 95% betrouwbaarheidsinterval (BI). Cluster 4: 2,7 (95% BI: 2,3-3,2); VMBO-b: 2,1 (95% BI: 1,6-2,5); praktijkonderwijs: 1,7 (95% BI: 1,3-2,2).

maar het beeld dat uit deze vergelijkingen naar voren lijkt te komen is dat cluster 4-leerlingen het meest frequent en intensief cannabis gebruiken.

Hoe komen scholieren aan cannabis?

Bijna één derde van de cluster 4-leerlingen geeft aan hun wiet/hasj meestal zelf te kopen. Dat is meer dan in het praktijkonderwijs (ongeveer één op de tien) en in het VMBO-b (ongeveer één op de vijf). Op de vraag of leerlingen in de laatste 12 maanden zelf wiet/hasj in een coffeeshop hebben gekocht antwoord bijna één op de vijf leerlingen van het cluster 4-onderwijs en praktijkonderwijs bevestigend. Dit is hoger dan in het VMBO-b waar ongeveer één op de tien leerlingen de wiet/hasj weleens zelf in een coffeeshop koopt.

Cannabisgebruik onder schooltijd of tijdens werk

Ruim de helft van de cannabisgebruikers in het praktijkonderwijs en cluster 4-onderwijs gebruikt wel eens wiet of hasj tijdens schooltijd of werk. Dit is vergelijkbaar met het VMBO-b.

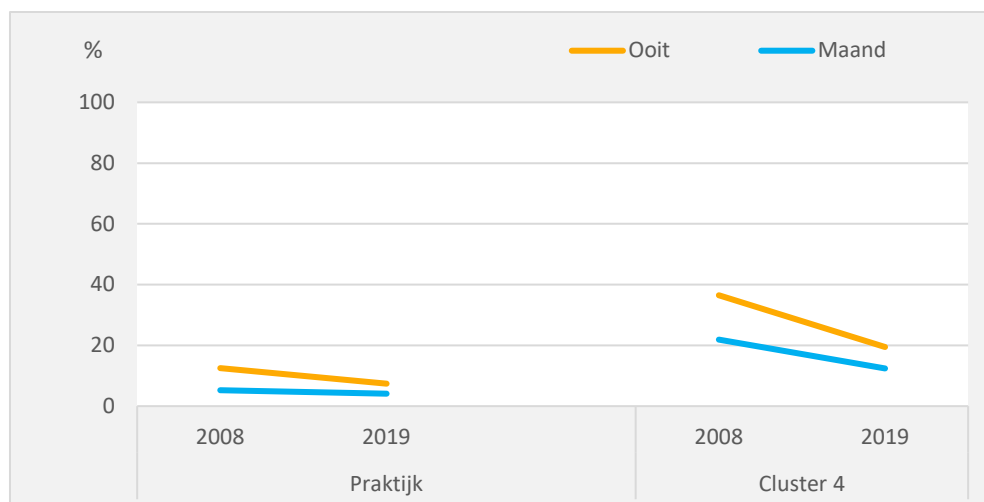
5.4 Veranderingen in cannabisgebruik in de periode 2008-2019

In deze paragraaf worden eerst de trends van het praktijkonderwijs en cluster-4 beschreven over de periode 2008-2019. Voor VMBO-b zijn geen cijfers beschikbaar over 2008, maar wel over 2007. De trends van VMBO-b over de periode 2007-2019 worden aan het eind van de paragraaf beschreven.

Trends in de prevalentie van cannabisgebruik

Het aantal leerlingen in het praktijkonderwijs en cluster 4-onderwijs dat ooit cannabis heeft gebruikt, is fors gedaald tussen 2008 en 2019 (figuur 5.4, bijlage tabel 5.4). In het cluster 4-onderwijs nam het percentage af van 37% in 2008 naar 20% in 2019 en in het praktijkonderwijs van 13% naar 7%. De maandprevalentie van cannabisgebruik is bij cluster 4-leerlingen in 2019 (12%) eveneens flink lager dan in 2008 (22%; figuur 5.4 tabel 5.6). In het praktijkonderwijs is tussen 2008 en 2019 sprake van een lichte (niet significante) daling (van 5% in 2008 naar 4,1% in 2019).

Figuur 5.4: Trends van cannabisgebruik in het praktijkonderwijs en cluster 4 naar onderzoeksjaar (% , betrouwbaarheidsinterval)

Trends in de prevalentie van cannabisgebruik naar geslacht en leeftijd

Uitsplitsing van de trends in de *lifetime*- en maandprevalentie naar geslacht laat zien dat de daling in de *lifetime*-prevalentie tussen 2008 en 2019 zowel onder jongens als meisjes in het praktijkonderwijs en cluster 4-onderwijs heeft plaatsgevonden (bijlage tabel 5.4 en 5.6). De maandprevalentie in het praktijkonderwijs neemt tussen 2008 en 2019 alleen bij de meisjes af, maar deze daling is net niet significant. Bij cluster 4-leerlingen daalt de maandprevalentie onder zowel jongens als meisjes, maar de daling is bij de meisjes niet significant.

Uitsplitsing van de trends in de *lifetime*-prevalentie naar leeftijd (bijlage tabel 5.5 en 5.7) laat zien dat de daling bij bijna alle leeftijden heeft plaatsgevonden, met uitzondering van de 12-jarigen bij beide onderwijstypen, en de 16-jarigen in het praktijkonderwijs. De maandprevalentie is alleen significant gedaald onder 13-, 14- en 15-jarige cluster 4-leerlingen.

Trends in de prevalentie van cannabisgebruik in het VMBO-b

Onder VMBO-leerlingen is in de periode 2007-2019 sprake van een daling van de *lifetime*-prevalentie (2007: 15%; 2019: 10%, tabel 5a). Deze daling is echter minder sterk, met name vergeleken met het cluster 4-onderwijs (figuur 5.4). De maandprevalentie daalde onder VMBO-b leerlingen, net als in het praktijkonderwijs, licht en niet significant.

Tabel 5a: Trends in cannabisgebruik in het VMBO-b naar onderzoeksjaar, 12 t/m 16 jaar (% , betrouwbaarheidsinterval)

	2007			2019		
	%	95% BI		%	95% BI	
Ooit	15.1	11.7	18.5	9.8*	6.7	12.9
Maand	7.6	5.5	9.8	5.8	3.9	7.8

* Significant verschil met het voorgaande onderzoek.

6 Harddrugs, paddo's en lachgas

6.1 Belangrijkste bevindingen

Gebruik van harddrugs en paddo's in 2019

Trends in het gebruik van harddrugs en paddo's

Gebruik van lachgas in 2019

6.2 Gebruik van harddrugs en paddo's onder scholieren

Hoeveel scholieren hebben ooit harddrugs of paddo's gebruikt?

Hoeveel scholieren hebben in de afgelopen maand harddrugs of paddo's gebruikt?

Verschillen naar migratieachtergrond

6.3 Veranderingen in het gebruik van harddrugs in de periode 2008-2019

Trends in de *lifetime*-prevalentie van harddrugs en paddo's

Trends in de maandprevalentie van harddrugs en paddo's

Trends in de prevalentie van harddrugs en paddo's naar geslacht

Trends in de prevalentie van harddrugs en paddo's in het VMBO-b

6.4 Gebruik van lachgas onder scholieren

Hoeveel scholieren hebben ooit lachgas gebruikt?

Hoeveel scholieren hebben in de laatste maand lachgas gebruikt?

Verschillen naar geslacht en leeftijd

Verschillen naar migratieachtergrond

6 Harddrugs, paddo's en lachgas

6.1 Belangrijkste bevindingen⁷

Gebruik van harddrugs en paddo's in 2019

- In de drie onderwijstypen is het gebruik van XTC het hoogst vergeleken met de andere harddrugs. Daarna volgen amfetamine en cocaïne.
- De *lifetime*-prevalentie van harddrugs en paddo's is bij cluster 4-leerlingen het hoogst vergeleken met leerlingen in het praktijkonderwijs en VMBO-b.
- Van de 12- t/m 16-jarige cluster 4-leerlingen heeft 4,3% in de afgelopen maand tenminste één van de harddrugs (XTC, cocaïne, amfetamine, heroïne, crack, GHB, LSD) gebruikt. Dit is hoger dan bij leerlingen in het praktijkonderwijs (2,6%) en VMBO-b (2,0%), maar de verschillen zijn niet significant.
- Meisjes in het cluster 4-onderwijs gebruiken vaker harddrugs dan jongens, maar de verschillen zijn niet significant.
- Scholieren met een westerse migratieachtergrond hebben in alle onderwijstypen de meeste ervaring met harddrugs en paddo's vergeleken met scholieren met een Nederlandse achtergrond of niet-westerse migratieachtergrond, maar de verschillen zijn niet altijd significant.

Trends in het gebruik van harddrugs en paddo's

- Het aantal leerlingen in het praktijkonderwijs en cluster 4-onderwijs dat ooit enige harddrugs (XTC, cocaïne, amfetamine, heroïne, GHB, crack, LSD) heeft gebruikt, is fors gedaald tussen 2008 en 2019.
- Bij de leerlingen van het praktijkonderwijs en cluster 4-onderwijs heeft er een significante daling plaats gevonden in de *lifetime*-prevalentie van paddo's.

Gebruik van lachgas in 2019

- Van de scholieren van 12 tot en met 16 jaar in het cluster 4-onderwijs heeft bijna één op de vijf ooit lachgas gebruikt (17%). Dat is hoger dan bij leerlingen van het praktijkonderwijs (11%) en VMBO-b (13%), maar het verschil met VMBO-b is niet significant.
- Van de cluster 4-leerlingen heeft 7% in de afgelopen maand nog lachgas gebruikt. In het praktijkonderwijs en VMBO-b is dat respectievelijk 4,7% en 4,1%, maar de verschillen met het cluster 4-onderwijs zijn niet significant.
- Meisjes in het cluster 4-onderwijs hebben vaker ooit lachgas gebruikt (21%) dan meisjes in het praktijkonderwijs (10%) en VMBO-b (12%).

⁷ Als we spreken van een verschil tussen twee percentages, dan is dit een significant verschil gebaseerd op een (logistische) regressie analyse ($p < 0,05$). Zie ook H2.

6.2 *Gebruik van harddrugs en paddo's onder scholieren*

In deze paragraaf wordt het gebruik van harddrugs en paddo's onder scholieren in het praktijkonderwijs, cluster 4-onderwijs en VMBO-b beschreven. Gezien de lage percentages zijn in de paragraaf geen figuren, maar tabellen opgenomen. Ook worden de resultaten niet naar leeftijd uitgesplitst.

Het gebruik van zeven soorten harddrugs is gemeten: ecstasy (XTC), cocaïne, amfetamine, heroïne, crack, GHB en LSD. Deze harddrugs zijn samengenomen voor de berekening van 'enige harddrug'. Van XTC, cocaïne, amfetamine en het gebruik van enige harddrugs zijn tabellen opgenomen in de bijlagen. Vanwege de lage prevalenties zijn van heroïne, crack, GHB en LSD geen tabellen opgenomen in de bijlagen. In deze paragraaf wordt ook het gebruik van hallucinogene paddenstoelen (paddo's) beschreven. Paddo's vallen niet onder de harddrugs, omdat ze volgens de wet tot de softdrugs worden gerekend.

In deze paragraaf wordt beschreven welk percentage van de leerlingen ooit en in de maand voorafgaand aan het onderzoek (hierna omschreven als 'de afgelopen maand') harddrugs en paddo's heeft gebruikt (totaal, naar leeftijd, sekse en migratieachtergrond). Deze percentages worden vergeleken met de prevalentiecijfers van leerlingen van het VMBO-b (resultaten van het Peilstationsonderzoek scholieren). Alle verschillen zijn getoetst op statistische significantie ($p < 0,05$; tweezijdig).

Hoeveel scholieren hebben ooit harddrugs of paddo's gebruikt?

In de drie onderwijstypen is de *lifetime*-prevalentie van XTC het hoogst vergeleken met andere harddrugs. Daarna volgen amfetamine en cocaïne (tabel 6a, bijlage tabel 6.1, 6.6 en 6.11). De *lifetime*-prevalentie van enige harddrugs en paddo's is bij cluster 4-leerlingen het hoogst vergeleken met leerlingen in het praktijkonderwijs en VMBO-b (bijlage tabel 6.16 en 6.21). Met name XTC wordt door cluster 4-leerlingen (6%) vaker gebruikt dan door leerlingen van het praktijkonderwijs (2,6%) en VMBO-b leerlingen (2,3%).

Tabel 6a: Lifetime-prevalentie van het gebruik van harddrugs en paddo's in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b naar geslacht (%)

	XTC	Cocaïne	Amfetamine	Enige harddrug ¹	Paddo's
Praktijk					
Jongen	3.5	2.3	2.3	4.4	1.2
Meisje	1.3	2.4	1.5	2.9	1.3
Totaal	2.6	2.3	2.0	3.8	1.3
Cluster 4					
Jongen	5.4	3.7	4.2	6.6	3.6
Meisje	10.0	6.3	6.3	13.7	3.2
Totaal	6.2	4.2	4.6	7.9	3.5
VMBO-b					
Jongens	2.6	1.7	2.5	4.1	1.4
Meisje	2.0	1.3	1.3	2.8	0.7
Totaal	2.3	1.5	2.0	3.6	1.1

¹ Enige harddrug betreft het gebruik van XTC, cocaïne, amfetamine, heroïne, crack, GHB of LSD.

Hoeveel scholieren hebben in de afgelopen maand harddrugs of paddo's gebruikt?

Cluster 4-leerlingen hebben in de afgelopen maand drie keer zo vaak XTC gebruikt (3,0%) dan leerlingen van het VMBO-b (0,9%). Ten opzichte van leerlingen van het praktijkonderwijs (1,6%) hebben cluster 4-leerlingen bijna twee keer zo vaak in de afgelopen maand XTC gebruikt, maar deze verschillen zijn niet significant (tabel 6b, bijlage tabel 6.2).

Ten slotte ligt het gebruik van enige harddrug ook hoger bij cluster 4-leerlingen (4,3%) dan bij leerlingen uit het praktijkonderwijs (2,6%) en VMBO-b (2,0%), maar deze verschillen zijn niet significant (tabel 6b, bijlage tabel 6.17).

Tabel 6b: Maandprevalentie van het gebruik van harddrugs en paddo's in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b naar geslacht (%)

	XTC	Cocaïne	Amfetamine	Enige harddrug ¹	Paddo's
Praktijk					
Jongen	1.8	1.1	1.5	2.9	0.8
Meisje	1.3	1.1	1.1	2.2	0.2
Totaal	1.6	1.1	1.3	2.6	0.5
Cluster 4					
Jongen	2.8	1.7	1.4	3.7	0.7
Meisje	4.2	2.1	2.6	6.8	0.5
Totaal	3.0	1.8	1.7	4.3	0.7
VMBO-b					
Jongens	1.2	0.9	1.2	2.8	1.0
Meisje	0.4	0.4	0.4	1.0	0.4
Totaal	0.9	0.7	0.9	2.0	0.8

¹ Enige harddrug betreft het gebruik van XTC, cocaïne, amfetamine, heroïne, crack, GHB of LSD.

Verschillen naar geslacht

De *lifetime*-prevalentie van XTC, cocaïne, amfetamine en enige harddrugs ligt bij meisjes in het cluster 4-onderwijs hoger dan bij jongens (tabel 6a), maar alleen de verschillen voor XTC en enige harddrugs zijn significant. Twee keer zoveel meisjes (10%) als jongens (5%) in het cluster 4-onderwijs hebben ooit in het leven XTC gebruikt. De *lifetime*-prevalentie van enige harddrug is in het cluster 4-onderwijs onder meisjes (14%) ook twee keer zo hoog als onder jongens (7%). In het praktijkonderwijs en VMBO-b ligt het gebruik onder de jongens meestal hoger dan onder de meisjes, maar de verschillen zijn klein en niet significant.

Verschillen naar migratieachtergrond

Over het algemeen hebben in alle onderwijstypen meer scholieren met een westerse migratieachtergrond ervaring met harddrugs en paddo's dan scholieren met een Nederlandse achtergrond of niet-westerse migratieachtergrond (tabel 6c, bijlage tabel 6.3, 6.8, 6.13, 6.18, 6.23). Echter, meestal zijn de verschillen naar migratieachtergrond klein en niet altijd significant (tabel 6c). Het aantal gebruikers in de afgelopen maand van de afzonderlijke middelen was te klein om analyses naar migratieachtergrond te kunnen doen.

Tabel 6c: *Lifetime*-prevalentie van het gebruik van harddrugs en paddo's in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b naar migratieachtergrond (%)

	XTC	Cocaïne	Amfetamine	Enige harddrug ^a	Paddo's
Praktijk					
Nederlands	2.5	2.2	1.9	3.9	1.1
Westers	4.7	3.8	2.8	5.7	2.9
Niet-westers	1.7	1.7	1.4	2.2	0.8
Cluster 4					
Nederlands	6.0	3.5	3.8	7.4	2.9
Westers	11.3	8.1	8.1	11.3	8.1 ^b
Niet-westers	6.1	6.1	6.7	9.3	4.4
VMBO-b					
Nederlands	2.5	1.2	1.7	3.1	0.5
Westers	4.9	4.7	6.8 ^b	10.4 ^{b,c}	3.3 ^b
Niet-westers	1.3	1.3	1.2	2.6	1.9

^a Enige harddrug betreft het gebruik van XTC, cocaïne, amfetamine, heroïne, crack, GHB of LSD.

^b Significant verschil tussen jongeren met een westerse migratieachtergrond en jongeren met een Nederlandse achtergrond.

^c Significant verschil tussen jongeren met een westerse migratieachtergrond en jongeren met een niet-westerse migratieachtergrond.

6.3 Veranderingen in het gebruik van harddrugs in de periode 2008-2019

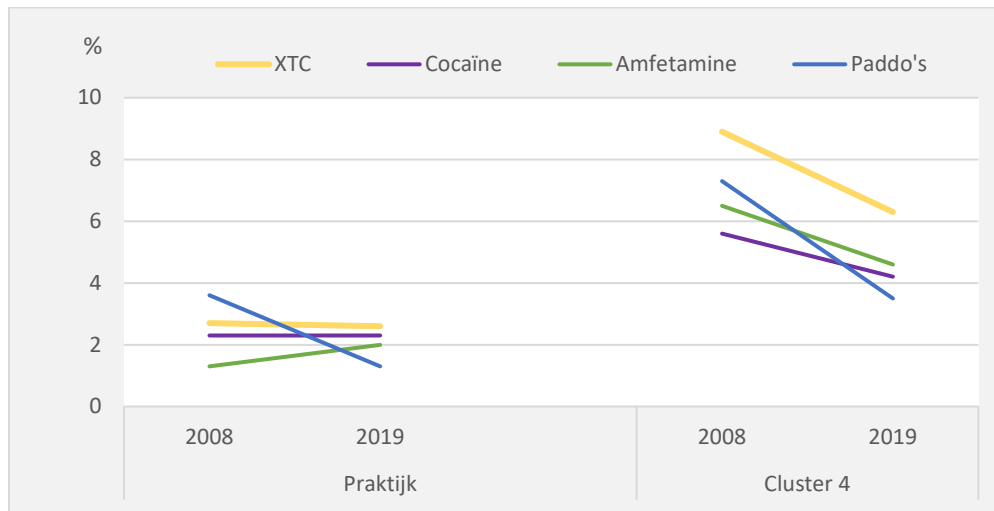
In deze paragraaf worden eerst de trends van het praktijkonderwijs en cluster-4 beschreven over de periode 2008-2019. Voor VMBO-b zijn geen cijfers beschikbaar over 2008, maar wel over 2007. De trends van VMBO-b over de periode 2007-2019 worden aan het eind van de paragraaf beschreven.

Trends in de lifetime-prevalentie van harddrugs en paddo's

De *lifetime*-prevalentie van XTC en cocaïne is in het praktijkonderwijs gelijk gebleven tussen 2008 en 2019 (figuur 6.1, bijlage tabel 6.4 en 6.9). In het cluster 4-onderwijs is er voor de *lifetime*-prevalentie van XTC en cocaïne een lichte (maar niet significante) daling te zien tussen 2008 en 2019 (XTC: 9% vs. 6%; cocaïne: 6% vs. 4,2%). Het gebruik van amfetamine ooit in het leven in het praktijkonderwijs is licht (maar niet significant) gestegen: van 1,3% in 2008 naar 2,0% in 2019 (figuur 6.1, bijlage tabel 6.14). In het cluster 4-onderwijs is er daarentegen sprake van een (niet significante) daling: van 7% naar 4,6%.

Het aantal leerlingen in het praktijkonderwijs dat ooit enige harddrugs (XTC, cocaïne, amfetamine, heroïne, GHB, crack, LSD) heeft gebruikt, is fors gedaald van 10% in 2008 naar 3,8% in 2019 (bijlage tabel 6.19). Onder cluster 4-leerlingen is de *lifetime*-prevalentie van enige harddrugs gehalveerd: van 17% in 2008 naar 8% in 2019 (bijlage tabel 6.19). Bij zowel de leerlingen van het praktijkonderwijs als van het cluster 4-onderwijs heeft er een significante daling plaats gevonden in de *lifetime*-prevalentie van paddo's: van 3,6% naar 1,3% in het praktijkonderwijs en van 7% naar 3,5% in het cluster 4-onderwijs (bijlage tabel 6.24).

Figuur 6.1: Trends in de *lifetime*-prevalentie van het gebruik van XTC, cocaïne, amfetamine en paddo's in het praktijkonderwijs en cluster 4 (%)

Trends in de maandprevalentie van harddrugs en paddo's

Voor XTC is er sprake van een (niet significante) stijging in het gebruik van de afgelopen maand voor het praktijkonderwijs en cluster 4-onderwijs (bijlage tabel 6.5). Bij cocaïne is er alleen bij het praktijkonderwijs sprake van een significante stijging in het gebruik van de afgelopen maand tussen 2008 en 2019 (bijlage tabel 6.10). Het gebruik van amfetamine, enige harddrugs en paddo's in de laatste maand vertoont voor beide onderwijstypen een vergelijkbaar patroon als bij de *lifetime*-prevalentie (bijlage tabel 6.15, 6.20 en 6.25).

Trends in de prevalentie van harddrugs en paddo's naar geslacht

Uitsplitsing van de trends in de *lifetime*- en maandprevalentie van enige harddrugs naar geslacht laat zien dat de daling tussen 2008 en 2019 zowel onder jongens als meisjes in het praktijkonderwijs en cluster 4-onderwijs heeft plaatsgevonden (bijlage tabel 6.19 en 6.20). Alleen de daling in de *lifetime*-prevalentie van enige harddrugs bij meisjes in het cluster 4-onderwijs is niet significant. In bijlage tabellen 6.4, 6.5, 6.9, 6.10, 6.14, 6.15, 6.24 en 6.25 zijn de trends voor de afzonderlijke harddrugs en paddo's weergegeven voor jongens en meisjes.

Trends in de prevalentie van harddrugs en paddo's in het VMBO-b

Het gebruik van de harddrugs en paddo's is in de periode 2007-2019 stabiel gebleven onder VMBO-b leerlingen (tabel 6d). Deze stabilisatie is niet terug te zien voor het gebruik van harddrugs en paddo's in het praktijkonderwijs en cluster 4. Daar is over het algemeen een daling te zien in het gebruik van harddrugs en paddo's.

Tabel 6d: Trends in het gebruik van XTC en enige harddrugs in het VMBO-b naar onderzoeksjaar, 12 t/m 16 jaar (% , betrouwbaarheidsinterval)

	2007			2019		
	%	95% BI		%	95% BI	
XTC						
Ooit	3.0	2.0	3.9	2.3	1.1	3.5
Maand	1.0	0.5	1.6	0.9	0.3	1.5
Cocaïne						
Ooit	1.8	1.1	2.6	1.5	0.7	2.3
Maand	0.6	0.2	1.1	0.7	0.2	1.2
Amfetamine						
Ooit	2.3	1.5	3.1	2.0	1.1	2.8
Maand	0.9	0.4	1.5	0.9	0.3	1.5
Enige harddrugs						
Ooit	4.4	3.2	5.6	3.5	2.2	4.9
Maand	1.7	1.0	2.4	2.0	0.9	3.2
Paddo's						
Ooit	2.2	1.2	3.2	1.1	0.4	1.8
Maand	0.8	0.3	1.3	0.8	0.2	1.4

* Significant verschil met het voorgaande onderzoek.

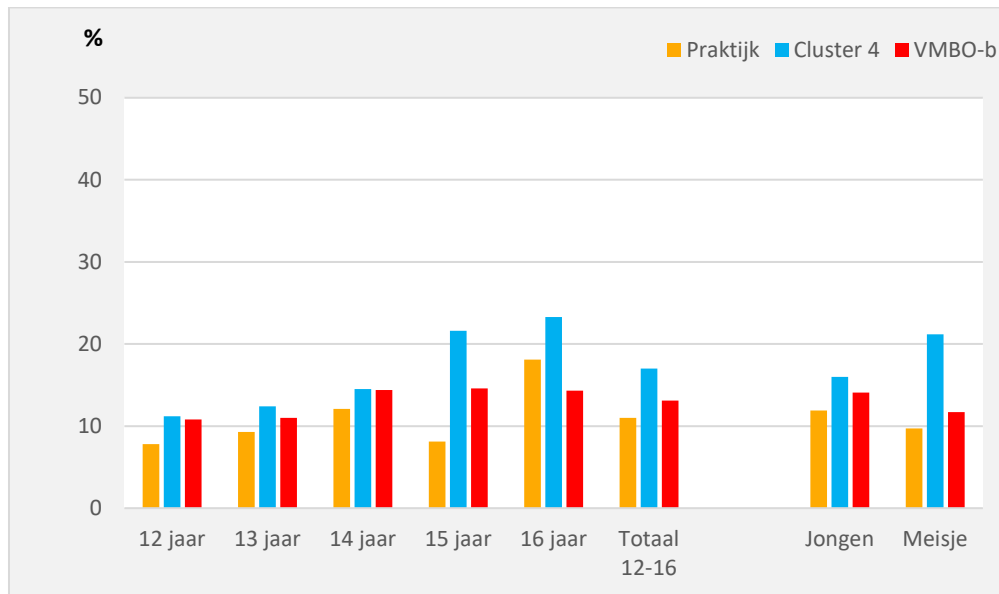
6.4 Gebruik van lachgas onder scholieren

In deze paragraaf wordt beschreven welk percentage van de leerlingen ooit en in de afgelopen maand lachgas heeft gebruikt (totaal, naar leeftijd, sekse en migratieachtergrond). Deze percentages worden vergeleken met de prevalentiecijfers van leerlingen van het VMBO-b (resultaten van het Peilstationsonderzoek scholieren). Alle verschillen zijn getoetst op statistische significantie ($p < 0,05$; tweezijdig). Uitzondering hierop zijn de verschillen tussen de onderwijstypen naar leeftijd. Deze verschillen worden wel in grote lijnen besproken, maar zijn niet getoetst op statistische significantie vanwege de te kleine aantallen. In het onderzoek van 2008 is het gebruik van lachgas niet gemeten. Om die reden zijn er geen trends voor dit middel beschikbaar in het praktijkonderwijs en cluster 4.

Hoeveel scholieren hebben ooit lachgas gebruikt?

Van alle cluster 4-leerlingen van 12 t/m 16 jaar heeft bijna één op de vijf (17%) ooit lachgas gebruikt (figuur 6.2, bijlage tabel 6.26). Dat is hoger dan bij leerlingen van het praktijkonderwijs (11%) en VMBO-b (13%), maar het verschil met VMBO-b is niet significant.

Figuur 6.2: Lifetime-prevalentie van het gebruik van lachgas in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b naar geslacht en leeftijd (%)

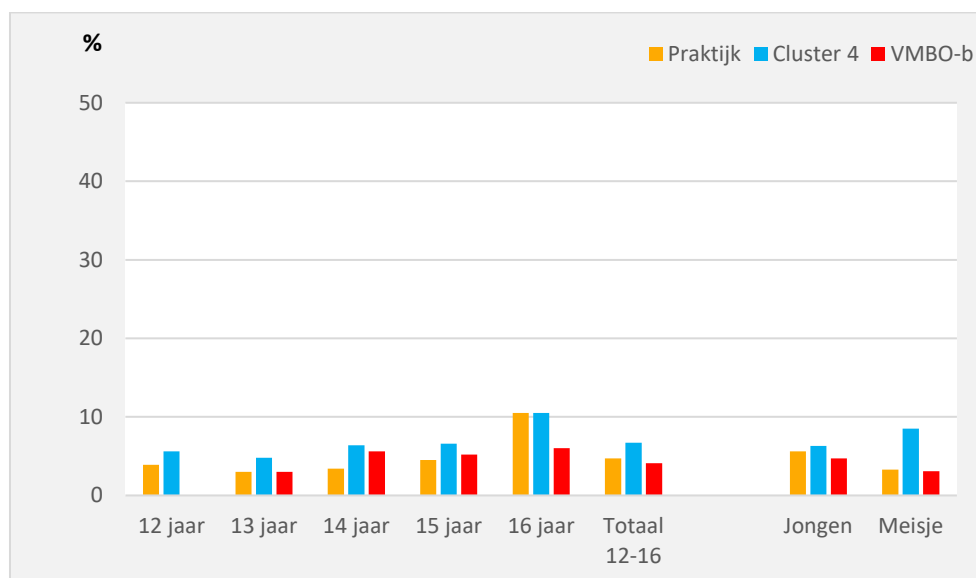

Hoeveel scholieren hebben in de laatste maand lachgas gebruikt?

Van de cluster 4-leerlingen heeft 7% in de afgelopen maand lachgas gebruikt (figuur 6.3, tabel 6.27). Dit is hoger dan in het praktijkonderwijs (4,7%) en VMBO-b (4,1%), maar deze verschillen zijn niet significant.

Aan de leerlingen die in de afgelopen maand lachgas hebben gebruikt, is gevraagd hoeveel ballonnen ze per keer gebruiken. Cluster 4-leerlingen lijken hierbij de meeste ballonnen per keer te gebruiken: het percentage leerlingen dat 10 of meer ballonnen per keer gebruikt ligt in het cluster 4-onderwijs (33%) hoger dan in het praktijkonderwijs (22%) en VMBO-b (18%). Daarnaast gebruiken zij minder vaak 1 ballon per keer dan de andere onderwijstypen (verschillen in aantal ballonnen zijn niet getoetst op statistische significantie).

Figuur 6.3: Maandprevalentie van het gebruik van lachgas in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b naar geslacht en leeftijd (%)

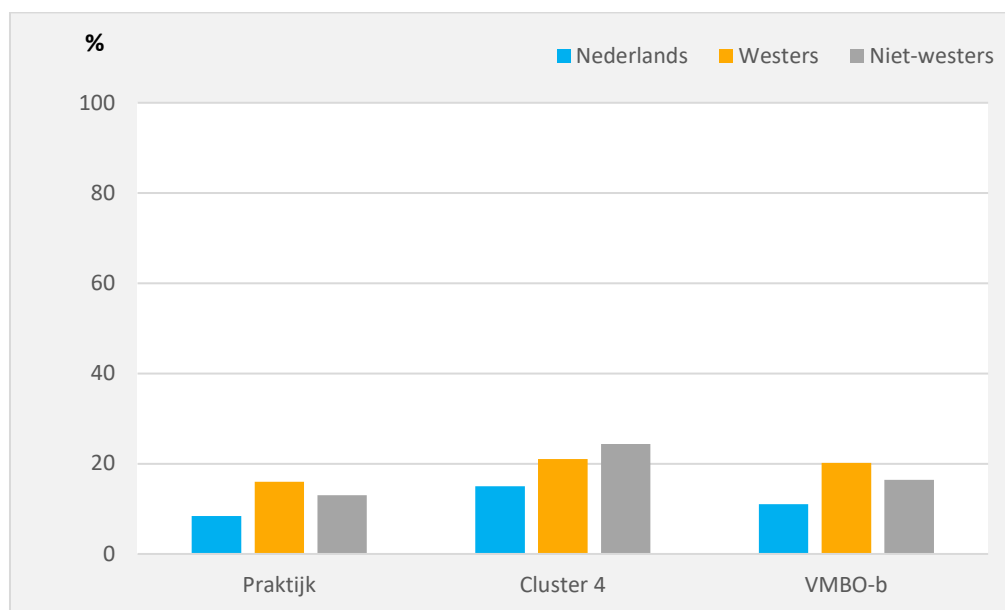
Verschillen naar geslacht en leeftijd

Meisjes in het cluster 4-onderwijs hebben vaker ooit (21%) en in de afgelopen maand (9%) lachgas gebruikt dan jongens (*lifetime*: 16%; maand: 6%), maar de verschillen zijn niet significant (bijlage tabel 6.26 en 6.27). Verder hebben significant meer meisjes in het cluster 4-onderwijs ooit lachgas gebruikt (21%) dan meisjes in het praktijkonderwijs (10%) en VMBO-b (12%). Voor de *lifetime*-prevalentie valt met name de relatief hoge prevalentie onder de 15- en 16-jarigen cluster 4-leerlingen op. Zo heeft van de 15- en 16-jarigen in het cluster 4-onderwijs respectievelijk 22% en 23% ooit lachgas gebruikt vergeleken met 8% en 18% in het praktijkonderwijs en 15% en 14% in het VMBO-b.

Verschillen naar migratieachtergrond

Scholieren met een westerse of niet-westerse migratieachtergrond lijken meer ervaring te hebben met het gebruik van lachgas dan leerlingen met een Nederlandse achtergrond. De verschillen zijn vanwege de kleine aantallen en daardoor brede 95%-betrouwbaarheidsintervallen echter niet altijd significant (figuur 6.4, bijlage tabel 6.28).

Figuur 6.4: Lifetime-prevalentie van het gebruik van lachgas in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b naar migratieachtergrond (%)

7 Elektronische sigaret en waterpijp

7.1 Belangrijkste bevindingen

Gebruik van de elektronische sigaret in 2019

Gebruik van de waterpijp in 2019

7.2 Gebruik van de e-sigaret en de waterpijp onder scholieren

Hoeveel scholieren hebben ooit de e-sigaret gebruikt?

Hoeveel scholieren zijn huidige gebruikers van de e-sigaret?

Verschillen naar geslacht en leeftijd

Verschillen naar migratieachtergrond

Hoeveel scholieren hebben ooit de waterpijp gebruikt?

Hoeveel scholieren hebben de afgelopen maand de waterpijp gebruikt?

Verschillen naar geslacht en leeftijd

Verschillen naar migratieachtergrond

7 Elektronische sigaret en waterpijp

7.1 Belangrijkste bevindingen⁸

Gebruik van de elektronische sigaret in 2019

- Onder de scholieren van 12 tot en met 16 jaar van het praktijkonderwijs heeft 27% ooit een elektronische sigaret (e-sigaret) gebruikt. Onder VMBO-b en cluster 4-scholieren is dit 37% en 34%.
- Van de scholieren die ooit een e-sigaret hebben gebruikt, gebruikte ongeveer één op de vijf leerlingen van het praktijkonderwijs (20%) en het cluster 4-onderwijs (22%) de e-sigaret ten minste wekelijks. Dit percentage ligt in het VMBO-b iets lager (14%).
- De *lifetime*-prevalentie is hoger voor jongens dan voor meisjes van het praktijkonderwijs en VMBO-b.
- Naarmate scholieren ouder worden neemt de *lifetime*-prevalentie van de e-sigaret toe. Dit geldt voor alle drie de onderwijstypen.
- Onder cluster 4-scholieren is het aantal scholieren dat ooit een e-sigaret heeft gebruikt hoger onder scholieren met een niet-westerse migratieachtergrond dan onder scholieren met een Nederlandse achtergrond (45% vs. 31%).

Gebruik van de waterpijp in 2019

- Ongeveer een kwart van de scholieren van 12 t/m 16 jaar heeft ooit waterpijp gerookt en ongeveer één op de tien scholieren in de afgelopen maand. Deze percentages verschillen niet tussen de drie onderwijstypen.
- In het praktijkonderwijs hebben meer jongens dan meisjes ooit waterpijp gebruikt (29% vs. 16%).
- De maandprevalentie is hoger onder jongens dan meisjes van het praktijkonderwijs en VMBO-b.
- De *lifetime*-prevalentie van de waterpijp neemt toe naarmate scholieren ouder worden.
- Het percentage scholieren dat ooit waterpijp heeft gerookt is het laagst onder scholieren met een Nederlandse achtergrond. Dit geldt voor alle drie de onderwijstypen.

⁸ Als we spreken van een verschil tussen twee percentages, dan is dit een significant verschil gebaseerd op een (logistische) regressie analyse ($p < 0,05$). Zie ook H2.

7.2 Gebruik van de e-sigaret en de waterpijp onder scholieren

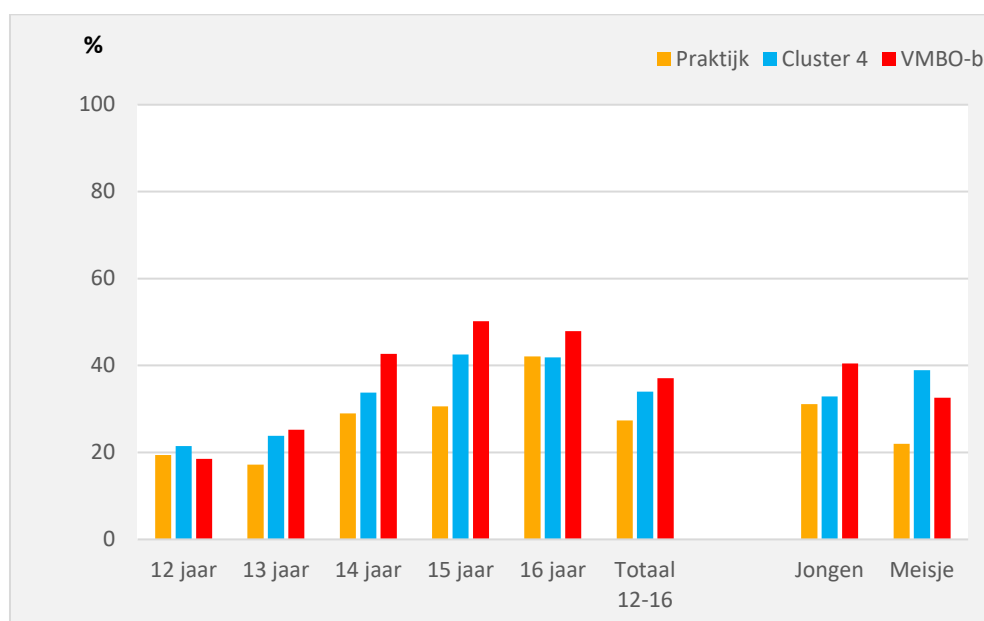
In deze paragraaf wordt het gebruik van de e-sigaret en de waterpijp onder scholieren van het praktijkonderwijs, cluster 4-onderwijs en VMBO-b beschreven. Onder een e-sigaret verstaan we producten zoals de e-smoker, shisha-pen, e-hooka en flavor vape. De waterpijp wordt ook wel shisha, hookah, nargileh (narghile), ghaliyan, of hubble bubble genoemd. Aan scholieren is gevraagd of ze ooit de e-sigaret of waterpijp hebben gebruikt en hoe vaak ze deze nu gebruiken of afgelopen maand hebben gebruikt (totaal, naar leeftijd, sekse en migratieachtergrond). Deze percentages worden vergeleken met de prevalentiecijfers van leerlingen van het VMBO-b (resultaten van het Peilstationsonderzoek scholieren). Alle verschillen zijn getoetst op statistische significantie ($p < 0,05$; tweezijdig). Uitzondering hierop zijn de verschillen tussen de onderwijstypen naar leeftijd. Deze verschillen worden wel in grote lijnen besproken, maar zijn niet getoetst op statistische significantie vanwege de kleine aantallen. Het gebruik van de e-sigaret en de waterpijp is in het onderzoek van 2008 niet gemeten. Om die reden zijn er geen trends beschikbaar voor deze middelen. In deze paragraaf worden eerst de resultaten over de e-sigaret behandeld en vervolgens de resultaten over de waterpijp.

Gebruik van de e-sigaret

Hoeveel scholieren hebben ooit de e-sigaret gebruikt?

Van de scholieren van 12 tot en met 16 jaar in het praktijkonderwijs heeft ruim een kwart (27%) ooit een e-sigaret gebruikt. Dit is lager dan de *lifetime*-prevalentie in het cluster 4-onderwijs (34%) en VMBO-b (37%), maar het verschil met het cluster 4-onderwijs is niet significant (figuur 7.1, bijlage tabel 7.1).

Figuur 7.1: Lifetime-prevalentie van de e-sigaret in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b naar leeftijd en geslacht (%)

Hoeveel scholieren zijn huidige gebruikers van de e-sigaret?

Van de scholieren die ooit een e-sigaret hebben gebruikt, gebruikt de meerderheid minimaal af en toe een e-sigaret (praktijkonderwijs: 70%; cluster 4: 62%; VMBO-b: 56%). Ongeveer één op de vijf leerlingen van het praktijkonderwijs (20%) en het cluster 4-onderwijs (22%) gebruikt de e-sigaret ten minste wekelijks. Dit percentage ligt in het VMBO-b iets lager (14%).

Verschillen naar geslacht en leeftijd

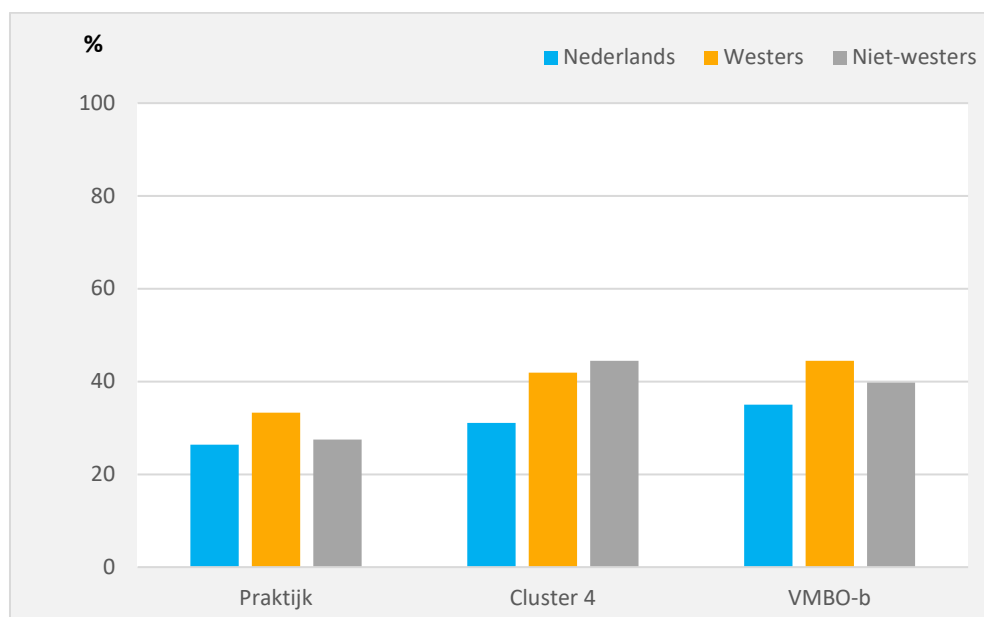
In het praktijkonderwijs en VMBO-b hebben meer jongens dan meisjes ooit de e-sigaret gebruikt (praktijkonderwijs: 31% vs. 22%; VMBO-b: 41% vs. 33%; figuur 7.1, bijlage tabel 7.1). Van de scholieren in het cluster 4-onderwijs hebben daarentegen meer meisjes dan jongens ooit de e-sigaret gebruikt (39% vs. 33%). Dit verschil is echter niet significant. Daarnaast is te zien dat meisjes in het praktijkonderwijs minder vaak ooit de e-sigaret hebben gerookt dan meisjes in het cluster 4-onderwijs en het VMBO-b.

Vergelijking van de onderwijstypen laat zien dat bij alle onderwijstypen het aantal scholieren dat ooit een e-sigaret heeft gebruikt toeneemt naarmate scholieren ouder worden (figuur 7.1, bijlage tabel 7.1). Deze stijging lijkt het sterkst onder scholieren van VMBO-b: 19% van de 12-jarigen heeft ooit een e-sigaret gebruikt ten opzichte van 48% van de 16-jarigen.

Verschillen naar migratieachtergrond

Onder cluster 4-scholieren is de *lifetime*-prevalentie hoger onder scholieren met een niet-westerse migratieachtergrond dan onder scholieren met een Nederlandse achtergrond (45% vs. 31%; figuur 7.2, bijlage tabel 7.2). Voor het praktijkonderwijs en VMBO-b zijn geen significante verschillen gevonden tussen het percentage scholieren met een Nederlandse, westerse en niet-westerse achtergrond dat ooit een e-sigaret heeft gebruikt.

Figuur 7.2: Lifetime-prevalentie van de e-sigaret in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b naar migratieachtergrond (%)

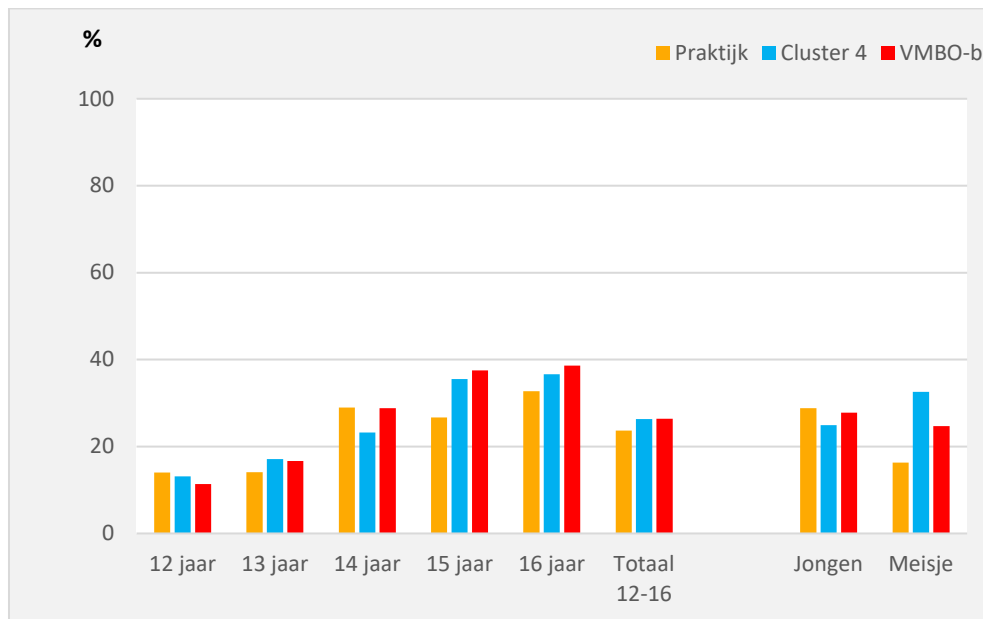

Gebruik van de waterpijp

Hoeveel scholieren hebben ooit de waterpijp gebruikt?

Ongeveer een kwart van de scholieren van 12 t/m 16 jaar heeft ooit waterpijp gerookt (figuur 7.3, bijlage tabel 7.3). Dit geldt voor elk van de drie onderwijstypen (praktijkonderwijs: 24%; cluster 4 en VMBO-b: 26%).

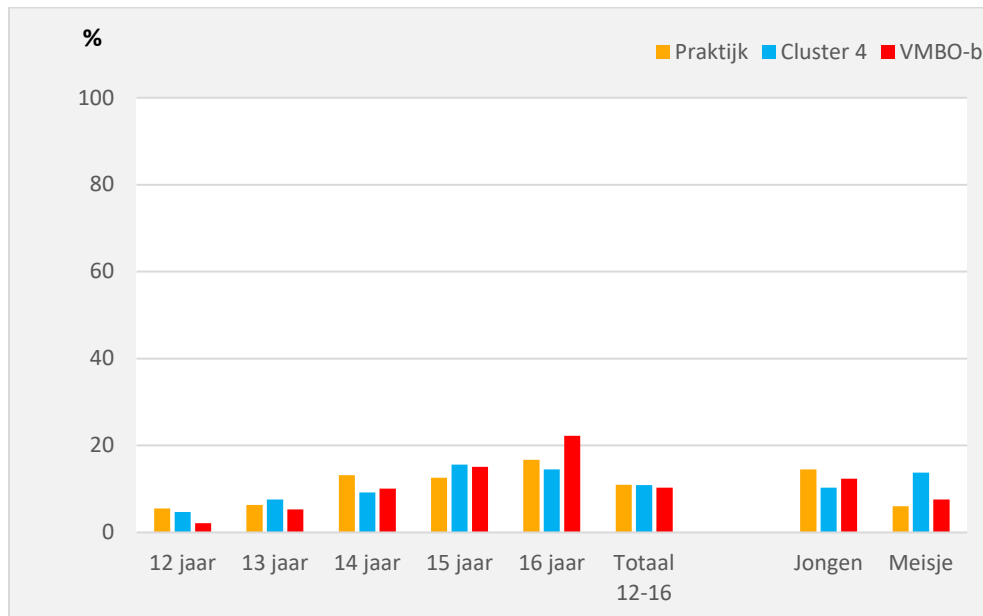
Figuur 7.3: Lifetime-prevalentie van de waterpijp in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b naar leeftijd en geslacht (%)

Hoeveel scholieren hebben de afgelopen maand de waterpijp gebruikt?

Voor alle onderwijstypen geldt dat ongeveer één op de tien scholieren de afgelopen maand waterpijp heeft gerookt (praktijkonderwijs en cluster 4: 11%; VMBO-b: 10%; figuur 7.4, bijlage tabel 7.4).

Figuur 7.4: Maandprevalentie van de waterpijp in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b naar leeftijd en geslacht (%)

Verschillen naar geslacht en leeftijd

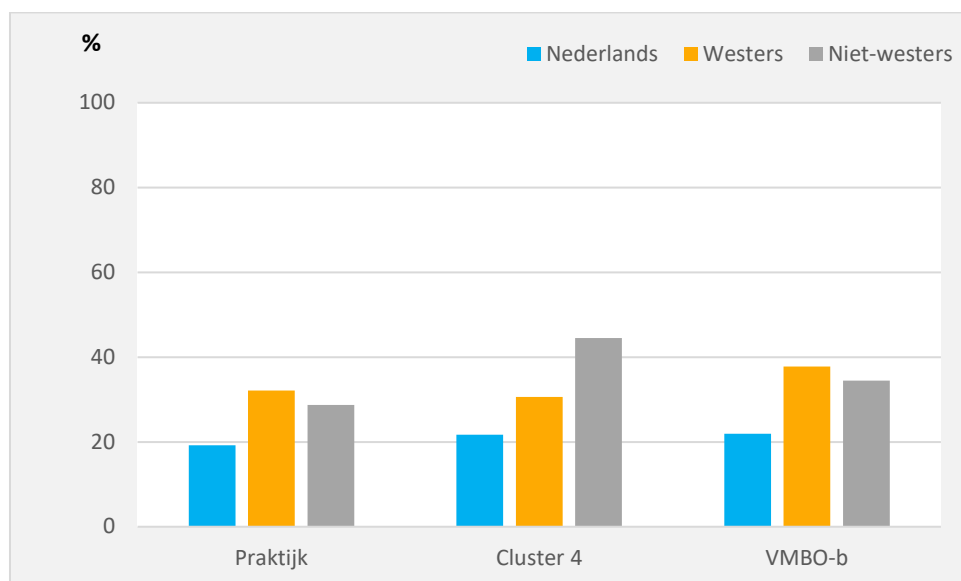
In het praktijkonderwijs hebben meer jongens dan meisjes ooit waterpijp gebruikt (29% vs. 16%; figuur 7.3, bijlage tabel 7.3). Er zijn geen significante sekseverschillen in de *lifetime*-prevalentie gevonden onder scholieren van het cluster 4-onderwijs en VMBO-b. Onder scholieren van het praktijkonderwijs en VMBO-b blijken meer jongens de afgelopen maand waterpijp gerookt te hebben dan meisjes (praktijkonderwijs: 15% vs. 6%; VMBO-b: 12% vs. 8%; figuur 7.4, bijlage tabel 7.4).

Met betrekking tot de leeftijd zien we dat het aantal scholieren dat ooit waterpijp gerookt heeft toeneemt naarmate zij ouder worden (figuur 7.3, bijlage tabel 7.3). Dit geldt voor alle onderwijstypen. Opvallend daarbij is de sterke toename tussen 13- en 14-jarigen in het praktijkonderwijs en VMBO-b (praktijkonderwijs: van 14% naar 29%; VMBO-b: van 17% naar 29%). Ook de maandprevalentie neemt toe met de leeftijd (figuur 7.4, bijlage tabel 7.4). In het praktijkonderwijs en cluster 4-onderwijs is sprake van een verdrievoudiging tussen 12 en 16 jaar. De aantallen zijn echter klein waardoor de verschillen tussen de leeftijden alleen in enkele gevallen statistische significantie bereiken (bijvoorbeeld praktijkonderwijs: 16 vs. 13 jaar; VMBO-b: 16 vs. 12 jaar).

Verschillen naar migratieachtergrond

Het percentage scholieren dat ooit waterpijp heeft gerookt is het laagst onder scholieren met een Nederlandse achtergrond. Dit geldt voor alle drie de onderwijstypen (figuur 7.5, bijlage tabel 7.5). De verschillen tussen scholieren met een westerse en niet-westerse migratieachtergrond zijn voor alle onderwijstypen niet significant.

Figuur 7.5: *Lifetime*-prevalentie van de waterpijp in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b naar migratieachtergrond (%)

8 Conclusies

- 8.1 Middelengebruik in praktijkonderwijs en cluster 4-onderwijs in 11 jaar gedaald
- 8.2 Leerlingen uit het cluster 4-onderwijs zijn het meest kwetsbaar
- 8.3 Clustering van problematiek en co-morbiditeit
- 8.4 Verschillen tussen het cluster 4-onderwijs, praktijkonderwijs en VMBO-b
- 8.5 Alcoholgebruik als uitzondering
- 8.6 Nieuwe middelen populair
- 8.7 Diversiteit en risicogroepen
 - Leeftijd
 - Sekse
 - Migratieachtergrond
- 8.8 Tot slot

8 Conclusies

In dit laatste hoofdstuk gaan we kort in op de belangrijkste en meest opvallende bevindingen van het EXPLORE-onderzoek uit 2019. Dit concluderende hoofdstuk is niet bedoeld als samenvatting van alle bevindingen, daarvoor verwijzen we u naar de belangrijkste bevindingen aan het begin van elk hoofdstuk.

8.1 *Middelengebruik in praktijkonderwijs en cluster 4-onderwijs in 11 jaar gedaald*

Allereerst het goede nieuws. In de afgelopen 11 jaar is het middelengebruik binnen het praktijkonderwijs en cluster 4-onderwijs behoorlijk gedaald. Voor alle middelen, met uitzondering van het ooit gebruik van XTC binnen het praktijkonderwijs, is een daling zichtbaar. Deze bevindingen zijn grotendeels in lijn met de ontwikkeling binnen het VMBO, HAVO en VWO (Rombouts e.a., 2020a). De afname in roken en alcoholgebruik binnen het praktijkonderwijs en cluster 4-onderwijs is vergelijkbaar met die van het VMBO-b in de periode 2007-2019. De daling in het dagelijks roken en het *binge* drinken in het praktijkonderwijs en cluster 4-onderwijs lijkt zelfs wat sterker dan in het VMBO-b. Dit geldt ook voor cannabisgebruik ooit in het leven: de daling lijkt onder VMBO-b leerlingen in de periode 2007-2019 minder sterk, met name vergeleken met cluster 4. De maandprevalentie van cannabisgebruik daalde in het VMBO-b licht, vergelijkbaar met het praktijkonderwijs. Het gebruik van enige harddrug (ooit en in de afgelopen maand) is tussen 2008 en 2019 in het praktijkonderwijs en cluster 4-onderwijs meer dan gehalveerd, terwijl het gebruik in het VMBO-b in de periode 2007-2019 ongeveer gelijk is gebleven. In recent onderzoek zijn de trends in middelengebruik onder jongeren tussen 2003 en 2015 vergeleken tussen VMBO, HAVO en VWO (Tuithof e.a., 2017). Hieruit bleek dat sinds 2003 de prevalentie van roken en alcoholgebruik onder leerlingen van elk van deze schoolniveaus significant is gedaald en voor blowen voor bijna alle schoolniveaus. Er zijn dus geen aanwijzingen dat de verschillen tussen VMBO, HAVO en VWO in het afgelopen decennium groter zijn geworden. De daling lijkt zich ook voor te doen in het praktijkonderwijs en cluster 4-onderwijs en voor sommige uitkomsten lijkt de daling dus sterker dan die binnen het VMBO-b. De sterkere daling van middelengebruik over tijd binnen het praktijkonderwijs en cluster 4-onderwijs zou verklaard kunnen worden door de hogere beginprevalentie van gebruik in deze groepen, waardoor er mogelijk ook meer winst te behalen valt (Lammers, 2019).

Overigens lijkt binnen het VMBO, HAVO en VWO de daling in alcoholgebruik grotendeels gestagneerd te zijn sinds 2015. Ook voor roken lijkt de daling af te vlakken sinds 2017, al is het nog te vroeg om te concluderen of het bij roken daadwerkelijk gaat om een stagnatie (Rombouts e.a., 2020a). Omdat het EXPLORE-onderzoek niet met dezelfde regelmaat is uitgevoerd als het Peilstationsonderzoek Scholieren en het HBSC-onderzoek kunnen we geen uitspraken doen over in welke periodes zich vooral dalingen hebben voorgedaan in het middelengebruik van leerlingen binnen het praktijkonderwijs en cluster 4-onderwijs. Het is hierdoor ook niet goed mogelijk om de daling meer specifiek te linken aan veranderingen in wet- en regelgeving, maatregelen of de inzet van campagnes of preventie- en interventieprogramma's gericht op jongeren in het algemeen of specifiek op deze groepen. Sinds 2003 hebben er een aantal wijzigingen plaatsgevonden in de preventie en het beleid rondom roken en alcohol die mogelijk hebben bijgedragen aan de dalingen binnen het reguliere onderwijs. Voorbeelden hiervan zijn de massamedia voorlichtingscampagnes over de risico's van alcohol voor het puberlichaam en het puberbrein. Ook werd de rol van ouders/opvoeders en de boodschap "stel alcoholgebruik zo lang mogelijk uit" in campagnes en preventieactiviteiten meer benadrukt. In 2014 is daarnaast de

leeftijdsgrens voor de verkoop van tabaksproducten en zwakalcoholhoudende dranken (<15%) verhoogd van 16 naar 18 jaar. Tegelijkertijd werd de meerjarige NIX18 campagne gestart. Specifiek voor tabaksontmoediging is 1) er meermaals een accijnsverhoging geweest, 2) sinds 1 augustus 2020 een rookvrij schoolterrein verplicht, 3) er een algeheel rookverbod in alle openbare ruimten en de horeca, 4) er regulering van de verpakkingen, beschikbaarheid en zichtbaarheid en 5) een verbod op andere smaken dan tabak in sigaretten en shag. Ook zijn er met betrekking tot cannabisgebruik diverse grote campagnes geweest, zoals in 2004 en 2005 de campagne “Er valt meer te weten over cannabis” en in 2006 de campagne “Je bent niet gek als je niet blowt”. In 2011 volgde ook de campagne “Je kind en roken, drinken en blowen. Hoe pak jij dat aan?”. Sinds 2011 zijn er verschillende aanscherpingen geweest van het coffeeshop- en softdrugsbeleid. Het is aannemelijk dat deze ontwikkelingen die mogelijk hebben bijgedragen aan de daling van middelengebruik in het VMBO, HAVO en VWO ook deels hebben bijgedragen aan de daling binnen het praktijkonderwijs en cluster 4-onderwijs. Om de ontwikkelingen binnen het praktijkonderwijs en cluster 4-onderwijs beter te kunnen volgen en beïnvloeden is een regelmatige monitoring van deze onderwijstypen nodig.

8.2 *Leerlingen uit het cluster 4-onderwijs zijn het meest kwetsbaar*

Voor bijna alle middelen ligt de prevalentie beduidend hoger in het cluster 4-onderwijs in vergelijking met het praktijkonderwijs en VMBO-b. Dit geldt voor roken (ooit, afgelopen maand en dagelijks), cannabisgebruik (ooit en afgelopen maand) en het gebruik van harddrugs, paddo's en lachgas ooit in het leven. Hiermee lijken cluster 4-leerlingen aanzienlijk kwetsbaarder voor middelengebruik en daaraan gerelateerde problematiek. Het cluster 4-onderwijs richt zich op jongeren met psychische stoornissen en/of gedragsproblemen. Vanuit de onderzoeksliteratuur is bekend dat juist bij deze jongeren meer middelengebruik voorkomt (Kepper, 2013; Lammers, 2019; Lynskey & Fergusson, 1995; Nation & Heflinger 2006). Hoewel cluster 4-leerlingen dus een groter risico lopen op (problematisch) middelengebruik, is er weinig bekend over effectieve preventieprogramma's voor dit onderwijstype. In de afgelopen decennia is veelvuldig onderzoek gedaan naar de effectiviteit van preventieprogramma's voor het regulier onderwijs, terwijl het aantal studies dat is uitgevoerd op het speciaal onderwijs zeer beperkt is. Verschillende van de onderzochte programma's bleken bovendien weinig effectief (Sussman e.a., 2014; Vermeulen-Smit e.a., 2014). Er zijn enkele factoren bekend die het problematisch middelengebruik onder leerlingen binnen het speciaal onderwijs in stand houden. Leerlingen op het speciaal onderwijs worden veel vaker geconfronteerd met andere jongeren die middelen gebruiken. Hierdoor is negatieve beïnvloeding een veel groter risico dan op het regulier onderwijs (Dishion e.a., 1999; Van Ryzin & Dishion, 2014). Middelengebruik is vaak onderdeel van een gedragspatroon dat past bij een aanzienlijk deel van de leerlingen (met name de leerlingen met externaliserende problemen). Daarnaast zie je ook vaak dat deze leerlingen uit een thuissituatie komen waar middelengebruik normaal is, of waar onvoldoende structuur en regels gelden. Maar ook gemis aan eenduidig beleid en onvoldoende kennis en vaardigheden van medewerkers op de school worden genoemd als factoren die problematisch middelengebruik binnen het speciaal onderwijs in stand houden (Bransen, 2011; Van Hasselt, 2010; Veldhuis & Schrijvers, 2012). Interventies voor het regulier onderwijs houden doorgaans onvoldoende rekening met de complexe problematiek die kenmerkend is voor cluster 4-leerlingen (Kepper e.a., 2012). Uit verschillende studies blijkt dat een integrale aanpak van middelengebruik effectiever is dan losstaande activiteiten. Dit lijkt bij de kwetsbare leerlingen uit het speciaal onderwijs die te maken hebben met een opeenstapeling van risico's nog belangrijker dan bij leerlingen binnen het regulier onderwijs.

Hoewel de meeste cluster 4-scholen aandacht hebben voor middelengebruik is van een dergelijke integrale aanpak lang niet altijd sprake. Er wordt vaak gekozen voor losse activiteiten, zoals gastlessen of ad-hoc klassikale gesprekken naar aanleiding van incidenten⁹.

Recent zijn er interventies ontwikkeld die zich specifiek richten op jongeren binnen het cluster 4-onderwijs. In een meta-analyse is per leeftijdsfase onderzocht wat werkt met betrekking tot de preventie van middelengebruik en wat niet (Onrust e.a., 2016). Binnen de meta-analyse is ook gekeken naar hoog risicogroepen. De uitkomsten van dit onderzoek zijn mede gebruikt om binnen het preventieprogramma 'Helder op School' een integrale aanpak voor hoog risicogroepen te ontwikkelen. Deze integrale aanpak bestaat uit verschillende onderdelen: (1) ondersteuning bij het opstellen en vastleggen van beleidsmaatregelen op het gebied van roken, alcohol en drugs, (2) het trainen van docenten en ander onderwijspersoneel in het signaleren, begeleiden en indien nodig doorverwijzen van leerlingen met (problematisch) alcohol of drugsgebruik en (3) educatieve interventies. Voorbeelden van educatieve interventies specifiek gericht op cluster 4-onderwijs vanuit Helder op School zijn '*Be wise, think twice*', en '*Cool zeker!*'. *Be wise, think twice* is een lesprogramma gericht op bewustwording van de risico's van alcohol en drugs en de attitude van de leerlingen ten opzichte van middelen(gebruik). Daarnaast ondersteunt *Be wise, think twice* ook docenten bij het signaleren van leerlingen met middelenproblematiek. *Be wise, think twice* is erkend als wetenschappelijk onderbouwd en ontwikkeld samen met docenten en preventiewerkers via de methodiek van *Intervention Mapping*; een protocol om effectieve, *evidence-based* interventies te ontwikkelen (Eldredge e.a., 2016; zie ook Loketgezondleven.nl). De theatervoorstelling '*Cool Zeker!*' heeft als doel bewustwording en bespreekbaar maken van middelengebruik, het beïnvloeden van de houding ten opzichte van middelen en het zoeken van hulp. Net als *Be wise think twice* ondersteunt Cool Zeker! de docenten bij het signaleren van (problematisch) middelengebruik bij leerlingen. Ook Cool Zeker! is met behulp van de *Intervention Mapping* methode ontwikkeld.

Een ander voorbeeld van een integrale aanpak die ingezet wordt binnen het cluster 4-onderwijs is 'Samen Slagen'. De werkwijze van Samen Slagen komt overeen met de werkwijze van Helder op School; waarbij voorlichtingslessen worden gecombineerd met een duidelijk veiligheidsbeleid en zorgstructuur. Samen Slagen is erkend als wetenschappelijk onderbouwd (zie ook Loketgezondleven.nl). Naar bovenstaande interventies is tot op heden nog geen effectonderzoek gedaan. Uit onderzoek blijkt dat interventieprogramma's voor scholen gericht op middelengebruik vaak niet goed geïmplementeerd worden, wat betekent dat programma's vaak niet worden uitgevoerd op de manier zoals bedoeld (Dusenbury e.a., 2003). Binnen het onderwijs is doorgaans weinig tijd beschikbaar om dit goed te doen. Hoewel niet bekend is of implementatie eveneens lastig of wellicht nog lastiger is binnen het speciaal onderwijs, is het belangrijk om te beseffen dat een slechte implementatie ten koste kan gaan van de effectiviteit van interventies (Dusenbury e.a., 2003). De kwaliteit van implementatie van interventies is om deze reden ook binnen het speciaal onderwijs een belangrijk aandachtspunt.

⁹ Zie voor meer informatie over het gebruik van interventies in het veld de achtergrondrapportage van Visser en Onrust (2020).

8.3 *Clustering van problematiek en co-morbiditeit*

Vaak is problematisch middelengebruik een signaal dat jongeren vastlopen op een of meerdere gebieden (leerproblemen, schooluitval, pesten, trauma, gezinsproblematiek, etc.; Hallfors e.a., 2002; Potter & Jenson, 2003; Van Ryzin & Dishion, 2014). Een opeenstapeling van risicofactoren verhoogt de kansen op overmatig en problematisch middelengebruik, evenals het hebben van een gedragsstoornis of psychische problemen zoals angst, depressie of PTSS. Verslaving kan dan fungeren als middel om andere problemen toe te dekken. Een jongere kan daarom in eerste instantie niet snel bereid zijn om afstand te doen van het verslavende middel. Hierdoor mijden jongeren zo lang mogelijk de verslavingszorg, totdat het niet meer anders kan. Slechts een klein deel van de jongeren die problematisch middelengebruik ontwikkelen ontvangen tijdig adequate hulp. In het rapport van Over en collega's (2016) wordt het aantal jongeren met problematisch middelengebruik in Nederland geschat op 75.000 jongeren, maar nog geen 10% bereikt de verslavingszorg. Inzet van programma's als 'Moti-4' kan heel waardevol zijn om jongeren adequate hulp te kunnen bieden en waar nodig door te leiden naar zorg. Moti-4 richt zich op jongeren van 14 t/m 24 jaar die beginnend problematisch bezig zijn met middelengebruik, gokken of gamen of al verslaafd zijn. Moti-4 is een geïndiceerd preventieprogramma gebaseerd op motiverende gespreksvoering en cognitieve gedragstherapie dat effectief gebleken is in het terugdringen van cannabisgebruik. Moti-4 kan zowel in de schoolsetting als de zorgsetting worden aangeboden. Voor een goede signalering en toeleiding vanuit de schoolsetting is persoonlijk contact tussen de school en de verslavingszorg essentieel. Op dit moment loopt een pilot naar Moti-4 op het praktijkonderwijs en cluster 4-onderwijs, waar gezien het hogere risico op problematisch gebruik/verslaving en de vaak bijkomende co-morbide problemen een tijdige behandeling essentieel is om het risico op aanhoudende problemen en stagnatie in de ontwikkeling te voorkomen.

8.4 *Verschillen tussen het cluster 4-onderwijs, praktijkonderwijs en VMBO-b*

Voor cluster 4-leerlingen was het middelengebruik duidelijk hoger in vergelijking met het VMBO-b. Voor leerlingen van het praktijkonderwijs waren de verschillen met het VMBO-b minder groot, of voor sommige uitkomsten zelfs afwezig. Dit betekent niet dat middelengebruik binnen het praktijkonderwijs geen extra aandacht verdient, vooral omdat het middelengebruik op het VMBO-b relatief hoog is vergeleken met HAVO en VWO. VMBO-b leerlingen hebben bijvoorbeeld de meeste ervaring met roken en lachgas. Als VMBO-b leerlingen middelen gebruiken, dan gebruiken ze die ook vaak intensiever dan leerlingen van de hogere schoolniveaus. In het algemeen komt middelengebruik vaker voor op lagere schoolniveaus (Galea e.a., 2004). Dit maakt zowel leerlingen binnen het VMBO-b als leerlingen binnen het praktijkonderwijs een risicogroep voor middelengebruik. Belangrijk is daarom om ook specifiek op deze groep scholieren preventie in te zetten door middel van een integrale aanpak waarbij voorlichting gecombineerd wordt met aanpassingen in beleid en het inrichten van een goede zorgstructuur. Preventieprogramma's als Helder op School en Samen Slagen kunnen hierin in combinatie met Moti-4 voorzien.

8.5 *Alcoholgebruik als uitzondering*

In 2008 lag het gebruik van middelen onder leerlingen in het cluster 4-onderwijs beduidend hoger dan dat van leerlingen in het VMBO, HAVO en VWO. De uitzondering hierop was alcohol waarvan het gebruik juist lager lag in cluster 4. Ditzelfde beeld is deels ook in 2019 weer zichtbaar. Het ooit en laatste maand alcoholgebruik binnen het cluster 4-onderwijs is nu vergelijkbaar met het VMBO-b. Het alcoholgebruik binnen het praktijkonderwijs lag lager dan op het VMBO-b. Voor *binge* drinken werd in 2019 geen verschil gevonden tussen de drie onderwijstypen. Een mogelijke verklaring voor de minder grote verschillen in het alcoholgebruik van het cluster 4-onderwijs en het VMBO-b zou kunnen zijn dat alcohol een maatschappelijk meer geaccepteerd middel is dan tabak, cannabis of harddrugs. Alcohol is veruit het meest gebruikte middel in de adolescentie voor alle opleidingsniveaus en relatief makkelijk verkrijgbaar (Rombouts e.a., 2020a). Ook lijkt bij ouders de houding ten opzichte van alcohol anders dan ten opzichte van roken en drugs. Uit het Peilstationsonderzoek Scholieren van 2019 bleek dat een kwart van de jongeren alcohol via hun ouders verkreeg. Dit sluit aan bij een recent verkrijgbaarheidsonderzoek waaruit bleek dat van de jongeren die alcohol dronken, het overgrote merendeel alcoholhoudende dranken verkreeg via sociale bronnen zoals ouders, vrienden of broers/zussen (97%; Kruize e.a., 2020). De resultaten van het EXPLORE-onderzoek uit 2019 sluiten hierbij aan. Voor alle onderwijstypen geldt dat ouders de belangrijkste bron voor het verkrijgen van alcohol zijn. Alcohol wordt daarnaast meestal thuis of bij anderen thuis gedronken. Dit geldt voor zowel de leerlingen binnen praktijkonderwijs als de cluster 4-leerlingen.

8.6 *Nieuwe middelen populair*

Het gebruik van lachgas en alternatieve tabaksproducten (zoals de e-sigaret) ligt niet (veel) hoger binnen het cluster 4-onderwijs dan binnen het VMBO-b. Binnen het praktijkonderwijs lijkt de prevalentie van lachgas en de e-sigaret lager dan op het cluster 4-onderwijs, maar is er geen verschil met het VMBO-b. Een vraag die naar aanleiding van deze cijfers wellicht naar boven komt is of we ons naar aanleiding van deze cijfers specifiek zorgen moeten maken over het gebruik van lachgas en alternatieve tabaksproducten binnen het praktijkonderwijs en cluster 4-onderwijs. De cijfers geven geen sterke aanleiding om te concluderen dat binnen deze vormen van onderwijs het risico op gebruik hoger ligt dan binnen het VMBO-b. Echter, een kwart van de scholieren binnen de drie onderwijstypen heeft ook lachgas gebruikt en het gebruik van alternatieve tabaksproducten verschilt nauwelijks van dat van de reguliere sigaret. Hiermee kan geconstateerd worden dat deze nieuwe middelen de reguliere sigaret evenaren in populariteit of in sommige gevallen zelfs al inhalen. Zoals in de inleiding beschreven kan lachgas nadelige gevolgen voor de gezondheid hebben, wat het gebruik ervan niet zonder gevaar maakt. Een aantal nieuwere studies lijken daarnaast een relatie te vinden tussen het gebruik van e-sigaretten en schade aan de luchtwegen, het hart- en vaatstelsel en de ontwikkeling van de hersenen (National Academie of Sciences, Engineering and Medicine [NASEM], 2018). Ook concludeerde een recente inventarisatie studie dat het roken van een e-sigaret minder veilig is dan gedacht en maken recente inzichten het aannemelijk dat de e-sigaret inderdaad een gateway kan zijn tot het roken van tabakssigaretten (Berry e.a., 2019; Chaffee e.a., 2018; Chien e.a., 2019; NASEM, 2018; Troelstra, 2020). Inzet op preventie van het gebruik van lachgas en alternatieve tabaksproducten onder scholieren lijkt dus ook binnen het praktijkonderwijs en cluster 4-onderwijs gewenst.

8.7 Diversiteit en risicogroepen

Binnen het praktijkonderwijs en cluster 4-onderwijs lijken er verschillen te zijn in risicogedrag tussen scholieren naar leeftijd, sekse en migratieachtergrond. Sommige groepen lijken meer risico te lopen op middelengebruik of problematisch gedrag. Het kan wenselijk zijn om juist voor deze groepen binnen het praktijkonderwijs en cluster 4-onderwijs extra aandacht te hebben.

Leeftijd

Er zijn sterke leeftijdseffecten voor middelengebruik. Met het toenemen van de leeftijd neemt ook het roken, (veel) drinken, cannabisgebruik, lachgasgebruik en andere drugsgebruik toe. Wat daarnaast opvalt is het relatief grote verschil tussen het cluster 4-onderwijs enerzijds en het praktijkonderwijs en VMBO-b anderzijds binnen de jongste leeftijden (12 en 13 jaar), vooral in roken en cannabisgebruik. Dit is zorgelijk want verschillende onderzoeken hebben uitgewezen dat middelengebruik op jonge leeftijd een voorspeller is voor problematisch gebruik en middelenstoornissen later in het leven (Cheetham & Lubman, 2016; Moss e.a., 2014). Omdat middelengebruik in de jongste leeftijdsgroep relatief vaker voor komt, lijkt het specifiek binnen het cluster 4-onderwijs van belang om tijdig preventieve interventies in te zetten.

Sekse

Waar voor het VMBO, HAVO en VWO geldt dat er nauwelijks verschillen zijn tussen jongens en meisjes in roken en alcoholgebruik en dat jongens meer cannabis en harddrugs gebruiken dan meisjes (Rombouts e.a., 2020a), zien we binnen het cluster 4-onderwijs een ander patroon. Meisjes in het cluster 4-onderwijs hebben vaker ooit, in de afgelopen maand en dagelijks gerookt dan jongens. Ook hebben meisjes in het cluster 4-onderwijs vaker cannabis, lachgas en harddrugs gebruikt dan jongens. Dit fenomeen staat ook wel bekend als de risicoparadox: het risico op middelengebruik in een bepaalde setting is hoger voor sommige groepen die normaalgesproken een lager risico lopen op middelengebruik (Kepper, 2013). In eerder onderzoek is bijvoorbeeld gevonden dat ondanks dat gedragsstoornissen bij meisjes minder voorkomen dan bij jongens, meisjes die een gedragsstoornis hebben een hoger risico lopen op het ontwikkelen van comorbide aandoeningen zoals middelengebruik (Loeber & Keenan, 1994). Er werd verondersteld dat aangezien meisjes een hogere drempel hebben voor probleemgedrag dan jongens, ze ook meer schadelijke risicofactoren nodig hebben om probleemgedrag te ontwikkelen. Het zou dus kunnen zijn dat meisjes een hogere drempel hebben om naar een cluster 4-school te gaan dan jongens en daarom wellicht meer complexe en serieuze gedragsproblemen (waaronder het gebruik van cannabis en andere drugs) hebben als ze inderdaad naar een cluster 4-school gaan. Dit komt ook overeen met het relatief lage percentage meisjes binnen het cluster 4-onderwijs (19%). Daarnaast kan het zijn dat er binnen het cluster 4-onderwijs een nivellerend effect optreedt met betrekking tot het probleemgedrag van jongeren die in deze vorm van onderwijs instromen (Kepper, 2013). Door de setting van het speciaal onderwijs an sich en de invloed van leeftijdsgenoten binnen deze setting, kunnen risico's op middelengebruik verhoogd worden in de groepen die normaal gesproken een lager risico lopen; juist omdat deze setting ze in contact brengt met groepen met een hoger risico.

Migratieachtergrond

De verschillen in middelengebruik naar migratieachtergrond zijn heel wisselend. Cluster 4-leerlingen en VMBO-b leerlingen met een westerse migratieachtergrond hebben meer ervaring met roken vergeleken met scholieren met een niet-westerse migratieachtergrond of Nederlandse achtergrond. In het praktijkonderwijs hebben juist scholieren met een Nederlandse achtergrond de meeste ervaring met roken. Voor alle onderwijstypen geldt dat jongeren met een niet-westerse migratieachtergrond het minste drinken (ooit en afgelopen maand). Leerlingen met een westerse migratieachtergrond lijken de meeste ervaring te hebben met het gebruik van cannabis en harddruggebruik, dit geldt voor alle onderwijstypen.

8.8 Tot slot

Dit EXPLORE-onderzoek heeft het middelengebruik van scholieren tussen de 12 en 16 jaar van het praktijkonderwijs en cluster 4-onderwijs na 11 jaar tijd opnieuw in kaart gebracht. Ondanks dat het middelengebruik binnen zowel het praktijkonderwijs en cluster 4-onderwijs de afgelopen 11 jaar fors gedaald is, ligt de prevalentie van gebruik nog altijd relatief hoog in vergelijking met het VMBO-b. Dit is in het bijzonder het geval voor cluster 4-leerlingen. Aandacht voor het reduceren van middelengebruik voor deze groepen zou dan ook hoge prioriteit moeten hebben, omdat daar nog veel winst te behalen valt. Er zijn een aantal interventies beschikbaar die zich richten op het reduceren van middelengebruik specifiek binnen het praktijkonderwijs en cluster 4-onderwijs. Meer kennis over de werkzaamheid van deze interventies en *best practices* voor een succesvolle implementatie hiervan kunnen bijdragen aan het verder verlagen van de prevalentie van middelengebruik in deze onderwijstypen. Het is daarnaast van belang om de ontwikkelingen in het middelengebruik binnen extreem hoog risicogroepen zoals bijvoorbeeld het cluster 4-onderwijs nauwlettend te blijven volgen. Dat is niet alleen belangrijk om meer zicht te krijgen op gebruikspatronen, kenmerken van deze jongeren en de gevolgen van gebruik, maar ook om de ontwikkeling van ‘nieuwe middelen’ zoals lachgas, de e-sigaret en de waterpijp in de toekomst te kunnen volgen.

Bijlage Roken

Prevalentie

Tabel 3.1 (bij figuur 3.1):	<i>Lifetime</i> -prevalentie van roken in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b naar leeftijd en geslacht
Tabel 3.2 (bij figuur 3.2):	Maandprevalentie van roken in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b naar leeftijd en geslacht
Tabel 3.3 (bij figuur 3.3):	Dagelijks roken in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b naar leeftijd en geslacht
Tabel 3.4 (bij figuur 3.4):	<i>Lifetime</i> -prevalentie van roken in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b naar migratieachtergrond

Scholieren die roken (gerookt in de afgelopen maand)

Tabel 3.5 (bij figuur 3.5):	Scholieren die roken in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b (gerookt in de afgelopen maand): gemiddeld aantal sigaretten per dag in de afgelopen maand
-----------------------------	---

Trendgegevens

Tabel 3.6 (bij figuur 3.6):	Trends in de <i>lifetime</i> -prevalentie van roken in het praktijkonderwijs en cluster 4 naar onderzoeksjaar en geslacht
Tabel 3.7:	Trends in de <i>lifetime</i> -prevalentie van roken in het praktijkonderwijs en cluster 4 naar onderzoeksjaar en leeftijd
Tabel 3.8 (bij figuur 3.6):	Trends in de maandprevalentie van roken in het praktijkonderwijs en cluster 4 naar onderzoeksjaar en geslacht
Tabel 3.9:	Trends in de maandprevalentie van roken in het praktijkonderwijs en cluster 4 naar onderzoeksjaar en leeftijd
Tabel 3.10 (bij figuur 3.6):	Trends in de prevalentie van dagelijks roken in het praktijkonderwijs en cluster 4 naar onderzoeksjaar en geslacht
Tabel 3.11:	Trends in de prevalentie van dagelijks roken in het praktijkonderwijs en cluster 4 naar onderzoeksjaar en leeftijd

Tabel 3.1 (bij figuur 3.1): Lifetime-prevalentie van roken in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b naar leeftijd en geslacht (% , betrouwbaarheidsinterval)

	Praktijk			Cluster 4			VMBO-b		
	%	95% BI		%	95% BI		%	95% BI	
Jongen	23.9	18.4	29.4	28.6	23.1	34.2	25.3	19.6	31.1
Meisje	17.8	12.7	23.0	43.2	32.9	53.4	21.2	14.2	28.3
12 jaar	11.6	5.8	17.4	18.7	10.2	27.2	8.7	3.0	14.4
13 jaar	11.5	5.9	17.2	22.9	16.6	29.1	11.1	6.6	15.6
14 jaar	20.0	13.7	26.3	27.8	20.6	35.1	27.4	17.7	37.0
15 jaar	28.5	22.0	35.0	38.6	30.1	47.1	35.3	29.0	41.6
16 jaar	36.3	27.1	45.4	43.6	32.5	54.7	36.2	25.1	47.3
Totaal 12-16	21.4	16.9	25.9	31.2	25.6	36.8	23.5	18.0	29.1

Tabel 3.2 (bij figuur 3.2): Maandprevalentie van roken in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b naar leeftijd en geslacht (% , betrouwbaarheidsinterval)

	Praktijk			Cluster 4			VMBO-b		
	%	95% BI		%	95% BI		%	95% BI	
Jongen	14.2	9.9	18.5	17.1	12.1	22.1	12.1	9.0	15.2
Meisje	11.0	7.4	14.6	26.3	15.4	37.2	11.6	6.7	16.5
12 jaar	7.8	2.7	12.8	9.3	3.1	15.6	3.6	0.0	7.3
13 jaar	5.9	2.2	9.7	7.1	2.1	12.1	1.8	0.2	3.3
14 jaar	12.0	6.3	17.7	16.5	9.5	23.6	16.1	9.2	23.1
15 jaar	16.5	11.4	21.6	26.3	18.1	34.4	16.9	12.5	21.4
16 jaar	24.0	15.5	32.5	30.8	21.1	40.6	23.5	14.4	32.5
Totaal 12-16	12.9	9.4	16.4	18.7	13.2	24.2	11.9	8.5	15.3

Tabel 3.3 (bij figuur 3.3): Dagelijks roken in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b naar leeftijd en geslacht (% , betrouwbaarheidsinterval)

	Praktijk			Cluster 4			VMBO-b		
	%	95% BI		%	95% BI		%	95% BI	
Jongen	6.3	3.0	9.7	8.8	4.6	13.1	4.6	2.4	6.8
Meisje	4.4	2.0	6.8	15.3	6.7	23.9	4.0	1.6	6.3
12 jaar	1.6	0.0	3.8	1.9	0.0	4.6	0.0	0.0	0.0
13 jaar	2.2	0.0	4.8	1.9	0.1	3.7	0.4	0.0	1.1
14 jaar	4.7	0.7	8.7	8.5	3.0	13.9	5.4	0.8	10.0
15 jaar	5.6	2.1	9.1	13.1	7.2	19.1	8.2	4.5	11.8
16 jaar	15.2	7.9	22.5	22.7	11.8	33.5	8.0	3.4	12.5
Totaal 12-16	5.5	2.8	8.3	10.0	5.4	14.5	4.3	2.4	6.3

Tabel 3.4 (bij figuur 3.4): Lifetime-prevalentie van roken in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b naar migratieachtergrond (% , betrouwbaarheidsinterval)

	Praktijk			Cluster 4			VMBO-b		
	%	95% BI		%	95% BI		%	95% BI	
Nederlands	23.6	18.9	28.3	29.7	24.1	35.2	26.2	20.6	31.7
Westers	19.8	11.8	27.8	37.1	21.5	52.7	33.7	22.3	45.1
Niet-westers	17.6	11.5	23.7	36.3	28.1	44.5	14.0	7.9	20.1

Tabel 3.5 (bij figuur 3.5): Scholieren die roken in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b (gerookt in de afgelopen maand): gemiddeld aantal sigaretten per dag in de afgelopen maand (%)

	Praktijk			Cluster 4			VMBO-b		
<1	35.5			19.7			32.4		
1-10	50.0			53.8			51.0		
>10	14.5			26.6			16.6		

Tabel 3.6 (bij figuur 3.6): Trends in de lifetime-prevalentie van roken in het praktijkonderwijs en cluster 4 naar onderzoeksjaar en geslacht (% , betrouwbaarheidsinterval)

	Jongen			Meisje			Totaal		
	%	95% BI		%	95% BI		%	95% BI	
Praktijk									
2008	46.7	41.1	52.3	48.1	41.5	54.6	47.2	43.0	51.4
2019	23.9*	18.5	29.2	17.8*	12.9	22.8	21.4*	17.0	25.8
Cluster 4									
2008	56.7	49.6	63.9	77.2	67.2	87.2	60.6	53.8	67.4
2019	28.6*	23.2	34.1	43.2*	33.1	53.2	31.2*	25.7	36.7

* Significant verschil met het voorgaande onderzoek.

Tabel 3.7: Trends in de lifetime-prevalentie van roken in het praktijkonderwijs en cluster 4 naar onderzoeksjaar en leeftijd (% , betrouwbaarheidsinterval)

	2008			2019		
	%	95% BI		%	95% BI	
Praktijk						
12 jaar	35.1	24.8	45.3	11.6*	6.0	17.3
13 jaar	37.6	30.9	44.4	11.5*	6.0	17.0
14 jaar	51.4	45.0	57.8	20.0*	13.9	26.1
15 jaar	50.7	41.4	60.0	28.5*	22.2	34.8
16 jaar	56.7	50.2	63.3	36.3*	27.4	45.1
Cluster 4						
12 jaar	32.9	21.4	44.4	18.7*	10.3	27.1
13 jaar	57.1	44.5	69.8	22.9*	16.7	29.0
14 jaar	56.1	47.6	64.6	27.8*	20.7	34.9
15 jaar	72.1	61.3	82.9	38.6*	30.3	46.9
16 jaar	78.4	69.2	87.6	43.6*	32.6	54.6

* Significant verschil met het voorgaande onderzoek (binnen gelijke leeftijd).

Tabel 3.8 (bij figuur 3.6): Trends in de maandprevalentie van roken in het praktijkonderwijs en cluster 4 naar onderzoeksjaar en geslacht (% , betrouwbaarheidsinterval)

	Jongen			Meisje			Totaal		
	%	95% BI		%	95% BI		%	95% BI	
Praktijk									
2008	25.5	21.1	29.8	26.0	20.1	32.0	25.7	22.2	29.1
2019	14.2*	10.1	18.3	11.0*	7.5	14.5	12.9*	9.5	16.3
Cluster 4									
2008	39.3	31.9	46.7	60.5	50.4	70.6	43.3	35.7	50.9
2019	17.1*	12.2	22.0	26.3*	15.6	37.0	18.7*	13.3	24.1

* Significant verschil met het voorgaande onderzoek.

Tabel 3.9: Trends in de maandprevalentie van roken in het praktijkonderwijs en cluster 4 naar onderzoeksjaar en leeftijd (% , betrouwbaarheidsinterval)

	2008			2019		
	%	95% BI		%	95% BI	
Praktijk						
12 jaar	12.8	5.4	20.2	7.8	2.8	12.7
13 jaar	16.8	12.5	21.1	5.9*	2.3	9.6
14 jaar	29.5	22.1	36.9	12.0*	6.5	17.5
15 jaar	32.3	25.5	39.1	16.5*	11.5	21.4
16 jaar	29.9	21.6	38.1	24.0	15.7	32.3
Cluster 4						
12 jaar	15.2	7.5	22.9	9.3	3.2	15.5
13 jaar	37.8	25.5	50.1	7.1*	2.2	12.1
14 jaar	40.6	30.5	50.7	16.5*	9.6	23.5
15 jaar	55.8	45.7	66.0	26.3*	18.3	34.2
16 jaar	59.1	48.6	69.6	30.8*	21.2	40.4

* Significant verschil met het voorgaande onderzoek (binnen gelijke leeftijd).

Tabel 3.10 (bij figuur 3.6): Trends in de prevalentie van dagelijks roken in het praktijkonderwijs en cluster 4 naar onderzoeksjaar en geslacht (% , betrouwbaarheidsinterval)

	Jongen			Meisje			Totaal		
	%	95% BI		%	95% BI		%	95% BI	
Praktijk									
2008	14.6	11.4	17.9	13.1	8.7	17.5	14.0	11.5	16.6
2019	6.3*	3.1	9.6	4.4*	2.1	6.7	5.5*	2.9	8.2
Cluster 4									
2008	29.2	22.6	35.7	44.7	33.2	56.3	32.1	25.1	39.2
2019	8.8*	4.7	13.0	15.3*	6.8	23.7	10.0*	5.5	14.4

* Significant verschil met het voorgaande onderzoek.

Tabel 3.11: Trends in de prevalentie van dagelijks roken in het praktijkonderwijs en cluster 4 naar onderzoeksjaar en leeftijd (% , betrouwbaarheidsinterval)

	2008			2019		
	%	95% BI		%	95% BI	
Praktijk						
12 jaar	1.3	0.0	3.9	1.6	0.0	3.7
13 jaar	6.6	3.2	10.1	2.2	0.0	4.7
14 jaar	16.7	10.5	22.9	4.7*	0.8	8.6
15 jaar	18.2	13.5	22.9	5.6*	2.2	9.0
16 jaar	21.6	14.3	29.0	15.2	8.1	22.3
Cluster 4						
12 jaar	8.9	4.5	13.2	1.9*	0.0	4.6
13 jaar	20.2	9.2	31.1	1.9*	0.1	3.7
14 jaar	30.5	20.7	40.2	8.5*	3.1	13.8
15 jaar	46.8	35.7	57.8	13.1*	7.3	18.9
16 jaar	46.6	38.2	55.0	22.7*	11.9	33.4

* Significant verschil met het voorgaande onderzoek (binnen gelijke leeftijd).

Bijlage Alcohol

Prevalentie

Tabel 4.1 (bij figuur 4.1):	<i>Lifetime</i> -prevalentie van alcoholgebruik in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b naar leeftijd en geslacht
Tabel 4.2 (bij figuur 4.2):	Maandprevalentie van alcoholgebruik in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b naar leeftijd en geslacht
Tabel 4.3 (bij figuur 4.3):	Maandprevalentie <i>binge</i> drinken (5 glazen of meer bij één gelegenheid) in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b naar leeftijd en geslacht
Tabel 4.4 (bij figuur 4.4):	<i>Lifetime</i> -prevalentie van alcoholgebruik in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b naar migratieachtergrond

Scholieren die alcohol drinken (gebruikt in de afgelopen maand)

Tabel 4.5	Maandprevalentie <i>binge</i> drinken (5 glazen of meer bij één gelegenheid) in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b naar leeftijd en geslacht
-----------	--

Trendgegevens

Tabel 4.6 (bij figuur 4.5):	Trends in de <i>lifetime</i> -prevalentie van alcoholgebruik in het praktijkonderwijs en cluster 4 naar onderzoeksjaar en geslacht
Tabel 4.7:	Trends in de <i>lifetime</i> -prevalentie van alcoholgebruik in het praktijkonderwijs en cluster 4 naar onderzoeksjaar en leeftijd
Tabel 4.8 (bij figuur 4.5):	Trends in de maandprevalentie van alcoholgebruik in het praktijkonderwijs en cluster 4 naar onderzoeksjaar en geslacht
Tabel 4.9:	Trends in de maandprevalentie van alcoholgebruik in het praktijkonderwijs en cluster 4 naar onderzoeksjaar en leeftijd
Tabel 4.10 (bij figuur 4.6):	Trends in de maandprevalentie van <i>binge</i> drinken in het praktijkonderwijs en cluster 4 naar onderzoeksjaar en geslacht
Tabel 4.11:	Trends in de maandprevalentie van <i>binge</i> drinken in het praktijkonderwijs en cluster 4 naar onderzoeksjaar en leeftijd

Trendgegevens onder scholieren die alcohol drinken (gebruikt in de afgelopen maand)

Tabel 4.12 (bij figuur 4.6):	Trends in de maandprevalentie van <i>binge</i> drinken in het praktijkonderwijs en cluster 4 naar onderzoeksjaar en geslacht
------------------------------	--

Tabel 4.1 (bij figuur 4.1): Lifetime-prevalentie van alcoholgebruik in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b naar leeftijd en geslacht (% , betrouwbaarheidsinterval)

	Praktijk			Cluster 4			VMBO-b		
	%	95% BI		%	95% BI		%	95% BI	
Jongen	33.0	28.4	37.7	45.5	40.8	50.2	53.0	44.4	61.6
Meisje	26.2	20.9	31.5	48.9	38.8	59.1	46.5	35.5	57.4
12 jaar	15.6	9.0	22.3	30.8	19.9	41.8	31.4	25.1	37.7
13 jaar	18.4	12.7	24.0	36.7	29.2	44.1	33.8	27.5	40.0
14 jaar	30.2	24.6	35.8	42.6	36.2	49.0	54.4	41.2	67.5
15 jaar	36.7	29.6	43.7	53.7	46.2	61.2	66.7	58.8	74.6
16 jaar	50.3	42.1	58.5	62.2	54.4	70.0	66.0	52.6	79.3
Totaal 12-16	30.2	26.0	34.5	46.2	41.4	51.0	50.2	41.9	58.5

Tabel 4.2 (bij figuur 4.2): Maandprevalentie van alcoholgebruik in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b naar leeftijd en geslacht (% , betrouwbaarheidsinterval)

	Praktijk			Cluster 4			VMBO-b		
	%	95% BI		%	95% BI		%	95% BI	
Jongen	19.1	14.8	23.4	23.0	18.9	27.2	32.2	24.3	40.1
Meisje	13.6	9.4	17.7	27.0	19.0	35.0	24.3	15.0	33.7
12 jaar	5.5	1.0	10.1	8.4	2.0	14.8	10.0	5.5	14.5
13 jaar	7.1	3.8	10.5	12.4	8.1	16.8	8.3	5.3	11.3
14 jaar	14.2	8.6	19.8	19.4	13.8	25.1	32.6	21.6	43.6
15 jaar	21.5	15.6	27.5	30.5	21.7	39.3	46.6	37.3	55.8
16 jaar	38.2	31.0	45.5	43.6	36.7	50.5	50.1	37.9	62.4
Totaal 12-16	16.8	13.1	20.5	23.7	19.4	27.9	28.8	21.3	36.3

Tabel 4.3 (bij figuur 4.3): Maandprevalentie *binge* drinken (5 glazen of meer bij één gelegenheid) in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b naar leeftijd en geslacht (% , betrouwbaarheidsinterval)

	Praktijk			Cluster 4			VMBO-b		
	%	95% BI		%	95% BI		%	95% BI	
Jongen	16.5	12.4	20.7	17.8	13.4	22.2	23.8	17.1	30.6
Meisje	12.3	8.7	15.9	22.1	14.4	29.8	21.3	12.9	29.7
12 jaar	3.1	0.0	6.9	3.7	0.4	7.1	4.8	1.3	8.3
13 jaar	5.6	2.6	8.6	11.4	6.9	15.9	5.2	2.6	7.8
14 jaar	12.7	7.2	18.2	14.1	8.8	19.4	25.8	15.8	35.9
15 jaar	19.8	14.0	25.5	24.3	16.5	32.2	37.5	28.7	46.2
16 jaar	34.5	27.1	41.9	34.9	26.4	43.4	44.7	32.7	56.7
Totaal 12-16	14.8	11.4	18.2	18.5	14.1	22.9	22.7	16.1	29.3

Tabel 4.4 (bij figuur 4.4): Lifetime-prevalentie van alcoholgebruik in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b naar migratieachtergrond (% , betrouwbaarheidsinterval)

	Praktijk			Cluster 4			VMBO-b		
	%	95% BI		%	95% BI		%	95% BI	
Nederlands	37.5	33.2	41.9	48.7	43.7	53.7	60.1	53.2	67.0
Westers	33.0	26.1	39.9	43.5	27.8	59.3	56.9	45.6	68.2
Niet-westers	16.3	12.1	20.6	36.8	28.3	45.3	23.8	17.7	30.0

Tabel 4.5: Scholieren die alcohol drinken (gebruikt in de afgelopen maand).

Maandprevalentie *binge* drinken (5 glazen of meer bij één gelegenheid) in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b naar leeftijd en geslacht

	Praktijk			Cluster 4			VMBO-b		
	%	95% BI		%	95% BI		%	95% BI	
Jongen	84.7	77.1	92.3	76.6	67.6	85.5	73.7	67.4	79.9
Meisje	91.8	84.6	99.0	80.4	67.3	93.4	87.0	81.0	93.0
12 jaar	42.9	0.0	92.6	44.4	11.1	77.8	48.0	26.2	69.9
13 jaar	83.3	64.6	102.0	88.5	75.5	101.5	61.9	44.3	79.5
14 jaar	88.1	76.6	99.6	70.9	57.3	84.6	78.6	69.9	87.3
15 jaar	90.6	82.7	98.4	79.5	70.6	88.4	80.1	71.6	88.7
16 jaar	89.2	81.9	96.5	80.0	68.4	91.6	88.4	80.0	96.8
Totaal 12-16	87.0	81.5	92.6	77.4	69.0	85.7	78.4	73.3	83.5

Tabel 4.6 (bij figuur 4.5): Trends in de *lifetime*-prevalentie van alcoholgebruik in het praktijkonderwijs en cluster 4 naar onderzoeksjaar en geslacht (% , betrouwbaarheidsinterval)

	Jongen			Meisje			Totaal		
	%	95% BI		%	95% BI		%	95% BI	
Praktijk									
2008	63.1	57.5	68.7	58.0	51.9	64.0	61.1	56.5	65.6
2019	33.0*	28.5	37.5	26.2*	21.1	31.4	30.2*	26.1	34.3
Cluster 4									
2008	71.4	66.1	76.6	80.4	69.8	91.0	73.1	67.7	78.4
2019	45.5*	40.9	50.1	48.9*	38.9	59.0	46.2*	41.5	50.9

* Significant verschil met het voorgaande onderzoek.

Tabel 4.7: Trends in de *lifetime*-prevalentie van alcoholgebruik in het praktijkonderwijs en cluster 4 naar onderzoeksjaar en leeftijd (% , betrouwbaarheidsinterval)

	2008			2019		
	%	95% BI		%	95% BI	
Praktijk						
12 jaar	41.9	30.4	53.3	15.6*	9.1	22.1
13 jaar	54.3	46.4	62.3	18.4*	12.8	23.9
14 jaar	60.2	53.5	66.8	30.2*	24.7	35.7
15 jaar	67.3	59.9	74.6	36.7*	29.9	43.5
16 jaar	74.2	64.1	84.4	50.3*	42.4	58.2
Cluster 4						
12 jaar	56.4	44.8	68.0	30.8*	20.0	41.7
13 jaar	65.2	56.0	74.5	36.7*	29.3	44.0
14 jaar	74.2	66.3	82.1	42.6*	36.3	48.9
15 jaar	79.6	72.3	86.9	53.7*	46.3	61.0
16 jaar	84.9	77.1	92.7	62.2*	54.5	69.9

* Significant verschil met het voorgaande onderzoek (binnen gelijke leeftijd).

Tabel 4.8 (bij figuur 4.5): Trends in de maandprevalentie van alcoholgebruik in het praktijkonderwijs en cluster 4 naar onderzoeksjaar en geslacht (% , betrouwbaarheidsinterval)

	Jongen			Meisje			Totaal		
	%	95% BI		%	95% BI		%	95% BI	
Praktijk									
2008	37.1	32.2	42.0	30.7	25.2	36.2	34.5	30.6	38.4
2019	19.1*	14.9	23.3	13.6*	9.5	17.6	16.8*	13.2	20.4
Cluster 4									
2008	38.3	31.5	45.2	51.9	39.5	64.2	40.9	33.6	48.3
2019	23.0*	18.9	27.1	27.0*	19.1	34.8	23.7*	19.5	27.8

* Significant verschil met het voorgaande onderzoek.

Tabel 4.9: Trends in de maandprevalentie van alcoholgebruik in het praktijkonderwijs en cluster 4 naar onderzoeksjaar en leeftijd (% , betrouwbaarheidsinterval)

	2008			2019		
	%	95% BI		%	95% BI	
Praktijk						
12 jaar	10.8	3.3	18.3	5.5	1.1	10.0
13 jaar	22.2	16.2	28.2	7.1*	3.9	10.4
14 jaar	35.9	28.6	43.3	14.2*	8.8	19.6
15 jaar	42.2	34.2	50.1	21.5*	15.8	27.3
16 jaar	55.5	44.9	66.0	38.2*	31.2	45.3
Cluster 4						
12 jaar	20.8	8.4	33.2	8.4	2.1	14.7
13 jaar	25.5	13.4	37.5	12.4*	8.1	16.7
14 jaar	36.9	29.1	44.8	19.4*	13.9	25.0
15 jaar	54.3	42.7	65.9	30.5*	21.8	39.1
16 jaar	65.1	56.8	73.3	43.6*	36.8	50.4

* Significant verschil met het voorgaande onderzoek (binnen gelijke leeftijd).

Tabel 4.10 (bij figuur 4.6): Trends in de maandprevalentie van *binge* drinken in het praktijkonderwijs en cluster 4 naar onderzoeksjaar en geslacht (% , betrouwbaarheidsinterval)

	Jongen			Meisje			Totaal		
	%	95% BI		%	95% BI		%	95% BI	
Praktijk									
2008	33.9	28.3	39.5	29.0	23.2	34.8	32.0	27.8	36.2
2019	16.5*	12.5	20.6	12.3*	8.9	15.8	14.8*	11.5	18.1
Cluster 4									
2008	33.9	28.4	39.4	45.6	34.7	56.6	36.1	30.0	42.2
2019	17.8*	13.5	22.1	22.1*	14.5	29.7	18.5*	14.2	22.9

* Significant verschil met het voorgaande onderzoek.

Tabel 4.11: Trends in de maandprevalentie van *binge* drinken in het praktijkonderwijs en cluster 4 naar onderzoeksjaar en leeftijd (% , betrouwbaarheidsinterval)

	2008			2019		
	%	95% BI		%	95% BI	
Praktijk						
12 jaar	9.1	1.7	16.5	3.1	0.0	6.8
13 jaar	18.2	12.6	23.9	5.6*	2.7	8.5
14 jaar	32.8	26.1	39.5	12.7*	7.3	18.0
15 jaar	40.7	33.0	48.4	19.8*	14.2	25.4
16 jaar	52.3	41.9	62.7	34.5*	27.3	41.7
Cluster 4						
12 jaar	15.2	5.7	24.6	3.7*	0.4	7.1
13 jaar	21.4	11.0	31.7	11.4	7.0	15.9
14 jaar	30.7	25.0	36.4	14.1*	8.9	19.3
15 jaar	52.3	42.2	62.3	24.3*	16.6	32.0
16 jaar	56.3	47.1	65.5	34.9*	26.5	43.2

* Significant verschil met het voorgaande onderzoek (binnen gelijke leeftijd).

Tabel 4.12 (bij figuur 4.6): Scholieren die alcohol drinken (gebruikt in de afgelopen maand): trends in de maandprevalentie van *binge* drinken in het praktijkonderwijs en cluster 4 naar onderzoeksjaar en geslacht (% , betrouwbaarheidsinterval)

	Jongen			Meisje			Totaal		
	%	95% BI		%	95% BI		%	95% BI	
Praktijk									
2008	89.3	85.0	93.6	86.4	79.3	93.5	88.3	84.5	92.1
2019	84.7	77.3	92.0	91.8	84.8	98.8	87.0	81.7	92.4
Cluster 4									
2008	86.7	82.4	91.0	83.9	75.1	92.8	86.0	81.6	90.5
2019	76.6*	67.8	85.4	80.4	67.5	93.3	77.4	69.2	85.5

* Significant verschil met het voorgaande onderzoek.

Bijlage Cannabis

Prevalentie

Tabel 5.1 (bij figuur 5.1):	<i>Lifetime</i> -prevalentie van cannabisgebruik in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b naar leeftijd en geslacht
Tabel 5.2 (bij figuur 5.2):	Maandprevalentie van cannabisgebruik in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b naar leeftijd en geslacht
Tabel 5.3 (bij figuur 5.3):	<i>Lifetime</i> -prevalentie van cannabisgebruik in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b naar migratieachtergrond

Trendgegevens

Tabel 5.4 (bij figuur 5.4):	Trends in de <i>lifetime</i> -prevalentie van cannabisgebruik in het praktijkonderwijs en cluster 4 naar onderzoeksjaar en geslacht
Tabel 5.5:	Trends in de <i>lifetime</i> -prevalentie van cannabisgebruik in het praktijkonderwijs en cluster 4 naar onderzoeksjaar en leeftijd
Tabel 5.6 (bij figuur 5.4):	Trends in de maandprevalentie van cannabisgebruik in het praktijkonderwijs en cluster 4 naar onderzoeksjaar en geslacht
Tabel 5.7:	Trends in de maandprevalentie van cannabisgebruik in het praktijkonderwijs en cluster 4 naar onderzoeksjaar en leeftijd

Tabel 5.1 (bij figuur 5.1): Lifetime-prevalentie van cannabisgebruik in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b naar leeftijd en geslacht (% , betrouwbaarheidsinterval)

	Praktijk			Cluster 4			VMBO-b		
	%	95% BI		%	95% BI		%	95% BI	
Jongen	8.9	6.5	11.4	17.7	12.8	22.7	12.3	8.0	16.6
Meisje	5.1	2.6	7.6	27.4	17.2	37.6	6.2	3.1	9.3
12 jaar	2.3	0.0	5.9	4.7	0.0	9.9	1.0	0.0	2.4
13 jaar	2.2	0.4	4.1	9.1	5.0	13.2	0.8	0.0	1.9
14 jaar	8.4	4.7	12.0	14.5	8.2	20.7	12.7	6.8	18.6
15 jaar	8.9	5.7	12.0	29.0	22.4	35.5	18.1	13.1	23.1
16 jaar	15.2	8.7	21.7	35.5	23.7	47.3	16.7	10.0	23.4
Totaal 12-16	7.4	5.2	9.5	19.5	14.7	24.3	9.8	6.6	13.0

Tabel 5.2 (bij figuur 5.2): Maandprevalentie van cannabisgebruik in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b naar leeftijd en geslacht (% , betrouwbaarheidsinterval)

	Praktijk			Cluster 4			VMBO-b		
	%	95% BI		%	95% BI		%	95% BI	
Jongen	5.3	3.2	7.4	11.4	7.8	14.9	7.5	5.0	10.0
Meisje	2.4	0.7	4.1	16.9	11.0	22.9	3.6	1.5	5.7
12 jaar	1.6	0.0	4.8	3.7	0.0	8.5	1.0	0.0	2.4
13 jaar	1.9	0.1	3.7	3.3	0.8	5.9	0.4	0.0	1.2
14 jaar	4.4	1.4	7.3	8.8	4.2	13.5	7.8	3.6	11.9
15 jaar	4.9	2.5	7.2	18.7	13.4	23.9	10.8	6.9	14.7
16 jaar	8.2	3.4	13.0	25.0	14.8	35.2	9.0	4.5	13.6
Totaal 12-16	4.1	2.6	5.7	12.4	9.0	15.7	5.8	3.8	7.8

Tabel 5.3 (bij figuur 5.3): Lifetime-prevalentie van cannabisgebruik in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b naar migratieachtergrond (% , betrouwbaarheidsinterval)

	Praktijk			Cluster 4			VMBO-b		
	%	95% BI		%	95% BI		%	95% BI	
Nederlands	6.8	4.2	9.3	17.8	13.4	22.2	10.2	6.7	13.7
Westers	8.5	3.4	13.6	27.4	11.9	43.0	17.1	10.2	23.9
Niet-westers	7.5	4.6	10.3	24.4	16.5	32.4	6.8	2.9	10.6

Tabel 5.4 (bij figuur 5.4): Trends in de *lifetime*-prevalentie van cannabisgebruik in het praktijkonderwijs en cluster 4 naar onderzoeksjaar en geslacht (% , betrouwbaarheidsinterval)

	Jongen			Meisje			Totaal		
	%	95% BI		%	95% BI		%	95% BI	
Praktijk									
2008	13.6	10.7	16.5	10.9	7.6	14.2	12.5	10.3	14.8
2019	8.9*	6.6	11.3	5.1*	2.6	7.5	7.4*	5.3	9.4
Cluster 4									
2008	32.6	27.0	38.3	53.1	42.5	63.7	36.5	30.1	43.0
2019	17.7*	12.8	22.6	27.4*	17.4	37.4	19.5*	14.8	24.2

* Significant verschil met het voorgaande onderzoek.

Tabel 5.5: Trends in de *lifetime*-prevalentie van cannabisgebruik in het praktijkonderwijs en cluster 4 naar onderzoeksjaar en leeftijd (% , betrouwbaarheidsinterval)

	2008			2019		
	%	95% BI		%	95% BI	
Praktijk						
12 jaar	2.7	0.0	6.4	2.3	0.0	5.8
13 jaar	6.0	2.8	9.3	2.2*	0.4	4.0
14 jaar	15.2	9.3	21.0	8.4*	4.9	11.9
15 jaar	15.4	10.4	20.4	8.9*	5.8	12.0
16 jaar	19.1	11.0	27.1	15.2	8.9	21.5
Cluster 4						
12 jaar	10.3	2.3	18.2	4.7	0.0	9.8
13 jaar	26.5	15.1	37.9	9.1*	5.1	13.1
14 jaar	33.1	23.7	42.5	14.5*	8.4	20.6
15 jaar	51.7	40.9	62.4	29.0*	22.6	35.3
16 jaar	54.1	44.2	64.0	35.5*	23.8	47.1

* Significant verschil met het voorgaande onderzoek (binnen gelijke leeftijd).

Tabel 5.6 (bij figuur 5.4): Trends in de maandprevalentie van cannabisgebruik in het praktijkonderwijs en cluster 4 naar onderzoeksjaar en geslacht (% , betrouwbaarheidsinterval)

	Jongen			Meisje			Totaal		
	%	95% BI		%	95% BI		%	95% BI	
Praktijk									
2008	5.0	3.0	6.9	5.5	2.7	8.2	5.2	3.7	6.7
2019	5.3	3.3	7.4	2.4	0.8	4.1	4.1	2.6	5.6
Cluster 4									
2008	20.9	15.9	26.0	25.9	13.4	38.4	21.9	16.0	27.8
2019	11.4*	7.9	14.9	16.9	11.1	22.8	12.4*	9.1	15.6

* Significant verschil met het voorgaande onderzoek.

Tabel 5.7: Trends in de maandprevalentie van cannabisgebruik in het praktijkonderwijs en cluster 4 naar onderzoeksjaar en leeftijd (% , betrouwbaarheidsinterval)

	2008			2019		
	%	95% BI		%	95% BI	
Praktijk						
12 jaar	0.0	0.0	0.0	1.6	0.0	4.7
13 jaar	2.8	0.3	5.3	1.9	0.1	3.6
14 jaar	5.0	1.4	8.6	4.4	1.5	7.2
15 jaar	6.6	3.2	10.0	4.9	2.6	7.1
16 jaar	10.1	4.9	15.2	8.2	3.6	12.9
Cluster 4						
12 jaar	5.2	0.4	10.0	3.7	0.0	8.5
13 jaar	13.9	5.4	22.4	3.3*	0.8	5.9
14 jaar	17.2	10.9	23.5	8.8*	4.3	13.4
15 jaar	31.0	20.3	41.7	18.7*	13.5	23.8
16 jaar	41.5	27.3	55.7	25.0	14.9	35.1

* Significant verschil met het voorgaande onderzoek (binnen gelijke leeftijd).

Bijlage XTC

Prevalentie

Tabel 6.1 (bij tabel 6a):	<i>Lifetime</i> -prevalentie van XTC-gebruik in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b naar geslacht
Tabel 6.2 (bij tabel 6b):	Maandprevalentie van XTC-gebruik in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b naar geslacht
Tabel 6.3 (bij tabel 6c):	<i>Lifetime</i> -prevalentie van XTC-gebruik in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b naar migratieachtergrond

Trendgegevens

Tabel 6.4 (bij figuur 6.1):	Trends in de <i>lifetime</i> -prevalentie van XTC-gebruik in het praktijkonderwijs en cluster 4 naar onderzoeksjaar en geslacht
Tabel 6.5:	Trends in de maandprevalentie van XTC-gebruik in het praktijkonderwijs en cluster 4 naar onderzoeksjaar en geslacht

Tabel 6.1 (bij tabel 6a): Lifetime-prevalentie van XTC-gebruik in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b naar geslacht (% , betrouwbaarheidsinterval)

	Praktijk			Cluster 4			VMBO-b		
	%	95% BI		%	95% BI		%	95% BI	
Jongen	3.5	2.1	4.8	5.4	3.0	7.8	2.6	1.2	3.9
Meisje	1.3	0.0	2.8	10.0	4.3	15.7	2.0	0.5	3.5
Totaal 12-16	2.6	1.6	3.6	6.3	3.8	8.8	2.3	1.1	3.6

Tabel 6.2 (bij tabel 6b): Maandprevalentie van XTC-gebruik in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b naar geslacht (% , betrouwbaarheidsinterval)

	Praktijk			Cluster 4			VMBO-b		
	%	95% BI		%	95% BI		%	95% BI	
Jongen	1.8	0.7	2.9	2.8	1.0	4.5	1.2	0.4	2.0
Meisje	1.3	0.0	2.8	4.2	1.1	7.4	0.4	0.0	1.0
Totaal 12-16	1.6	0.6	2.6	3.0	1.5	4.5	0.9	0.3	1.5

Tabel 6.3 (bij tabel 6c): Lifetime-prevalentie van XTC-gebruik in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b naar migratieachtergrond (% , betrouwbaarheidsinterval)

	Praktijk			Cluster 4			VMBO-b		
	%	95% BI		%	95% BI		%	95% BI	
Nederlands	2.5	1.4	3.6	6.0	3.6	8.4	2.5	1.2	3.7
Westers	4.7	0.6	8.8	11.3	3.2	19.4	4.9	0.0	9.8
Niet-westers	1.7	0.5	2.8	6.1	2.3	9.9	1.3	0.0	2.6

Tabel 6.4 (bij figuur 6.1): Trends in de *lifetime*-prevalentie van XTC-gebruik in het praktijkonderwijs en cluster 4 naar onderzoeksjaar en geslacht (% , betrouwbaarheidsinterval)

	Jongen			Meisje			Totaal		
	%	95% BI		%	95% BI		%	95% BI	
Praktijk									
2008	2.7	1.4	3.9	2.8	0.9	4.8	2.7	1.8	3.6
2019	3.5	2.2	4.8	1.3	0.0	2.8	2.6	1.6	3.6
Cluster 4									
2008	8.2	5.4	11.1	11.5	2.5	20.5	8.9	5.6	12.1
2019	5.4	3.1	7.7	10.0	4.4	15.6	6.3	3.9	8.8

*Significant verschil met het voorgaande onderzoek.

Tabel 6.5: Trends in de maandprevalentie van XTC-gebruik in het praktijkonderwijs en cluster 4 naar onderzoeksjaar en geslacht (% , betrouwbaarheidsinterval)

	Jongen			Meisje			Totaal		
	%	95% BI		%	95% BI		%	95% BI	
Praktijk									
2008	0.6	0.0	1.2	0.9	0.0	1.8	0.7	0.2	1.2
2019	1.8*	0.8	2.9	1.3	0.0	2.8	1.6	0.7	2.5
Cluster 4									
2008	1.9	0.8	3.0	3.6	0.0	8.3	2.2	0.7	3.7
2019	2.8	1.1	4.4	4.2	1.1	7.3	3.0	1.5	4.5

*Significant verschil met het voorgaande onderzoek.

Bijlage Cocaïne

Prevalentie

Tabel 6.6 (bij tabel 6a):	<i>Lifetime</i> -prevalentie van cocaïnegebruik in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b naar geslacht
Tabel 6.7 (bij tabel 6b):	Maandprevalentie van cocaïnegebruik in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b naar geslacht
Tabel 6.8 (bij tabel 6c):	<i>Lifetime</i> -prevalentie van cocaïnegebruik in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b naar migratieachtergrond

Trendgegevens

Tabel 6.9 (bij figuur 6.1):	Trends in de <i>lifetime</i> -prevalentie van cocaïnegebruik in het praktijkonderwijs en cluster 4 naar onderzoeksjaar en geslacht
Tabel 6.10:	Trends in de maandprevalentie van cocaïnegebruik in het praktijkonderwijs en cluster 4 naar onderzoeksjaar en geslacht

Tabel 6.6 (bij tabel 6a): *Lifetime*-prevalentie van cocaïnegebruik in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b naar geslacht (% , betrouwbaarheidsinterval)

	Praktijk			Cluster 4			VMBO-b		
	%	95% BI		%	95% BI		%	95% BI	
Jongen	2.3	1.0	3.6	3.7	1.9	5.5	1.7	0.6	2.8
Meisje	2.4	0.7	4.1	6.3	2.4	10.2	1.3	0.4	2.2
Totaal 12-16	2.3	1.5	3.2	4.2	2.3	6.0	1.5	0.7	2.4

Tabel 6.7 (bij tabel 6b): Maandprevalentie van cocaïnegebruik in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b naar geslacht (% , betrouwbaarheidsinterval)

	Praktijk			Cluster 4			VMBO-b		
	%	95% BI		%	95% BI		%	95% BI	
Jongen	1.1	0.4	1.8	1.7	0.3	3.0	0.9	0.1	1.7
Meisje	1.1	0.0	2.4	2.1	0.1	4.1	0.4	0.0	0.9
Totaal 12-16	1.1	0.4	1.7	1.7	0.5	3.0	0.7	0.2	1.3

Tabel 6.8 (bij tabel 6c): *Lifetime*-prevalentie van cocaïnegebruik in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b naar migratieachtergrond (% , betrouwbaarheidsinterval)

	Praktijk			Cluster 4			VMBO-b		
	%	95% BI		%	95% BI		%	95% BI	
Nederlands	2.2	1.2	3.2	3.5	2.0	4.9	1.2	0.4	2.1
Westers	3.8	0.0	7.9	8.1	1.5	14.7	4.7	0.0	9.3
Niet-westers	1.7	0.4	3.0	6.1	2.3	9.9	1.3	0.0	2.9

Tabel 6.9 (bij figuur 6.1): Trends in de *lifetime*-prevalentie van cocaïnegebruik in het praktijkonderwijs en cluster 4 naar onderzoeksjaar en geslacht (% , betrouwbaarheidsinterval)

	Jongen			Meisje			Totaal		
	%	95% BI		%	95% BI		%	95% BI	
Praktijk									
2008	2.3	1.4	3.2	2.3	0.3	4.3	2.3	1.1	3.5
2019	2.3	1.0	3.5	2.4	0.8	4.1	2.3	1.5	3.2
Cluster 4									
2008	4.6	2.7	6.6	9.8	3.6	16.0	5.6	3.4	7.8
2019	3.7	1.9	5.5	6.3	2.5	10.2	4.2	2.3	6.0

Tabel 6.10: Trends in de maandprevalentie van cocaïnegebruik in het praktijkonderwijs en cluster 4 naar onderzoeksjaar en geslacht (% , betrouwbaarheidsinterval)

	Jongen			Meisje			Totaal		
	%	95% BI		%	95% BI		%	95% BI	
Praktijk									
2008	0.4	0.0	0.9	0.3	0.0	0.8	0.3	0.0	0.7
2019	1.1	0.4	1.7	1.1	0.0	2.4	1.1*	0.4	1.7
Cluster 4									
2008	1.3	0.2	2.4	2.7	0.0	5.7	1.5	0.3	2.7
2019	1.7	0.3	3.0	2.1	0.1	4.1	1.7	0.5	3.0

*Significant verschil met het voorgaande onderzoek.

Bijlage Amfetamine

Prevalentie

Tabel 6.11 (bij tabel 6a):	<i>Lifetime</i> -prevalentie van amfetaminegebruik in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b naar geslacht
Tabel 6.12 (bij tabel 6b):	Maandprevalentie van amfetaminegebruik in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b naar geslacht
Tabel 6.13 (bij tabel 6c):	<i>Lifetime</i> -prevalentie van amfetaminegebruik in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b naar migratieachtergrond

Trendgegevens

Tabel 6.14 (bij figuur 6.1):	Trends in de <i>lifetime</i> -prevalentie van amfetaminegebruik in het praktijkonderwijs en cluster 4 naar onderzoeksjaar en geslacht
Tabel 6.15:	Trends in de maandprevalentie van amfetaminegebruik in het praktijkonderwijs en cluster 4 naar onderzoeksjaar en geslacht

Tabel 6.11 (bij tabel 6a): *Lifetime*-prevalentie van amfetaminegebruik in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b naar geslacht (% , betrouwbaarheidsinterval)

	Praktijk			Cluster 4			VMBO-b		
	%	95% BI		%	95% BI		%	95% BI	
Jongen	2.3	0.8	3.8	4.2	2.4	6.0	2.5	1.3	3.6
Meisje	1.5	0.0	3.0	6.3	2.1	10.6	1.3	0.2	2.4
Totaal 12-16	2.0	1.0	3.0	4.6	2.8	6.3	2.0	1.1	2.9

Tabel 6.12 (bij tabel 6b): Maandprevalentie van amfetaminegebruik in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b naar geslacht (% , betrouwbaarheidsinterval)

	Praktijk			Cluster 4			VMBO-b		
	%	95% BI		%	95% BI		%	95% BI	
Jongen	1.5	0.4	2.6	1.4	0.3	2.6	1.2	0.3	2.2
Meisje	1.1	0.0	2.6	2.6	0.0	5.4	0.4	0.0	1.0
Totaal 12-16	1.3	0.5	2.2	1.7	0.6	2.7	0.9	0.2	1.5

Tabel 6.13 (bij tabel 6c): *Lifetime*-prevalentie van amfetaminegebruik in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b naar migratieachtergrond (% , betrouwbaarheidsinterval)

	Praktijk			Cluster 4			VMBO-b		
	%	95% BI		%	95% BI		%	95% BI	
Nederlands	1.9	0.5	3.3	3.8	2.3	5.4	1.7	0.8	2.6
Westers	2.8	0.0	5.7	8.1	1.5	14.7	6.8	1.6	12.0
Niet-westers	1.4	0.3	2.5	6.7	2.7	10.6	1.2	0.0	2.7

Tabel 6.14 (bij figuur 6.1): Trends in de *lifetime*-prevalentie van amfetaminegebruik in het praktijkonderwijs en cluster 4 naar onderzoeksjaar en geslacht (% , betrouwbaarheidsinterval)

	Jongen			Meisje			Totaal		
	%	95% BI		%	95% BI		%	95% BI	
Praktijk									
2008	0.9	0.2	1.7	1.7	0.3	3.1	1.3	0.4	2.1
2019	2.3	0.8	3.7	1.5	0.1	3.0	2.0	1.0	2.9
Cluster 4									
2008	5.5	3.2	7.8	10.6	3.9	17.4	6.5	3.9	9.0
2019	4.2	2.4	5.9	6.3	2.2	10.5	4.6	2.8	6.3

* Significant verschil met het voorgaande onderzoek.

Tabel 6.15: Trends in de maandprevalentie van amfetaminegebruik in het praktijkonderwijs en cluster 4 naar onderzoeksjaar en geslacht (% , betrouwbaarheidsinterval)

	Jongen			Meisje			Totaal		
	%	95% BI		%	95% BI		%	95% BI	
Praktijk									
2008	0.2	0.0	0.6	0.3	0.0	0.9	0.2	0.0	0.5
2019	1.5*	0.4	2.6	1.1	0.0	2.5	1.3*	0.5	2.2
Cluster 4									
2008	3.0	1.4	4.5	2.7	0.0	5.6	2.9	1.3	4.5
2019	1.4	0.3	2.6	2.6	0.0	5.3	1.7	0.7	2.6

* Significant verschil met het voorgaande onderzoek.

Bijlage Enige Harddrug (XTC, Cocaïne, Amfetamine, Heroïne, Crack, GHB of LSD)

Prevalentie

Tabel 6.16 (bij tabel 6a):	<i>Lifetime</i> -prevalentie van enige harddrug in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b naar geslacht
Tabel 6.17 (bij tabel 6b):	Maandprevalentie van enige harddrug in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b naar geslacht
Tabel 6.18 (bij tabel 6c):	<i>Lifetime</i> -prevalentie van enige harddrug in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b naar migratieachtergrond

Trendgegevens

Tabel 6.19:	Trends in de <i>lifetime</i> -prevalentie van enige harddrug in het praktijkonderwijs en cluster 4 naar onderzoeksjaar en geslacht
Tabel 6.20:	Trends in de maandprevalentie van enige harddrug in het praktijkonderwijs en cluster 4 naar onderzoeksjaar en geslacht

Tabel 6.16 (bij tabel 6a): *Lifetime*-prevalentie van enige harddrug in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b naar geslacht (% , betrouwbaarheidsinterval)

	Praktijk			Cluster 4			VMBO-b		
	%	95% BI		%	95% BI		%	95% BI	
Jongen	4.4	2.6	6.1	6.6	3.8	9.3	4.1	2.4	5.8
Meisje	2.9	1.2	4.6	13.7	7.3	20.1	2.8	1.2	4.5
Totaal 12-16	3.8	2.6	4.9	7.9	5.2	10.7	3.5	2.1	5.0

Tabel 6.17 (bij tabel 6b): Maandprevalentie van enige harddrug in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b naar geslacht (% , betrouwbaarheidsinterval)

	Praktijk			Cluster 4			VMBO-b		
	%	95% BI		%	95% BI		%	95% BI	
Jongen	2.9	1.2	4.6	3.7	1.7	5.7	2.8	1.1	4.4
Meisje	2.2	0.5	3.9	6.8	3.2	10.5	1.0	0.2	1.8
Totaal 12-16	2.6	1.5	3.7	4.3	2.4	6.1	2.0	0.8	3.2

Tabel 6.18 (bij tabel 6c): *Lifetime*-prevalentie van enige harddrug in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b naar migratieachtergrond (% , betrouwbaarheidsinterval)

	Praktijk			Cluster 4			VMBO-b		
	%	95% BI		%	95% BI		%	95% BI	
Nederlands	3.9	2.4	5.5	7.4	4.9	9.9	3.1	1.6	4.7
Westers	5.7	1.6	9.7	11.3	3.2	19.4	10.4	4.5	16.3
Niet-westers	2.2	0.9	3.5	9.3	4.2	14.4	2.6	0.4	4.7

Tabel 6.19: Trends in de *lifetime*-prevalentie van enige harddrug in het praktijkonderwijs en cluster 4 naar onderzoeksjaar en geslacht (% , betrouwbaarheidsinterval)

	Jongen			Meisje			Totaal		
	%	95% BI		%	95% BI		%	95% BI	
Praktijk									
2008	11.5	8.5	14.6	8.8	5.9	11.6	10.4	8.6	12.3
2019	4.4*	2.7	6.1	2.9*	1.2	4.5	3.8*	2.7	4.9
Cluster 4									
2008	15.2	11.5	19.0	23.9	13.7	34.1	16.9	12.9	20.9
2019	6.6*	3.9	9.2	13.7	7.4	20.0	7.9*	5.2	10.6

*Significant verschil met het voorgaande onderzoek.

Tabel 6.20: Trends in de maandprevalentie van enige harddrug in het praktijkonderwijs en cluster 4 naar onderzoeksjaar en geslacht (% , betrouwbaarheidsinterval)

	Jongen			Meisje			Totaal		
	%	95% BI		%	95% BI		%	95% BI	
Praktijk									
2008	7.4	5.3	9.5	6.0	4.2	7.7	6.9	5.6	8.2
2019	2.9*	1.2	4.5	2.2*	0.6	3.8	2.6*	1.5	3.7
Cluster 4									
2008	9.0	6.5	11.5	14.9	6.4	23.4	10.2	7.3	13.0
2019	3.7*	1.8	5.7	6.8*	3.2	10.4	4.3*	2.5	6.1

*Significant verschil met het voorgaande onderzoek.

Bijlage Paddo's

Prevalentie

Tabel 6.21 (bij tabel 6a):	<i>Lifetime</i> -prevalentie van gebruik van paddo's in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b naar geslacht
Tabel 6.22 (bij tabel 6b):	Maandprevalentie van gebruik van paddo's in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b naar geslacht
Tabel 6.23 (bij tabel 6c):	<i>Lifetime</i> -prevalentie van gebruik van paddo's in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b naar migratieachtergrond

Trendgegevens

Tabel 6.24 (bij figuur 6.1):	Trends in de <i>lifetime</i> -prevalentie van paddo's in het praktijkonderwijs en cluster 4 naar onderzoeksjaar en geslacht
Tabel 6.25:	Trends in de maandprevalentie van paddo's in het praktijkonderwijs en cluster 4 naar onderzoeksjaar en geslacht

Tabel 6.21 (bij tabel 6a): *Lifetime*-prevalentie van gebruik van paddo's in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b naar geslacht (% , betrouwbaarheidsinterval)

	Praktijk			Cluster 4			VMBO-b		
	%	95% BI		%	95% BI		%	95% BI	
Jongen	1.2	0.3	2.1	3.6	2.1	5.1	1.4	0.4	2.4
Meisje	1.3	0.0	2.8	3.2	0.4	5.9	0.7	0.0	1.4
Totaal 12-16	1.3	0.5	2.0	3.5	2.1	4.9	1.1	0.4	1.8

Tabel 6.22 (bij tabel 6b): Maandprevalentie van gebruik van paddo's in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b naar geslacht (% , betrouwbaarheidsinterval)

	Praktijk			Cluster 4			VMBO-b		
	%	95% BI		%	95% BI		%	95% BI	
Jongen	0.8	0.1	1.4	0.7	0.2	1.3	1.0	0.2	1.9
Meisje	0.2	0.0	0.7	0.5	0.0	1.6	0.4	0.0	1.0
Totaal 12-16	0.5	0.1	1.0	0.7	0.2	1.1	0.8	0.2	1.4

Tabel 6.23 (bij tabel 6c): *Lifetime*-prevalentie van gebruik van paddo's in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b naar migratieachtergrond (% , betrouwbaarheidsinterval)

	Praktijk			Cluster 4			VMBO-b		
	%	95% BI		%	95% BI		%	95% BI	
Nederlands	1.1	0.2	2.0	2.9	1.8	4.1	0.5	0.0	1.1
Westers	2.9	0.0	5.8	8.1	1.5	14.7	3.3	0.0	7.3
Niet-westers	0.8	0.0	1.8	4.4	0.9	8.0	1.9	0.0	3.9

Tabel 6.24 (bij figuur 6.1): Trends in de *lifetime*-prevalentie van paddo's in het praktijkonderwijs en cluster 4 naar onderzoeksjaar en geslacht (% , betrouwbaarheidsinterval)

	Jongen			Meisje			Totaal		
	%	95% BI		%	95% BI		%	95% BI	
Praktijk									
2008	4.0	2.4	5.5	3.1	1.5	4.7	3.6	2.4	4.9
2019	1.2*	0.4	2.1	1.3	0.0	2.8	1.3*	0.5	2.0
Cluster 4									
2008	7.0	3.9	10.0	8.8	2.4	15.3	7.3	4.3	10.3
2019	3.6*	2.1	5.0	3.2	0.5	5.9	3.5*	2.2	4.8

* Significant verschil met het voorgaande onderzoek.

Tabel 6.25: Trends in de maandprevalentie van paddo's in het praktijkonderwijs en cluster 4 naar onderzoeksjaar en geslacht (% , betrouwbaarheidsinterval)

	Jongen			Meisje			Totaal		
	%	95% BI		%	95% BI		%	95% BI	
Praktijk									
2008	2.3	1.0	3.5	0.9	0.0	1.8	1.7	1.0	2.4
2019	0.8*	0.1	1.4	0.2	0.0	0.7	0.5*	0.1	0.9
Cluster 4									
2008	3.2	1.6	4.8	0.9	0.0	2.7	2.7	1.5	3.9
2019	0.7*	0.2	1.2	0.5	0.0	1.6	0.7*	0.2	1.1

* Significant verschil met het voorgaande onderzoek.

Bijlage Lachgas

Prevalentie

Tabel 6.26 (bij figuur 6.2):	<i>Lifetime</i> -prevalentie van gebruik van lachgas in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b naar leeftijd en geslacht
Tabel 6.27 (bij figuur 6.3):	Maandprevalentie van gebruik van lachgas in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b naar leeftijd en geslacht
Tabel 6.28 (bij figuur 6.4):	<i>Lifetime</i> -prevalentie van lachgas in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b naar migratieachtergrond

Tabel 6.26 (bij figuur 6.2): Lifetime-prevalentie van gebruik van lachgas in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b naar leeftijd en geslacht (% , betrouwbaarheidsinterval)

	Praktijk			Cluster 4			VMBO-b		
	%	95% BI		%	95% BI		%	95% BI	
Jongen	11.9	8.2	15.5	16.0	12.3	19.8	14.1	10.5	17.7
Meisje	9.7	6.1	13.4	21.2	13.9	28.4	11.7	7.9	15.6
12 jaar	7.8	1.5	14.1	11.2	3.3	19.1	10.8	6.6	14.9
13 jaar	9.3	4.9	13.8	12.4	7.6	17.3	11.0	6.4	15.7
14 jaar	12.1	8.3	15.9	14.5	9.3	19.8	14.4	9.7	19.1
15 jaar	8.1	2.4	13.7	21.6	16.0	27.2	14.6	8.7	20.6
16 jaar	18.1	12.3	24.0	23.3	14.2	32.3	14.3	6.3	22.2
Totaal 12-16	11.0	8.3	13.7	17.0	13.5	20.5	13.1	10.3	15.9

Tabel 6.27 (bij figuur 6.3): Maandprevalentie van gebruik van lachgas in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b naar leeftijd en geslacht (% , betrouwbaarheidsinterval)

	Praktijk			Cluster 4			VMBO-b		
	%	95% BI		%	95% BI		%	95% BI	
Jongen	5.6	3.2	8.1	6.3	3.9	8.8	4.7	3.3	6.2
Meisje	3.3	0.9	5.8	8.5	3.7	13.4	3.1	0.3	6.0
12 jaar	3.9	0.0	8.8	5.6	0.1	11.1	0.0	0.0	0.0
13 jaar	3.0	0.7	5.3	4.8	0.7	8.9	3.0	1.0	5.1
14 jaar	3.4	1.5	5.2	6.4	3.2	9.5	5.6	2.9	8.3
15 jaar	4.5	0.7	8.2	6.6	3.5	9.7	5.2	2.1	8.2
16 jaar	10.5	6.5	14.6	10.5	5.4	15.5	6.0	1.6	10.4
Totaal 12-16	4.7	3.0	6.4	6.7	4.4	9.0	4.1	2.7	5.4

Tabel 6.28 (bij figuur 6.4): Lifetime-prevalentie van lachgas in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b naar migratieachtergrond (% , betrouwbaarheidsinterval)

	Praktijk			Cluster 4			VMBO-b		
	%	95% BI		%	95% BI		%	95% BI	
Nederlands	8.4	6.4	10.4	15.0	11.8	18.2	11.0	7.9	14.0
Westers	16.0	7.2	24.9	21.0	6.4	35.5	20.2	13.1	27.3
Niet-westers	13.0	8.1	17.9	24.4	17.7	31.2	16.4	11.9	21.0

Bijlage Elektronische sigaret en waterpijp

Prevalentie elektronische sigaret

Tabel 7.1 (bij figuur 7.1): *Lifetime*-prevalentie van gebruik van de e-sigaret in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b naar leeftijd en geslacht

Tabel 7.2 (bij figuur 7.2): *Lifetime*-prevalentie van de e-sigaret in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b naar migratieachtergrond

Prevalentie waterpijp

Tabel 7.3 (bij figuur 7.3): *Lifetime*-prevalentie van gebruik van de waterpijp in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b naar leeftijd en geslacht

Tabel 7.4 (bij figuur 7.4): Maandprevalentie van gebruik van de waterpijp in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b naar leeftijd en geslacht

Tabel 7.5 (bij figuur 7.5): *Lifetime*-prevalentie van de waterpijp in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b naar migratieachtergrond

Tabel 7.1 (bij figuur 7.1): Lifetime-prevalentie van gebruik van de e-sigaret in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b naar leeftijd en geslacht (% , betrouwbaarheidsinterval)

	Praktijk			Cluster 4			VMBO-b		
	%	95% BI		%	95% BI		%	95% BI	
Jongen	31.1	25.3	36.8	32.9	27.4	38.5	40.5	34.4	46.5
Meisje	22.0	16.9	27.1	38.9	27.7	50.2	32.6	26.4	38.8
12 jaar	19.4	11.5	27.3	21.5	12.1	30.9	18.5	10.3	26.6
13 jaar	17.2	11.4	23.0	23.8	17.5	30.1	25.2	20.0	30.5
14 jaar	29.0	22.9	35.1	33.8	27.1	40.5	42.7	34.4	50.9
15 jaar	30.6	22.8	38.5	42.5	33.2	51.7	50.2	43.7	56.8
16 jaar	42.1	32.6	51.6	41.9	32.9	50.8	47.9	37.9	57.9
Totaal 12-16	27.4	22.9	32.0	34.0	28.5	39.5	37.1	32.3	42.0

Tabel 7.2 (bij figuur 7.2): Lifetime-prevalentie van de e-sigaret in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b naar migratieachtergrond (% , betrouwbaarheidsinterval)

	Praktijk			Cluster 4			VMBO-b		
	%	95% BI		%	95% BI		%	95% BI	
Nederlands	26.4	22.0	30.9	31.1	25.3	36.9	35.0	29.6	40.5
Westers	33.3	22.3	44.3	41.9	26.8	57.0	44.5	33.7	55.2
Niet-westers	27.5	20.5	34.6	44.5	35.9	53.1	39.8	33.4	46.2

Tabel 7.3 (bij figuur 7.3): Lifetime-prevalentie van gebruik van de waterpijp in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b naar leeftijd en geslacht (% , betrouwbaarheidsinterval)

	Praktijk			Cluster 4			VMBO-b		
	%	95% BI		%	95% BI		%	95% BI	
Jongen	28.8	24.7	32.8	24.9	19.7	30.1	27.8	21.9	33.7
Meisje	16.3	11.7	20.9	32.6	22.5	42.8	24.7	18.2	31.2
12 jaar	14.0	7.2	20.7	13.1	4.6	21.6	11.4	5.6	17.3
13 jaar	14.1	10.3	17.9	17.1	11.6	22.7	16.7	12.0	21.3
14 jaar	29.0	22.8	35.2	23.2	16.4	30.1	28.8	22.6	35.1
15 jaar	26.7	20.5	32.9	35.5	26.9	44.1	37.5	29.0	46.0
16 jaar	32.7	24.5	41.0	36.6	27.3	46.0	38.6	28.0	49.2
Totaal 12-16	23.7	20.2	27.3	26.3	20.9	31.6	26.4	21.5	31.3

Tabel 7.4 (bij figuur 7.4): Maandprevalentie van gebruik van de waterpijp in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b naar leeftijd en geslacht (% , betrouwbaarheidsinterval)

	Praktijk			Cluster 4			VMBO-b		
	%	95% BI		%	95% BI		%	95% BI	
Jongen	14.5	11.6	17.4	10.3	7.5	13.1	12.4	8.8	16.0
Meisje	6.0	3.6	8.4	13.8	6.7	20.8	7.6	4.6	10.6
12 jaar	5.5	1.2	9.8	4.7	0.0	9.7	2.1	0.0	4.6
13 jaar	6.3	3.2	9.5	7.6	3.7	11.5	5.3	2.8	7.8
14 jaar	13.2	8.8	17.5	9.2	5.0	13.3	10.1	5.5	14.7
15 jaar	12.6	7.6	17.6	15.6	10.5	20.7	15.1	10.7	19.5
16 jaar	16.7	11.7	21.6	14.5	8.6	20.4	22.2	14.8	29.5
Totaal 12-16	11.0	8.9	13.2	10.9	7.9	13.9	10.3	7.6	13.1

Tabel 7.5 (bij figuur 7.5): Lifetime-prevalentie van de waterpijp in het praktijkonderwijs, cluster 4 en VMBO-b naar migratieachtergrond (% , betrouwbaarheidsinterval)

	Praktijk			Cluster 4			VMBO-b		
	%	95% BI		%	95% BI		%	95% BI	
Nederlands	19.2	15.4	22.9	21.7	16.8	26.7	21.9	16.7	27.1
Westers	32.1	22.6	41.5	30.6	15.3	45.9	37.8	26.8	48.7
Niet-westers	28.7	22.5	35.0	44.5	35.2	53.8	34.5	27.1	41.8

Referenties

- Berry, K. M., Fetterman, J. L., Benjamin, E. J., Bhatnagar, A., Barrington-Trimis, J. L., Leventhal, A. M., & Stokes, A. (2019). Association of electronic cigarette use with subsequent initiation of tobacco cigarettes in US youths. *JAMA Network Open*, 2(2), e187794-e187794.
- Bransen, E. (2011). *Databank effectieve jeugdinterventies: Beschrijving "Open en Alert"*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut. Geraadpleegd op 01-09-2020 van www.nji.nl.
- Chaffee, B. W., Watkins, S. L., & Glantz, S. A. (2018). Electronic cigarette use and progression from experimentation to established smoking. *Pediatrics*, 141(4), e20173594.
- Cheetham, A., & Lubman, D. I. (2016). Commentary on Salom et al. (2016): Early onset substance use—a key target for prevention and early intervention. *Addiction*, 111, 165-66.
- Chien, Y. N., Gao, W., Sanna, M., Chen, P. L., Chen, Y. H., Glantz, S., & Chiou, H. Y. (2019). Electronic cigarette use and smoking initiation in Taiwan: Evidence from the first prospective study in Asia. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 16(7), 1145.
- Dishion, T. J., McCord, J., & Poulin, F. (1999). When interventions harm: Peer groups and problem behavior. *American Psychologist*, 54(9), 755-764.
- Dusenbury, L., Brannigan, R., Falco, M., & Hansen, W. B. (2003). A review of research on fidelity of implementation: Implications for drug abuse prevention in school settings. *Health Education Research*, 18(2), 237-256.
- Eldredge, L. K. B., Markham, C. M., Ruiters, R. A., Fernández, M. E., Kok, G., & Parcel, G. S. (2016). *Planning health promotion programs: An intervention mapping approach*. John Wiley & Sons.
- Galea, S., Nandi, A., & Vlahov, D. (2004). The social epidemiology of substance use. *Epidemiologic Reviews*, 26(1), 36-52.
- Hallfors, D., Vevea, J. L., Iritani, B., Cho, H., Khatapovich, S., & Saxe, L. (2002). Truancy, grade point average, and sexual activity: A meta-analysis of risk indicators for youth substance use. *Journal of School Health*, 72(5), 205-211.
- Kepper, A., Monshouwer, K., van Dorsselaer, S., & Vollebergh, W. (2012). Middelengebruik door jongeren. Middelengebruik in de residentiële jeugdzorg, REC-4, praktijkonderwijs en leerwegondersteunend onderwijs. *Tijdschrift voor gezondheidswetenschappen*, 5, 288-295.
- Kepper, A. (2013). *Substance use among adolescents in special education and residential youth care. (Doctoral dissertation)*. Utrecht: Universiteit Utrecht.
- Kepper, A., van den Eijnden, R., Monshouwer, K., & Vollebergh, W. (2014). Understanding the elevated risk of substance use by adolescents in special education and residential youth care: The role of individual, family and peer factors. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 23(6), 461-472.
- Kruize, A., Schoonbeek, I., & Pieper, R. (2020). *Verkrijgbaarheidsonderzoek alcohol onder minderjarigen 2019*. Groningen: Breuer & Intraal.
- Lammers, J. (2019). *Curbing young adolescents' alcohol abuse: Time to revisit the Prevention Paradox? (Doctoral dissertation)*. Utrecht: Trimbos-instituut & Universiteit Utrecht.
- Loeber, R., & Keenan, K. (1994). Interaction between conduct disorder and its comorbid conditions: Effects of age and gender. *Clinical Psychology Review*, 14(6), 497-523.
- Lynskey, M. T., & Fergusson, D. M. (1995). Childhood conduct problems, attention deficit behaviors, and adolescent alcohol, tobacco, and illicit drug use. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 23(3), 281-302.

- Monshouwer, K., Verdurmen, J., van Dorsselaer, S., Gorter, A., & Vollebergh, W. (2008). *Jeugd en riskant gedrag 2007. Kerngegevens uit het Peilstationsonderzoek Scholieren*. Utrecht: Trimbos-instituut.
- Moss, H. B., Chen, C. M., & Yi, H. Y. (2014). Early adolescent patterns of alcohol, cigarettes, and marijuana polysubstance use and young adult substance use outcomes in a nationally representative sample. *Drug and Alcohol Dependence*, 136, 51-62.
- Nation, M., & Heflinger, C. A. (2006). Risk factors for serious alcohol and drug use: The role of psychosocial variables in predicting the frequency of substance use among adolescents. *The American Journal of Drug and Alcohol Abuse*, 32(3), 415-433.
- National Academies of Sciences, Engineering, and Medicine. (2018). *Public health consequences of e-cigarettes*. National Academies Press.
- Onrust, S. A., Otten, R., Lammers, J., & Smit, F. (2016). School-based programmes to reduce and prevent substance use in different age groups: What works for whom? Systematic review and meta-regression analysis. *Clinical Psychology Review*, 44, 45-59.
- Over, E. A. B., van Gils, P. F., Suijkerbuijk, A. W. M., Lokkerbol, J., & de Wit, G. A. (2016). *Maatschappelijke kosten-baten analyse van cognitieve gedragstherapie voor alcohol- en cannabisverslaving*. RIVM: Bilthoven.
- Potter, C. C., & Jenson, J. M. (2003). Cluster profiles of multiple problem youth: Mental health problem symptoms, substance use, and delinquent conduct. *Criminal Justice and Behavior*, 30(2), 230-250.
- Rombouts, M., van Dorsselaer, S., Scheffers-van Schayck, T., Tuithof, M., Kleinjan, M., & Monshouwer, K. (2020a). *Jeugd en riskant gedrag 2019. Kerngegevens uit het Peilstationsonderzoek Scholieren*. Utrecht: Trimbos-instituut.
- Rombouts, M., Visser, D., Onrust, S., Tuithof, M., Scheffers-van Schayck, T., Simon, J., & Monshouwer, K. (2020b). *Preventie en gebruik van tabak, alcohol, cannabis en andere middelen onder jongeren met een licht verstandelijke beperking in het cluster 3-onderwijs. Kerngegevens uit het EXPLORE-onderzoek 2019*. Utrecht: Trimbos-instituut.
- Stevens, G., van Dorsselaer, S., Boer, M., de Roos, S., Duinhof, E., ter Bogt, T., van den Eijnden, R., Kuyper, L., Visser, D., Vollebergh, W., & de Looze, M (2018). *HBSC 2017. Gezondheid en welzijn van jongeren in Nederland*. Utrecht: Universiteit Utrecht.
- Sussman, S., Arriaza, B., & Grigsby, T.J. (2014). Alcohol, tobacco, and other drug misuse prevention and cessation programming for alternative high school youth: A review. *Journal of School Health*, 84, 748-758.
- Troelstra, S., Croes, E., Bommelé, J., & Willemsen, M. (2020). *Factsheet elektronische sigaretten*. Utrecht: Trimbos-instituut.
- Tuithof, M., van Dorsselaer, S., & Monshouwer, K. (2017). *Veranderingen in middelengebruik onder Nederlandse scholieren: Samenhang met schoolniveau*. Utrecht: Trimbos-instituut.
- Van Dorsselaer, S., Tuithof, M., Verdurmen, J., Spit, M., van Laar, M., & Monshouwer, K. (2016). *Jeugd en riskant gedrag 2015. Kerngegevens uit het Peilstationsonderzoek Scholieren*. Utrecht: Trimbos-instituut.
- Van Goor, M. (2018). *Factsheet lachgas*. Trimbos-instituut: Utrecht.
- Van Hasselt, N. (2010). *Preventie van schadelijk alcoholgebruik en drugsgebruik onder jongeren*. Utrecht: Trimbos-instituut.

- Van Ryzin, M. J., & Dishion, T. J. (2014). Adolescent deviant peer clustering as an amplifying mechanism underlying the progression from early substance use to late adolescent dependence. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 55(10), 1153-1161.
- Veldhuis, L., & Schrijvers, C. (2012). *Naar een integrale aanpak van genotmiddelen door cluster 4 leerlingen van het Voortgezet Speciaal Onderwijs. Een kortdurend onderzoek in het kader van Klein maar Fijn*. IVO Instituut voor Onderzoek naar Leefwijzen en Verslaving: Rotterdam.
- Vermeulen-Smit, E., Kepper, A., & Monschouwer, K. (2014). *Preventie van problematisch genotmiddelengebruik onder jongeren in risicosettingen. Een systematische literatuurstudie naar de effectiviteit van interventies in justitiële jeugdinrichtingen, residentiële jeugdzorg en speciaal onderwijs en het aanbod van interventies in Nederland*. Utrecht: Trimbos-instituut.
- Visser, D., & Onrust, S. (2020). *Middelenpreventie in het cluster 3-, cluster 4- en praktijkonderwijs. Resultaten van het EXPLORE-onderzoek 2019*. Utrecht: Trimbos-instituut.
- Willemsse, E., Springvloed, L., & van Laar, M. (2018). *Factsheet waterpijp*. Utrecht: Trimbos-instituut.

